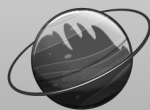

Посібник для вчителя

НОВА українська школа

Ранкові зустрічі

4 клас
II семестр

Харків
Видавнича група «Основа»
2021

УДК 373.2
Р22

Серія «Посібник для вчителя»
Заснована 2018 року

Рецензент:

В. Б. Руденко, завідувач методичного кабінету відділу освіти управління освіти, молоді та спорту Смілянської міської ради Черкаської обл.

Ранкові зустрічі. 4 клас. II семестр / авт.-упоряд.
Р22 С. В. Сигида. — Х. : Вид. група «Основа», 2021. — 158, [2] с. — (Серія «Посібник для вчителя»).

ISBN 978-617-00-4021-3.

Посібник містить розробки ранкових зустрічей у 4-му класі, складені відповідно до Концепції Нової української школи, вимог нового Державного стандарту початкової загальної освіти та Типової освітньої програми для закладів загальної середньої освіти, розробленої під керівництвом Р. Б. Шияна (3–4 класи). Матеріал систематизовано за темами місяців (II семестр): «Світ невидимий», «Світ невідомий», «Як це влаштовано і як це працює?», «Енергія», «Можливості людини».

Для вчителів, вихователів, студентів педагогічних факультетів, батьків.

УДК 373.2

ISBN 978-617-00-4021-3

© Сигида С. В., упорядкування, 2021
© ТОВ «Видавнична група "Основа"», 2021

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
5-й МІСЯЦЬ. СВІТ НЕВИДИМИЙ	7
<i>Тиждень 1. Незвичайні гості</i>	7
<i>День 1. Чим мені запам'ятались зимові канікули?</i>	7
<i>День 2. Хто такі віруси?</i>	8
<i>День 3. Де живуть віруси і що полюбляють?</i>	9
<i>День 4. Які небезпечні хвороби спричиняють віруси?</i>	11
<i>День 5. Як захиститися від вірусів?</i>	12
<i>Тиждень 2. Різноманітний мікросвіт.</i>	13
<i>День 1. Що таке COVID-19?</i>	13
<i>День 2. Що цікавого у світі пов'язане з вірусами?</i>	15
<i>День 3. Хто такі бактерії?</i>	16
<i>День 4. Хто такі мікроби?</i>	17
<i>День 5. Де живуть бактерії?</i>	19
<i>Тиждень 3. Такий важливий мікросвіт.</i>	20
<i>День 1. Де живуть бактерії? (продовження).</i>	20
<i>День 2. Чому бактерії важливі?</i>	21
<i>День 3. Чи всі мікроби шкідливі?</i>	22
<i>День 4. Чим підгодувати своїх мікробів?</i>	23
<i>День 5. Яку роль у природі та в житті людини відіграють бактерії?</i>	25
6-й МІСЯЦЬ. СВІТ НЕВІДОМИЙ	27
<i>Тиждень 1. Таємниці Всесвіту</i>	27
<i>День 1. Чим цікава астрономія?</i>	27
<i>День 2. Хто вже побував у космосі?</i>	29
<i>День 3. Де у Всесвіті зосереджена матерія?</i>	31
<i>День 4. Що таке Галактика?</i>	32
<i>День 5. Що таке Чумацький Шлях?</i>	33
<i>Тиждень 2. Секрети космічних тіл</i>	35
<i>День 1. Що таке сузір'я і якими вони бувають?</i>	35
<i>День 2. Як народжується зоря?</i>	38
<i>День 3. Яка найбільша зоря в Сонячній системі?</i>	40
<i>День 4. Чому планети такі різні?</i>	43
<i>День 5. Що таке комета?</i>	45
<i>Тиждень 3. Космічні сусіди</i>	47
<i>День 1. У чому унікальність планети Земля?</i>	47
<i>День 2. Які космічні об'єкти є у Всесвіті?</i>	49
<i>День 3. Які планети людина вже обстежувала?</i>	50
<i>День 4. У чому полягає секрет Місяця?</i>	52
<i>День 5. Чи можна буде жити на Місяці?</i>	54

<i>Тиждень 4. Господарі планети Земля</i>	56
<i>День 1. Як досліджують космос?</i>	56
<i>День 2. Чи були на Землі прибульці?</i>	58
<i>День 3. Як зберегти природу нашої планети?</i>	58
<i>День 4. Хто може полетіти в космос?</i>	59
<i>День 5. У чому сила людини?</i>	61
7-й МІСЯЦЬ. ЯК ЦЕ ВЛАШТОВАНО І ЯК ЦЕ ПРАЦЮЄ?	65
<i>Тиждень 1. Навіщо людям роботи?</i>	65
<i>День 1. Як створюють роботів?</i>	65
<i>День 2. Чи здатні роботи замінити людей?</i>	66
<i>День 3. Яка техніка допомагає нам у житті?</i>	67
<i>День 4. Як працює робот?</i>	69
<i>День 5. Телевізор у житті дитини</i>	70
<i>Тиждень 2. Життя в долинах</i>	72
<i>День 1. Як улаштований ліс?</i>	72
<i>День 2. Навіщо людям потрібен ліс?</i>	74
<i>День 3. Як з'явився папір?</i>	75
<i>День 4. Що я можу зробити для збереження лісів?</i>	77
<i>Тиждень 3. Досліджуємо себе у світі та світ довкола нас</i>	79
<i>День 1. Як моя поведінка може впливати на оточуючих?</i>	79
<i>День 2. Булінг і протидія</i>	81
<i>День 3. Що слід знати, щоб не заблукати?</i>	83
<i>День 4. Вчимося бачити підказки у довкіллі</i>	84
<i>День 5. Що я можу зробити для інших?</i>	87
8-й МІСЯЦЬ. ЕНЕРГІЯ	89
<i>Тиждень 1. Енергія навколо нас</i>	89
<i>День 1. Де є енергія?</i>	89
<i>День 2. Якими бувають джерела енергії?</i>	90
<i>День 3. Яку енергію називають «зеленою»?</i>	92
<i>День 4. Яку енергію називають «зеленою»? (продовження)</i>	94
<i>День 5. Чи може енергія завдати шкоди?</i>	95
<i>Тиждень 2. Енергозбереження у побуті та школі</i>	97
<i>День 1. Як можна зробити сміття корисним?</i>	97
<i>День 2. Як можна зробити сміття корисним? (продовження)</i>	99
<i>День 3. Чому слід заощаджувати енергію та ресурси?</i>	100
<i>День 4. Чому енергозбереження важливе в житті людей?</i>	101
<i>Тиждень 3. Електрика у нашому житті</i>	103
<i>День 1. Як з'являється блискавка?</i>	103
<i>День 2. Що таке електричний струм?</i>	106
<i>День 3. У чому сила світла?</i>	109
<i>День 4. Якими бувають електростанції?</i>	111
<i>Тиждень 4. Екологічна рівновага</i>	113
<i>День 1. Що ми знаємо про Чорнобильську трагедію?</i>	113
<i>День 2. Що таке радіація?</i>	114
<i>День 3. Як поводитися під час пожежі?</i>	115
<i>День 4. Чому святкують День Землі?</i>	116

9-й МІСЯЦЬ. МОЖЛИВОСТІ ЛЮДИНИ	119
<i>Тиждень 1. Мистецтво бути друзями . . . . .</i>	119
<i>День 1. Що означає «бути добродішним»?</i>	119
<i>День 2. Якими мають бути друзі?</i>	120
<i>День 3. Привіт! Я — конфлікт!</i>	122
<i>День 4. Як розв'язувати конфлікти?</i>	124
<i>День 5. Як побудувати гарні стосунки у колективі?</i>	126
<i>Тиждень 2. Майбутнє починається сьогодні . . . . .</i>	127
<i>День 1. Чи завжди людина має можливість здійснити все задумане?</i>	127
<i>День 2. Ким стати у майбутньому?</i>	129
<i>День 3. Як мрії роблять людину щасливою?</i>	132
<i>День 4. Чи варто зберігати старожитності?</i>	133
<i>День 5. Як спланувати літні канікули?</i>	135
<i>Тиждень 3. Секрети геніїв . . . . .</i>	136
<i>День 1. Як стати успішним?</i>	136
<i>День 2. Як стати генієм?</i>	140
<i>День 3. Як досягнути успіхів у спорті?</i>	142
<i>День 4. Мистецтво балету . . . . .</i>	144
<i>День 5. Як робот може замінити людину?</i>	147
<i>Тиждень 4. Джерела радості . . . . .</i>	149
<i>День 1. Що є найголовнішим у житті?</i>	149
<i>День 2. Які життєві цінності найважливіші?</i>	150
<i>День 3. Що дарує радість?</i>	153
<i>День 4. Які добрі справи може залишити людина на Землі?</i>	154
<i>День 5. Як ми зростаємо? Чи змінився світ захоплень за 4 роки навчання?</i>	156
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	158
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	159

ПЕРЕДМОВА

Найвища мудрість — усміхатись зранку...

Віталій Іванченко

Нову українську школу неможливо уявити без проведення ранкової зустрічі. У 4-му класі ця вкрай важлива практика триває, адже вона формує цінності, які стають основою для створення відповідальної та дбайливої спільноти дітей, дає змогу розвивати соціальні та академічні навички, поєднуючи соціальний, емоційний та інтелектуальний розвиток кожної дитини, сприяє заохоченню демократичного ставлення та поведінки.

Під час ранкових зустрічей у 4-му класі вводять тему дня, тему тижня, окреслюють певну навчальну проблему, обговорюють з учнями новини, мету, завдання дня (коротко: що будемо робити і навіщо, чого навчимося), застосовують компетентнісно орієнтовані завдання.

Другий цикл навчання у Новій українській школі (3–4-ті класи) характеризується інтегративно-предметною основою організації освітнього процесу; зменшенням частки ігрових методів відносно проблемно-пошукових та дослідницьких методів навчання. Основними видами діяльності у 4-му класі є дослідницька, пошукова, творча та ігрова. Під час проведення ранкової зустрічі (яка складається із привітання, обміну інформацією, групового заняття, щоденних новин) слід залучати учнів до різних видів діяльності. У центрі уваги ранкової зустрічі та її метою є співпраця і спільне навчання.

Посібник створено з метою надання практичної допомоги вчителям початкових класів у підготовці та проведенні ранкових зустрічей у 4-му класі Нової української школи. Педагоги знайдуть чимало цікавих завдань і вправ, спрямованих на формування ключових компетентностей молодших школярів; слушних порад щодо організації практичної, ігрової, індивідуальної та групової діяльності молодших школярів під час проведення ранкових зустрічей.

5-й МІСЯЦЬ. СВІТ НЕВИДИМИЙ

Мета: створити умови для комфортного навчання учнів у класі; сприяти розвитку навичок спілкування, соціальних навичок; учити формулювати проблему, визначати відоме і невідоме у ній, знаходити шляхи розв'язання проблеми; розвивати вміння спостерігати, аналізувати та робити висновки й узагальнення; стимулювати до створення простих візуальних медіапродуктів (навчальний борд, фото, листівка, комікс, книжечка, стіннівка, колаж тощо), які дають змогу записати власну думку та інформацію з різних джерел; виховувати відповідальне ставлення до навколишнього середовища та розуміння того, що кожен організм необхідний як один з компонентів колообігу речовин на планеті; сприяти формуванню навичок гігієни і культури; виховувати дбайливе ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточення.

ТИЖДЕНЬ 1. НЕЗВИЧАЙНІ ГОСТІ

✓ ДЕНЬ 1. ЧИМ МЕНІ ЗАПАМ'ЯТАЛИСЬ ЗИМОВІ КАНІКУЛИ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

» Вправа «Усмішка»

Якщо усміхнутися перехожому — він усміхнеться у відповідь.

Якщо усміхнутися небу і сонцю — розійдуться хмари.

Якщо усміхнутися Всесвіту — трапиться щось казкове.

Нумо усміхнемося губами, долонями, очима, серцем.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Незвичайні гості». Тема дня «Чим мені запам'ятались зимові канікули?»

— Ось і завершилися зимові канікули. Сподіваюся, що ви провели їх весело та яскраво, адже саме взимку ми відзначаємо багато чудових свят, маємо можливість гарно відпочити, покататися на ковзанці, пограти у сніжки, переглянути улюблені мультфільми тощо. Під час новорічних канікул завжди панує святкова чарівна атмосфера і відбувається щось особливе. Сьогодні ми обговоримо, чим найбільше запам'яталися вам зимові канікули.

» Вправа «Мікрофон»

— За що ви любите зиму?

— Чим здивувала вас зима?

— Який подарунок для вас був найважливішим?

— Яке зимове свято було найвеселішим?

» Гра-вікторина «Кращий знавець новорічних свят»

- Як зветься християнське свято на честь народження Христа? (Різдво.)

- Як зветься старовинна українська обрядова пісня, де висловлюють добре побажання господарям? (*Щедрівка.*)
- Назвіть страву, що тричі готують під час різдвяно-новорічних свят. (*Кутя.*)
- Крім куті господиня варить ще страву із сухих фруктів. Як вона зветься? (*Узвар.*)
- Назвіть, що носила із собою ватага хлопчаків-колядників? (*Зірку.*)
- Кого колядники водили за собою під час колядування? (*Козу.*)
- Що обов'язково додають у кутю? (*Мак.*)
- Як зветься найбільше завершальне свято різдвяно-новорічного циклу? (*Водохрещтя.*)

3. Групове заняття

► *Робота в групах. Складання сенкану «Зима»*

Зима.

... (2 прикметники).

... (3 дієслова).

... (почуття → речення, яке складається із 4-х слів).

... (висновок → слово або словосполучення).

Презентація груп.

► *Гра «Розморожування»*

Діти утворюють пари. У кожній парі один виконує роль «замороженого» від зимового холоду, а інший — «реаніматора». За сигналом ведучого «заморожений» завмирає, а «реаніматор» упродовж 1 хвилини повинен «оживити» його, не торкаючись, не звертаючись до нього словами. Можна діяти тільки за допомогою рухів, міміки, використовувати засоби веселої, смішної пантоміми.

Критерій «розморожування» — зміна виразу обличчя, усмішка «замороженого». Особливо цінується, якщо гравці почують сміх «замороженого».

4. Теми для Щоденника вражень

- Новорічні свята я провів (провела) з...
- Моя улюблена страва на новорічні та різдвяні свята — ...
- На зимових канікулах я відпочивав (відпочивала)...

✓ ДЕНЬ 2. ХТО ТАКІ ВІРУСИ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Учні по черзі торкаються однойменних пальців свого сусіда, починаючи з великих, і кажуть:

бажаю (дотик великими пальцями);

успіху (вказівними);

великого (середніми);
у всьому (безіменними);
і всюди (мізинцями)!
Вітаю (дотик всією долонею)!

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Незвичайні гості». Тема дня «Хто такі віруси?»

▶ *Вправа «Мікрофон»*

— Хто такі віруси?

▶ *«Асоціативний куц» «Вірус»*

— Які слова спадають вам на думку, коли ви чуєте слово *вірус?* (*Хвороба, епідемія, грип, маска, кашель, термометр, нежить, чай, ліки, лікарня, висока температура, лікар, дитина...*)

— Як же правильно розуміти значення слова *вірус?*

▶ *Перегляд відео «Що таке віруси та як рятуватися від них?» (частково)*

△ *Режим доступу: <https://youtu.be/i9jjz24SXf4>*

— Якими бувають збудники захворювань?

— Що можуть віруси?

— Коли віруси потрапили на Землю?

— Чому віруси важливі?

3. Групове заняття

▶ *Робота в групах. Вправа «Хитрий вірус»*

Мета: пояснити, як поширюється вірус.

Учасники об'єднуються у групи й отримують аркуші паперу. Заздалегідь на одному аркуші поставлено відмітку (точку). Завдання для учасників: дати свій аркуш якомога більшій кількості учасників групи, щоб вони написали своє ім'я і повернули аркуш вам.

Висновок. Аркуш, який був помічений, — як вірус; усі, хто контактував з поверхнею аркуша і написав своє ім'я, перебувають у зоні ризику. Саме так поширюються і передаються віруси.

4. Теми для Щоденника вражень

□ Мені цікаво дізнатися про віруси...

□ Коли я виросту, то хотів (хотіла) би...

□ Якби я міг (могла) стати маленьким (маленькою), то...

✓ **ДЕНЬ 3. ДЕ ЖИВУТЬ ВІРУСИ І ЩО ПОЛЮБЛЯЮТЬ?**

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

▶ *Вправа «Незвичайне привітання»*

Запропонувати учням відобразити привітання людини, яка нічого не чує і не може говорити, але в її розпорядженні — зір, жести, пантоміма; відобразити привітання людини, яка не бачить і не

розмовляє, але здатна чути і показувати; відобразити привітання людини, яка не чує і якій складно рухатися, але вона може говорити і бачити.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Незвичайні гості». Тема дня «Де живуть віруси і що полюбляють?»

► *Вправа «Аукціон думок»*

— Поміркуйте, де можуть жити віруси?

► *Перегляд відео «Що таке віруси та як рятуватися від них?» (продовження)*

△ *Режим доступу: <https://youtu.be/t9jz24Sxf4>*

— Чому віруси обирають організм людини, тварини чи рослини?

— Як віруси мігрують від людини до людини?

— Які умови найбільш сприятливі для вірусів?

► *Гра-світлофор «Зустріч з вірусом»*

Учні, використовуючи «світлофори» червоного і зеленого кольорів, сигналізують, у яких ситуаціях можна заразитися вірусом.

- Вітатися під час зустрічі, подаючи руку.
- Побачивши знайомого, обійняти його.
- Брати до рота різні предмети.
- Допомогати старшим.
- Виконувати ранкову зарядку.
- Користуватися спільним рушником.
- Їсти на ходу.
- Ходити на прогулянку.
- Їсти овочі та фрукти.

3. Групове заняття

► *Вправа «Вірусна атака»*

Учасникам на спину чіпляють аркуші з написами «вірус», «людина», «тварина», «рослина». За певний час якомога більше учасників-«вірусів» мають знайти собі «господаря». Кожен «вірус» повинен розказати, як може завдати шкоди «господареві».

► *Робота в групах. Інтерактивна вправа «Метод “Прес”». Як і навіщо віруси потрапляють до організму?*

Кожна група готує власне судження за схемою:

- Я вважаю, що... Наприклад, ...
- Тому що, ... Отже, ...

4. Теми для Щоденника вражень

- Я і світ вірусів.
- Я дотримую правил особистої гігієни...
- Моя зброя проти вірусів — це...

✓ ДЕНЬ 4. ЯКІ НЕБЕЗПЕЧНІ ХВОРОБИ СПРИЧИНЯЮТЬ ВІРУСИ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

► Вправа «Перетворення»

Учні продовжують речення «Якби я був (була)...».

Наприклад: Якби я був (була) книгою, то був (була) би...», «Якби я був (була) їжею, то хотів (хотіла) би бути...», «Якби я був (була) предметом меблів, то був (була) би...».

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Незвичайні гості». Тема дня «Які небезпечні хвороби спричиняють віруси?»

— Які хвороби можуть спричинити віруси?

► Перегляд відео «Бактерії. Віруси. Хвороби»

△ Режим доступу: <https://youtu.be/BDr7L51wjE0>

— Де можна заразитися вірусом?

— Що захищає організм людини від хвороб?

— Що таке симптоми?

— Про які небезпечні хвороби йшлося у відео? Назвіть їх.

— До яких наслідків призводить хвороба?

— Навіщо проводять щеплення?

► Вправа «Шкала ставлення»

— Оцініть дію щеплення від грипу в зимовий час.

— Як ви ставитесь до щеплення?

Погоджуюся;

відмовляюся;

нейтральна позиція.

Презентація створених груп.

► Гра «Медичний світлофор»

Діти за допомогою кольорових сигналів відповідають на запитання. Якщо твердження правильне, необхідно підняти зелений «сигнал», а якщо хибне — червоний.

1. Ти обов'язково заразишся на коронавірус під час спілкування з громадянином Китаю? (Ні.)

2. Під час кашлю та чхання необхідно прикривати рот серветкою або рукою? (Так.)

3. Якщо вживати в їжу велику кількість часнику та цибулі, то ризик захворювання на ГРВІ значно менший? (Так.)

4. Якщо ти захворів, то необхідно негайно звернутися до лікаря? (Так.)

5. ГРВІ обов'язково потрібно лікувати антибіотиками? (Ні.)

6. Найкращий метод профілактики грипу — щеплення? (Так.)

3. Групове заняття

► *Робота в групах. Складання «Ментальної карти»*

Діти об'єднуються у групи. Завдання: створити «Ментальну мапу» (карту пам'яті) «Профілактика захворювання». У центрі розташувати назву хвороби. Потім за допомогою картинок «Профілактика захворювань» розробити план боротьби з грипом. З'єднати картинки з назвою хвороби за допомогою стрілочок, записати коментар біля них.

Презентація груп.

4. Теми для Щоденника вражень

- Я роблю щеплення...
- Моя сім'я відповідально ставиться до свого здоров'я...
- Коли хтось із членів моєї родини хворіє, то...

✓ ДЕНЬ 5. ЯК ЗАХИСТИТИСЯ ВІД ВІРУСІВ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

- Якби мій настрій мав колір, то він би був...
- Якби мій настрій міг звучати, то він би зазвучав, як...
- Якби мій настрій мав форму, то був би схожим на...

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Незвичайні гості». Тема дня «Як захиститися від вірусів?»

— «Якби всі віруси раптом зникли, світ став би чудовим місцем — приблизно на півтора дня, а потім ми всі померли б», — зазначав Тоні Голдберг, епідеміолог з Віконсинського університету в Медісоні.

Якби за помахом чарівної палички можна було б одразу і назавжди знищити всі віруси, багато людей, насамперед тепер, вочевидь, зраділи б. Утім, це була б смертельна помилка, і навіть більше — небезпечна за будь-яку пандемію.

— Чому зникнення вірусів призведе до смерті?

Висновок. Віруси і далі існуватимуть, а ми повинні навчитися співіснувати із ними і вміти захищатися від них.

► *«Мозковий штурм»*

— Як захиститися від вірусів?

► *Перегляд мультфільму «Віруси і мікроби». Уроки обережності*

△ *Режим доступу:* <https://youtu.be/SY7U2sxMdC4>

— Який прилад допомагає побачити віруси і бактерії?

— Як людина допомагає вірусам потрапити до свого організму?

— Навіщо потрібно чистити зуби?

— Як правильно мити руки?
 — Чи правильно ми миємо руки?
 — Скільки часу і як часто потрібно мити руки? *(Руки потрібно мити з милом, або засобом на спиртовій основі не менше ніж 20 с, а також після чхання та кашлю, мити перед надяганням маски, перед обробкою сирої та вареної їжі.)*

▶ *Вправа-демонстрація «Помий правильно руки»*

Учитель імітує миття рук, а потім — учні.

3. Групове заняття

▶ *Робота в групах. Складання пам'ятки «Як захиститися від вірусів?»*

Діти об'єднуються в групи. Завдання: скласти пам'ятку «Як захиститися від вірусів?».

ПАМ'ЯТКА

- Дотримувати правил особистої гігієни.
- Стежити за чистотою приміщення, робити вологе прибирання, провітрювати.
- Знищувати переносників інфекцій (тарганів, вошей, різних гризунів).
- Вчасно звертатися до лікаря.
- Загартовуватися.
- Ретельно термічно обробляти їжу і правильно зберігати...

4. Теми для Щоденника вражень

- Моя сім'я веде здоровий спосіб життя.
- Щоб захиститися від вірусів, я...
- У моєму раціоні взимку є...

ТИЖДЕНЬ 2. РІЗНОМАНІТНИЙ МІКРОСВІТ

✓ ДЕНЬ 1. ЩО ТАКЕ COVID-19?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Здоров'я — це сила!
 Здоров'я — це клас!

Хай буде здоров'я
 У вас і у нас!

— Посміхніться одне одному та побажайте здоров'я!

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Різноманітний мікросвіт». Тема дня «Що таке COVID-19?»

— Сьогодні ми поговоримо про небезпечний вірус, який поширюється світом, — COVID-19, або коронавірус. Чи знаєте ви, чому його так назвали?

► Перегляд відео «Про коронавірус дітям. Все, що ви хотіли розповісти, але не знали як!»

△ Режим доступу: https://youtu.be/_Rjs5zpCuNI

- Хто є родичами коронавірусу?
- Що вірус полюбляє робити?
- Які проблеми приносить?
- Як ти можеш захиститися?
- Над чим працюють учені?

► Словничок

Коронавіруси — це група вірусів, від яких людина може дуже сильно захворіти.

Віруси — це крихітні, невидимі людському оку мікроорганізми, їх можна побачити лише за допомогою спеціального приладу — мікроскопа. Через свій крихітний розмір вони можуть легко потрапити в організм людини і спричинити захворювання.

Коронавірус дістав свою назву від слова «корона» — він наче справді носить маленьку коронку. Про коронавіруси відомо вже багато років, але в їхній сім'ї з'явився новий родич на ім'я «Коронавірус-19», про якого раніше ніхто не знав.

► Вправа «Розкажи історію»

Запропонувати учням скласти історію про коронавірус за поданими запитаннями.

- Хто це такий?
- Чому його так називають?
- Чи багато він подорожує?
- Якщо так, то як?
- Що він разом із собою приносить?
- Чи залишається він у гостях надовго?
- Як захиститися від такого гостя?

3. Групове заняття

► Робота в групах. Вправа «Сенкан»

Запропонувати учням скласти сенкан до слова «коронавірус».

Коронавірус.

Небезпечний, інфекційний.

Поширюється, передається, загрожує.

Небезпечна загроза для людства.

Хвороба.

4. Теми для Щоденника вражень

- Я добре обізнаний (обізнана) про коронавірус.
- Моїм найбільшим бажанням є...
- Я б усім порадив (порадила)...

✓ ДЕНЬ 2. ЩО ЦІКАВОГО У СВІТІ ПОВ'ЯЗАНЕ З ВІРУСАМИ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Ми прийшли сьогодні в школу,	«Добрий день!»
Засіяло все навкруг.	І усім нам побажати —
Ми зібралися всі тут.	Провести найкраще день.
Треба разом привітатись:	

Запропонувати дітям утворити коло, привітати одне одного, побажати добра і подарувати щирі усмішки.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Різноманітний мікросвіт». Тема дня «Що цікавого у світі пов'язане з вірусами?»

» Розповідь з елементами бесіди

— Багатство та різноманітність мікросвіту можуть відкрити для себе відвідувачі першого у світі музею мікробів в Амстердамі, розташованого у Нідерландах. В експозиції музею *Micropia* (Мікропія) представлено найпростіші одноклітинні організми, мікроби, спори грибів та інші мікроорганізми.

Micropia — сучасний високотехнологічний музей. З багатьма експонатами відвідувачі можуть взаємодіяти в інтерактивному режимі. Експозиція орієнтована на відвідувачів різних вікових груп, від найменших (від 8 років) до дорослих.

Ба більше, Мікропія — не тільки музей, але й «зоопарк» мікроорганізмів, оскільки більшість його експонатів — живі.

» Віртуальна подорож до музею вірусів

△ Режим доступу: <https://minsk-amsterdam.com/micropia/>

— Де розташований музей Мікропія?

— Що найбільше здивувало?

— Що зацікавило?

3. Групове заняття

» Рухлива гра «Крокодил»

Діти об'єднуються у групи. Кожна група отримує картки із правилом гігієни, яке мають продемонструвати без слів, тільки рухами, іншим групам. У цей час учасники інших груп мають уважно дивитися і відгадати це правило.

Картки із правилами

- Повноцінно харчуватися та добре спати.
- Прикривати рот і ніс під час кашлю або чхання.
- Тримати дистанцію із хворими (1,5–2 м).
- Уникати скупчення людей.
- Не торкатися очей, носа та рота, наскільки це можливо.

4. Теми для Щоденника вражень

- Я мрію поїхати до...
- Весь світ незвіданий і...
- Якби я був (була)...

✓ ДЕНЬ 3. ХТО ТАКІ БАКТЕРІЇ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

► *Вправа «Допоможи іншому» (робота в парах)*

Запропонувати учням спробувати поліпшити настрій своїм близьким, друзям у таких ситуаціях:

- твій друг прийшов до школи з поганим настроєм, не хоче розмовляти;
  - твоя мама повернулася з роботи сумна і втомлена;
  - твоя бабуся погано почувається, і це її дуже засмучує.
- Чи залежить ваш настрій від стосунків у класі? Як саме?

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Різноманітний мікросвіт». Тема дня «Хто такі бактерії?»

Мільярди організмів розсіяні в природі, вони оточують нас усюди. Невидимі, вони постійно супроводжують людину, втручаючись в її життя то як вороги, то як друзі.

В. Оляньський

— Що ви знаєте про бактерії?

► *Гра «Вірю — не вірю»*

— Продовжте речення «Чи вірите ви, що...».

- ... бактерії — це організми? (Так.)
- ... слово «бактерія» означає «хрестик»? (Ні, «паличка».)
- ... бактерії дихають, живляться, ростуть, розмножуються, помирають? (Так.)
- ... бактерії розмножуються діленням навпіл? (Так.)
- ... ділення відбувається кожної хвилини? (Ні, кожні 20 хв.)
- ... за добу одна бактерія утворює мільярди нових? (Так.)
- ... учень, який гризе ручку, з'їдає тисячі бактерій? (Так.)

► *Розповідь з елементами бесіди*

Бактерії (із грецької «палички») — це мікроби паличкоподібної, кулястої, ниткоподібної, звивистої або іншої форми.

Бактерії — найменші організми на Землі. Побачити їх можна лише під мікроскопом. За малі розміри бактерії ще називають мікроорганізмами, тобто дуже малими організмами.

Вивчає всіх найдрібніших мешканців Землі дуже цікава наука — мікробіологія. Назва її походить від грецьких слів: *мікро* — малий, *біо* — життя, *логос* — учіння. Ця наука вивчає бактерії, водорості,

гриби. Виявляється, що ці крихітні невидимі істоти є дуже важливими для людини. Наприклад, без них не можна обійтися у виноробстві або під час випікання хліба.

Бактерії — найпростіші істоти. Але їхня життєстійкість вражає! Вони витримують надто високі та надто низькі температури, можуть існувати в умовах відкритого космосу, без повітря, витримувати величезний тиск, радіацію. Біологи відкрили життєздатні клітини в осадах і смолах віком понад 300 мільйонів років.

Бактерії живуть у повітрі, воді, ґрунті, молоці, живих організмах. Вони живуть у ротовій порожнині, кишечнику, на поверхні тіла людини. У деяких бактерій є один або декілька джгутиків, за допомогою яких вони рухаються.

» Вправа «Продовж речення»

Запропонувати учням продовжити речення «Як живі організми бактерії...».

(Дихають, живляться, ростуть, розмножуються, помирають.)

3. Групове заняття

» Робота в групах. Вправа «Склади розповідь»

Діти об'єднуються у групи. Складають розповідь про бактерію.

- Якого ви розміру?
- Як вас можна побачити?
- Чому вас іще називають мікробами?
- Чим ви харчуєтесь?
- Як ви розмножуєтесь?
- Де ви живете?
- Де вас збирається найбільше?
- Чим ви корисні природі та людям?
- Якої шкоди ви можете завдати?
- Якщо ви хвороботворні бактерії, чого ви боїтесь?

4. Теми для Щоденника вражень

- Я уявляю бактерію...
- Мені цікаво дізнатися...
- Якби я був (була) чарівником...

✓ ДЕНЬ 4. ХТО ТАКІ МІКРОБИ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

» Вправа «Моя буква»

Учні утворюють коло. Кожен учасник вибирає будь-яку букву алфавіту і добирає якомога більше слів, які описують його і починаються на обрану літеру. Наприклад: «Мене звати Вікторія, і моя буква П. Я правдива, прямолінійна, практична».

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Різноманітний мікросвіт». Тема дня «Хто такі мікроби?»

— Що ви знаєте про мікробів?

► *Словничок*

Мікроорганізми (мікроби) — бактерії, гриби, інші одноклітинні організми, які неможливо побачити оком без застосування збільшувальних приладів.

— Деякі хвороби, які називають інфекціями, спричинені мікробами, що являють собою крихітні живі організми.

► *Розповідь з елементами бесіди*

Мікроби — це живі істоти дуже маленьких розмірів. Вони знаходяться скрізь: у повітрі, ґрунті, воді. Є мікроби і в людині: у роті, на шкірі, під нігтями, усередині людського організму. За формою вони різняться: трапляються у вигляді крапок, ком, ниток, ланцюжків. Мікроби настільки малі, що для неозброєного ока вони невидимі. Щоб побачити їх, потрібен мікроскоп.

Першою людиною, яка зазирнула в таємничий світ мікроорганізмів, став голландський дослідник Антоні ван Левенгук. (Демонстрування мікроскопа.)

— Пізніше ці мікроорганізми вчені називатимуть бактеріями.

У кожній дорослій людині живуть близько 2 кг бактерій.

► *Гра «Фантазери». Якого розміру мікроб?*

- Якби ти був розміром із Європу...
- Якби гриб був завбільшки зі стадіон...
- Якби бактерія була, як автобус...
- Якби вірус був, як футбольний м'яч...

3. Групове заняття

► *Робота в групах. Створення за власним вибором мікроба з пластиліну «Живий мікроб»*

Мета: продемонструвати різноманітність мікробів.

Завдання: об'єднатися у групи і створити з пластиліну мікробів.

Після завершення роботи діти дають відповідь на запитання:

— До яких почуттів спонукала ця робота?

— Він корисний чи шкідливий?

— Де він живе?

Презентація робіт.

4. Теми для Щоденника вражень

- На світ мікробів впливає людина...
- Я і моє життя у світі мікробів...
- Я — науковець...

✓ **ДЕНЬ 5. ДЕ ЖИВУТЬ БАКТЕРІЇ?**

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Сонечка промінчик	Добрий ранок!
щічки нам лоскоче,	Вдалого дня!
Добрий ранок лагідно сказати	І від сонечка і від мене.
тобі хоче,	

— Усміхніться собі та передайте усмішку іншим.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Різноманітний мікросвіт». Тема дня «Де живуть бактерії?»

▶ *Гра «Чарівна торбинка»*

У торбинці — засоби гігієни (мило, зубна щітка, ножиці, пилочка та ін.). Учні по черзі дістають предмет та розповідають, як його використовують у житті.

Висновок. Щоб бути здоровим, потрібно дотримувати правил гігієни.

— Тіло людини вкрите шкірою, яка захищає його від різноманітних ушкоджень. Крізь шкіру не можуть проникнути вода, мікроби.

▶ *Практична робота «Розглядання шкіри через лупу»*

Учні розглядають свою шкіру на руках за допомогою лупи.

— Що ви бачите на шкірі? (*Отвори і багато волосинок.*)

— Прикладіть руку до парти. Що ви відчули? (*Прохолоду.*)

— Що ви відчуєте, якщо візьмете до рук лід? (*Холод.*)

— Що ви відчуваєте, приклавши руки до чашки із чаєм? (*Тепло.*)

— Що ви відчуваєте, якщо берете до рук їжака? (*Що він колеться.*)

— Отже, шкіра пов'язує нас з навколишнім світом і, ніби щит, захищає організм від хвороботворних бактерій і бруду.

Якщо у вас на руці є подряпина, а ви полінувалися намазати її йодом, то за декілька днів на руці може утворитися гнійна пухлина. Відбувається це через те, що до рани потрапили мікроби — найдрібніші живі істоти.

У порожнині рота міститься значна кількість бактерій, адже в роті створюються сприятливі умови — вологість, тепло, вдосталь їжі для мікробів. Особливо велика кількість їх поселяється між зубами, на яснах. Справжні розсадники бактерій — це каріозні зуби та їхні корені.

На 1 см шкіри здорової людини мешкають декілька десятків тисяч мікроорганізмів. Це бактерії та грибки. Особливо багато їх на волосяних мішечках, у протоках сальних і потових залоз. На брудній, немитій шкірі легко виникають нариви. Тому дуже важливо стежити за чистотою, а отже, і здоров'ям своєї шкіри.

3. Групове заняття

► *Робота в групах. Вправа «Коло ідей»*

Діти об'єднуються у групи. Запропонувати кожній групі записати наслідки недотримання чистоти і гігієни свого тіла.

Презентація груп.

4. Теми для Щоденника вражень

- Мої найкращі друзі проти мікробів — ...
- Мікроби і бактерії на моїй шкірі.
- Я хочу більше знати...

ТИЖДЕНЬ 3. ТАКИЙ ВАЖЛИВИЙ МІКРОСВІТ

✓ ДЕНЬ 1. ДЕ ЖИВУТЬ БАКТЕРІЇ? (продовження)

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

► *Вправа «Імена та прикметники»*

Учасники утворюють коло. Перший учасник називає своє ім'я та прикметник на ту саму букву. Наприклад: Володимир високий, Поліна прекрасна.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Такий важливий мікросвіт».

Тема дня «Де живуть бактерії? (продовження)»

— Сьогодні ми поговоримо про бактерії, які живуть у нашому організмі.

Дуже багато мікробів поселяється в кишечнику. І серед них — не менше 40 видів кишкової палички. Одні види — корисні, вони сприяють перетравленню їжі, виробляють потрібні для організму речовини. Інші ж є небезпечними і призводять до тяжких хвороб, наприклад, холери, чуми.

У кишечнику людини живуть бактерії (наприклад, кишкова паличка), які сприяють процесам травлення, синтезують деякі вітаміни та перешкоджають діяльності хвороботворних мікроорганізмів. У разі надмірного застосування ліків ці корисні бактерії гинуть, що погано впливає на здоров'я. Сама ж кишкова паличка в кишечнику людини постійно забезпечена поживними речовинами.

Щоб підвищити стійкість організму до збудників захворювань, слід регулярно вживати вітаміни, загартовуватися, споживати лише кип'ячену воду, правильно термічно оброблені харчові продукти, дотримувати особистої гігієни.

Організм людини має захисну систему, яка протистоїть різним інфекціям. Її називають імунною. Імунітет — це наша зброя проти мікробів і вірусів. Він не тільки захищає наш організм від захворювань, але й допомагає видужати.

► Гра «Хвости»

Запропонувати учням продовжити речення.

- Коли я здоровий (здорова), то в мене...
- Коли я здоровий (здорова), то я...

3. Групове заняття

► Робота в групах. Вправа «Обличчя»

Запропонувати дітям намалювати обличчя здорової та хворої людини.

— Подивіться одне на одного. Як ви виглядаєте, коли здорові?

Висновок. Гарний апетит, бадьорий настрій, міцний сон, здорові зуби, рум'яні щічки, рожевий язик, нічого не болить, немає високої температури.

— Уявіть обличчя людини, у якої щось болить.

Висновок. Поганий настрій, роздратованість, утома, бліда шкіра.

Презентація груп.

4. Теми для Щоденника вражень

- Я споживаю вітаміни.
- Я піклуюся про своє здоров'я.
- Якби я став (стала) дуже маленьким (маленькою), то зміг (змогла) би...

✓ **ДЕНЬ 2. ЧОМУ БАКТЕРІЇ ВАЖЛИВІ?**

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

► Вправа «Подібність і відмінність»

Запропонувати учням продовжити фразу: «Ми з тобою схожі тим, що... (назвати будь-яку ознаку «схожості»), але на відміну від тебе я... (назвати будь-яку ознаку «відмінності»). Наприклад: «Ми з тобою схожі тим, що любимо тварин, а особливо кішок, але на відміну від тебе я люблю їсти морозиво з булочкою».

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Такий важливий мікросвіт».

Тема дня «Чому бактерії важливі?»

► Розповідь з елементами бесіди

— На нашій планеті немає місця, де не було б бактерій. Ми кілька разів на день стикаємося з бактеріями.

Слово «бактерії» і «хвороби» для багатьох людей є синонімами. Однак бактерій-паразитів, що спричиняють хвороби людей і тварин, усього 1% від загальної кількості! Решта ж просто живуть у навколишньому середовищі, а подекуди в інших живих істотах, не шкодячи їм або навіть будучи корисними! Яскравим прикладом таких мікробів є бактерії нашого кишечника, які сприяють травленню й синтезують потрібні людині вітаміни.

Але не лише всередині організму є корисні бактерії. Уже понад 10 тисяч років люди використовують бактерії для отримання потрібних їм речовин і харчових продуктів.

► *Словничок*

Паразит — організм, який деякий час використовує інший організм як джерело їжі й середовище мешкання.

До корисних бактерій належать:

- ґрунтові бактерії, які підвищують родючість ґрунту;
- бактерії для виробництва ліків;
- молочнокислі бактерії, які використовують для отримання кефіру, сиру, ряжанки;
- бактерії, які допомагають перетравлювати їжу;
- речовини, отримані з бактерій, які використовують для виготовлення синтетичних м'яких засобів.

► *Вправа «Перевтілення»*

Завдання: уявити себе корисною бактерією і пояснити, у чому її користь; продовжити речення «Я — важлива бактерія, бо...».

3. Групове заняття

► *Робота в групах. Вправа «Детективи»*

Діти об'єднуються у групи. Завдання: виявити, де у класі живе найбільше бактерій. Слід з'ясувати, що не всі бактерії шкідливі, більшість із них безпечні.

Презентація груп.

4. Теми для Щоденника вражень

- Я вмю готувати йогурт з бактерій...
- Я уявляю бактерію так...
- Моєму організму добре, коли працюють бактерії...

✓ **ДЕНЬ 3. ЧИ ВСІ МІКРОБИ ШКІДЛИВІ?**

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

► *Вправа «Долонька побажань»*

Учні об'єднуються у пари. На кожний палець долоні висловлюють побажання другові.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Такий важливий мікросвіт».

Тема дня «Чи всі мікроби шкідливі?»

— Що ви знаєте про шкідливі мікроби?

► *Розповідь з елементами бесіди*

— Деякі мікроби можуть бути шкідливими для людини та спричиняти хвороби. Різні мікроби по-різному шкодять людині. Коли

шкідливі бактерії починають розмножуватися в організмі людини, вони виробляють отруйні речовини, що називають токсинами. Через них людина може занедужати, навіть отримати ушкодження тканин та органів.

» *Проблемне питання. Вправа «Мікрофон»*

— Яким способом мікроорганізми можуть потрапити до організму людини?

» *Вправа «Шлях до організму»*

Запропонувати учням на стікерах написати, яким чином мікроби потрапляють до організму, і прикріпити на плакат із зображенням людини.

Висновок. До організму людини мікроби потрапляють через ротову порожнину: із брудом на руках і під нігтями; залишками їжі між зубами; немитими овочами і фруктами; крапельками слини хворої людини; через повітря, де багато пилу. Найчастіше інфекція потрапляє в організм повітряно-крапельним або контактним шляхом.

Коли шкідливі мікроби потрапляють до організму, людина хворіє: у неї підвищується температура, болить голова, живіт, можуть початися кашель, нудота, блювота.

3. Групове заняття

» *Робота в групах. Вправа «Лист здоров'я»*

Запропонувати учням скласти поради: «Що робити, щоб мікроби не потрапили до організму людини?».

Висновок. Мити руки, чистити зуби вранці та ввечері, мити овочі та фрукти, користуватися індивідуальним посудом, не пити сиру воду, прибирати і провітрювати приміщення, загартовуватися, вести здоровий спосіб життя.

Презентація груп.

4. Теми для Щоденника вражень

- Люди, які не стежать за собою, ...
- Я доглядаю за своїм тілом...
- Шкідливих мікробів можна позбутися...

✓ ДЕНЬ 4. ЧИМ ПІДГОДОВУВАТИ СВОЇХ МІКРОБІВ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

» *Вправа «Поліпши настроїв за хвилину».*

Запропонувати учням заплющити очі та пригадати найприємнішу подію тижня, відчуті ті почуття, які були в той час. Через певний час розплющити очі й усмішки, які з'явилися у них на обличчі, запам'ятати і зберегти впродовж усього дня.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Такий важливий мікросвіт». Тема дня «Чим підгодовувати своїх мікробів?»

» Проблемне питання

— Навіщо людям харчуватися?

» Розповідь з елементами бесіди

— У нашому тілі живе багато мікроорганізмів. Щоб вони почувалися комфортно і продовжували виконувати свої корисні функції, ми повинні належним чином харчуватися. Наблизитися до «мікробного балансу» допоможе споживання клітковини — найкращої їжі для бактерій. Велику кількість клітковини містять овочі: капуста, броколі, морква, буряк; цільнозернові продукти; каші. Коли ми споживаємо продукти, що містять клітковину, то отримуємо також і інші цінні речовини: білки, жири, вуглеводи, вітаміни, мінерали.

На стан нашої мікробіоти позитивно впливає споживання кисломолочних продуктів. Вони є гарним джерелом білка, вітаміну *D* і добре засвоюваного кальцію, а також містять молочнокислі бактерії, які поповнюють лави корисної мікрофлори нашого кишечника.

Загалом раціон впливає на склад нашої мікробіоти — мікроби селекціонуються за тими харчовими продуктами, які ми споживаємо найбільше. Наприклад, у м'ясоїдів зростає протеолітична мікробіота, тобто бактерії, які їдять білок. І це не завжди добре, бо за певних умов вони можуть «під'їдати» і нас самих.

» Словничок

Мікробіота — це сукупність усіх мікроорганізмів у тілі людини.

» Вправа «Продовж речення»

□ Найбільше я люблю їсти...

» Вправа «Кубик Блума»

Назви продукти, що містять у своєму складі клітковину.

Чому не можна зловживати солодощами?

Поясни користь вітамінів для організму.

Запропонуй набір продуктів для приготування борщу.

Придумай, що станеться, коли ми будемо переїдати.

Поділись, що ти відчуваєш, коли їси смачну їжу?

3. Групове заняття

» Робота в групах. Вправа «Шкала ставлення»

Учні об'єднуються у групи. За допомогою стікерів на шкалі ставлення показують своє ставлення до різних продуктів харчування.

Презентація груп.

4. Теми для Щоденника вражень

□ Я споживаю правильні продукти...

- Для мене корисними є...
- Мій настрій залежить від їжі, яку я їм.

✓ ДЕНЬ 5. ЯКУ РОЛЬ У ПРИРОДІ ТА В ЖИТТІ ЛЮДИНИ ВІДІГРАЮТЬ БАКТЕРІЇ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

— Доброго ранку! —
Тобі я скажу, а, може,
На вушко тобі прошепчу.
Про те, що час потихеньку вставати.
І бадьоренько новий день починати.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Такий важливий мікросвіт». Тема дня «Яку роль у природі та в житті людини відіграють бактерії?»

► Проблемне питання

— Учені стверджують, що життя на Землі без бактерій було б неможливе. А як ви вважаєте?

— У це складно повірити, але існування життя на нашій планеті багато в чому залежить саме від бактерій. Яке ж значення у природі та в житті людини відіграють бактерії? Відповідь на це запитання ми знайдемо на сьогоднішній зустрічі.

Діти заздалегідь об'єдналися у групи «Біологи» та «Біотехнологи», опрацювали додаткову літературу і підготували матеріали.

I група «Біологи» — значення бактерій у природі.

II група «Біотехнологи» — значення бактерій у житті людини.

Звіт груп.

У кожного на столі — таблиця, яку потрібно заповнити під час звіту груп.

Роль бактерій

у природі	у житті людини
<p><i>Позитивна:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> □ участь у процесах гниття та різних типах бродіння, тобто санітарна роль на Землі; □ підвищують родючість ґрунтів; □ беруть участь в утворенні залізних і марганцевих осадових порід 	<p><i>Позитивна:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> □ біологічний метод боротьби зі шкідниками; □ виробництво кисломолочних продуктів, спиртів, оцтової кислоти, вітамінів, антибіотиків; □ одержання інсуліну; □ переробка відходів

у природі	у житті людини
<p style="text-align: center;"><i>Негативна:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> □ є збудниками небезпечних хвороб тварин і рослин 	<p style="text-align: center;"><i>Негативна:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> □ є збудниками небезпечних хвороб; □ псують продукти харчування; □ можуть спричиняти корозію металевих підземних і підводних споруд

3. Групове заняття

► *Робота в групах. Вправа «Коло ідей»*

Запропонувати учням повернутися до проблемного питання, що поставили на початку зустрічі, та зробити висновок.

— Спрогнозуйте можливі наслідки уявного зникнення всіх бактерій на Землі.

Презентація груп.

4. Теми для Щоденника вражень

- Мені подобається дізнаватися нове...
- Мій світ наповнився...
- Я мрію про...

=== 6-Й МІСЯЦЬ. СВІТ НЕВІДОМИЙ ===

Мета: розширити знання дітей про Галактику, Всесвіт, планети Сонячної системи, космічні тіла; розвивати вміння спостерігати за природою, робити зіставлення та висновки зі спостережень, проводити аналогії; вчити розрізняти факти й судження в медіатекстах та виокремлювати цікаву та потрібну для себе інформацію, висловлювати власні думки, розуміти нероздільну єдність людини та Всесвіту; стимулювати інтерес до наукових знань, бажання читати додаткову літературу, добирати необхідну інформацію з різних джерел.

ТИЖДЕНЬ 1. ТАЄМНИЦІ ВСЕСВІТУ

✓ ДЕНЬ 1. ЧИМ ЦІКАВА АСТРОНОМІЯ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Підросли ви всі, зміцніли,
І цікавістю очі горять.
Дай вам всім здоров'я і сили,
Щоб багато нового пізнати.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Таємниці Всесвіту». Тема дня «Чим цікава астрономія?»

— Заплющте очі, послухайте космічну музику. (*Лунає аудіозапис.*)

△ *Режим доступу:* <https://youtu.be/0FAdGk9uKJo>

— Які незнайомі почуття з'явилися у вас?

— Хочете дізнатися, які секрети приховує нічне небо?

— Уяви: якщо ти долетиш до зір, а там — нічого?

— А що, якщо долетиш, а там — усе?

» *Стратегія «Входження в картину»*

— Що б ти робив, якби опинився в цій картині?

Ван Гог «Зоряна ніч»

— За всіх часів з'являлися люди, які не лише милувалися красою зоряного неба, а й робили спробу знайти відповіді на питання про те, що собою являють зорі, Сонце, космічна безодня.

— Доповніть речення.

□ Їх називали..., а науку про Всесвіт — ...

► *Робота над медіатекстом «Чим цікава астрономія?»*

△ *Режим доступу: <https://youtu.be/e4WoWbxLlzQ>*

— Перегляньте відеофільм та запишіть на стікерах, на які запитання дає відповідь наука астрономія. (*На дошці створюють «асоціативний куш» «Астрономія».*)

3. Групове заняття

► *«Порушена послідовність»*

Учні об'єднуються у групи й отримують уривки з тексту (без номерів). Необхідно з них скласти текст «Як давні люди уявляли Землю і Всесвіт?». Потім групи презентують свою роботу.

ЯК ДАВНІ ЛЮДИ УЯВЛЯЛИ ЗЕМЛЮ І ВСЕСВІТ?

1. Уявлення про будову Всесвіту формувалися поступово. У давнину центром Усесвіту вважали Землю. За уявленнями давніх індійців, Земля — це півкуля, яку тримають на своїх велетенських спинах слони, що стоять на величезній черепаці. А ця черепаха лежить на змії, що уособлює небо й замикає навколосемний простір.
2. Іншим уявляли Всесвіт народи, які жили колись на берегах річок Тигр і Євфрат у Західній Азії. Земля, на їхню думку,— це гора, що зусібіч оточена морем. Над нею височіє зоряне небо. Першим висунув припущення, що Земля не плоска, а має форму кулі, давньогрецький учений Піфагор. Це підтвердив і довів інший видатний учений Арістотель. На його думку, у центрі Всесвіту розміщено Землю, а навколо — небесні сфери, на яких закріплено небесні тіла.
3. Що Земля має форму кулі, вперше довели іспанські мореплавці під командуванням Магеллана. Вони обігнули Землю і повернулися до рідних берегів.
Тривалий час уважали, що Земля нерухома. Спростував цю думку Микола Коперник. Після 30 років спостережень Микола Коперник довів, що Земля не є центром Усесвіту, а лише однією з планет, що обертаються навколо Сонця.
4. Що ж таке Всесвіт? Під словом Усесвіт зазвичай розуміють космічний простір і все, що його заповнює: небесні тіла, газ і пил.

Всесвіт — це сукупність галактик і простір між ними. Планета Земля — частина Всесвіту. Завдяки спостереженням учені визначили походження Всесвіту і його вік, що становить приблизно 14 мільярдів років.

4. Теми для Щоденника вражень
- Якби я був (була) астрономом...
  - Якщо я долечу до зір, то...
  - Зорі мені розповідають про...

✓ ДЕНЬ 2. ХТО ВЖЕ ПОБУВАВ У КОСМОСІ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Небо зорями рясніє, Таємниче і глибоке, Всесвіт нам бентежить мрії, Спонукаючи до дії, Розум радує і око.	Оksamитова безодня Так притягує до себе! Пригадаємо сьогодні Тих, кому скорилось небо.
---	---

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Таємниці Всесвіту». Тема дня «Хто вже побував у космосі?»

— А ви знаєте, хто побував у космосі?

▶ *Вправа «Інтерв'ю»*

— До нас на урок завітали учні школи майбутніх космонавтів.

У нас є унікальна можливість узяти у них інтерв'ю.

— Що таке космос?

— Космос — це простір, що зусібіч огортає нашу планету. Він безкінечний, вічний, не має ані початку, ані кінця. Його неможливо ані обійти, ані об'їхати. Там суцільний морок, де дуже холодно і темно, відсутнє повітря. Космос ще можна назвати Зоряною країною, Всесвітом...

— Як ви вважаєте, хто такі космонавти?

— Космонавти — це люди, які літають у космос та досліджують його.

— Хто був першою земною істотою в космосі?

— Перша земна істота в космосі — собака Лайка, яка була запущена в космічний простір на «Супутнику-2» 1957 року, але, на жаль, загинула на кораблі через брак повітря. А сам супутник згорів в атмосфері Землі через порушення своєї орбіти.

— Хто був першим космонавтом планети Земля?

— Перший політ здійснив радянський космонавт Юрій Гагарін. 12 квітня 1961 року він пробув на орбіті 108 хвилин.

— Назвіть прізвище першої жінки, яка побувала в космосі.

— Перша жінка в космосі — Валентина Терешкова. Її політ тривав понад майже три доби. Щоправда, Терешкова дуже погано почувалася та отримала серйозні проблеми зі здоров'ям. Це стало однією з причин, чому наступний політ жінки в космос відбувся тільки через 19 років.

— Хто був першим космонавтом незалежної України?

— Леонід Каденюк був першим і поки що єдиним космонавтом незалежної України.

— Хто першим ступив на Місяць?

— Американський астронавт, Ніл Армстронг, ступив на Місяць та сказав свої знамениті слова: «Це один маленький крок для людини, але гігантський стрибок для всього людства». До слова, досі люди побували на поверхні супутника Землі тільки раз — 20 липня 1969 року.

— А яка вартість скафандра? Ваші припущення.

— Повна вартість скафандра для астронавтів становить близько 11 млн доларів.

— Чи можна плакати в космосі?

— У космосі плакати не варто, адже сльози в умовах невагомості не стікають по щоках, а залишаються на поверхні ока у вигляді кульок, що спричиняє неприємні та болючі відчуття.

— Чи знаєте ви, що у невагомості дуже легко пересуватися?

— Так. Космонавти просто літають усередині космічної станції. Але є й недоліки: м'язи втрачають силу, а кістки стають крихкими. Найбільше страждають ноги. Щоб не розучитися ходити, космонавти приймають вітаміни і щодня займаються фізкультурою.

3. Групове заняття

► Тренування до невагомості

Увага! Хто впорається із завданням краще, той стане капітаном кожного космічного корабля.

Учитель пропонує дітям поставити ніжки одна перед одною так, щоб п'ята торкалася носка другої ноги, потім заплющити очі та розставити прямі руки в сторони. За командою ведучого учні мають кожною рукою по черзі торкатися кінчика носа. Хто перший не втримає рівновагу, тобто поставить другу нігу вбік,— той програв.

1-ша група. Встановити відповідність.

Скафандр	американський космонавт
Ніл Армстронг	спеціальний одяг космонавтів
Місяць	перша людина, яка полетіла в космос

Леонід Каденюк	природний супутник Землі
Валентина Терешкова	перші собаки-космонавти
Дворняжки	перша жінка космонавт
Юрій Гагарін	порода собак-космонавтів
Лайка, Білка, Стрілка	перший український космонавт

2-га група. Створити «Асоціативний куц» до слова «космос».

3-тя група. Скласти сенкан до слова «космонавт».

— Можливо, саме ви зробите значні відкриття у сфері космонавтики. Можливо, хтось відкриє нову планету, хтось стане першою людиною, яка висадиться на Марсі! А можливо, в когось навіть буде свій будиночок на Місяці, куди ви зможете літати на вихідні як на дачу! Пам'ятайте: все у ваших руках! Не бійтеся фантазувати!

4. Теми для Щоденника вражень

- Космонавтом може стати...
- Щоб здійснити свою мрію, потрібно...
- Мене б здивували у космосі...

✓ ДЕНЬ 3. ДЕ У ВСЕСВІТІ ЗОСЕРЕДЖЕНА МАТЕРІЯ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Доброго ранку!
 Наш урок залюбки
 Проведе тебе в світі
 І на «як?», «чому?» і «де?»
 Завжди відповідь знайде.

► Вправа «Сонце світить на...»

Учні сидять або утворюють тісне коло. Одна особа стоїть усередині кола та промовляє: «Сонце світить на...», а потім указує на предмет одягу або колір, який є в учасників. Наприклад, «Сонце світить на того, у кого карі очі», або «Сонце світить на того, хто білявий...», «Сонце світить на того, хто цікавиться космосом...». Власники зазначеного кольору або предмета одягу міняються місцями одне з одним.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Таємниці Всесвіту». Тема дня «Де у Всесвіті зосереджена матерія?»

► Вправа «Відтвори інформацію». Робота над медіатекстом

△ Режим доступу: https://youtu.be/WfeFXa3h_rA

Учитель пропонує уважно переглянути інформацію та відтворити факти за даними на картках. (Тривалість перегляду відео — 3–4 хв.)

3. Групове заняття

Сконструювати з деталей конструктора модель літального апарату для дослідження темної матерії в міжгалактичному просторі. Придумати йому назву.

4. Теми для Щоденника вражень

- Нічне небо чорне тому, що...
- Мрію побачити телескоп, щоб...
- Я люблю спостерігати за...
- Для мене чорна матерія — це...

✓ ДЕНЬ 4. ЩО ТАКЕ ГАЛАКТИКА?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Пролунав уже дзвінок,
Всіх покликав на урок.
До уроку приготуйтеся,

На роботу налаштуйтеся.
Будемо нашу Галактику вивчати
Й нові знання здобувати.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Таємниці Всесвіту». Тема дня «Що таке Галактика?»

— Чи любите ви дивитись на зоряне небо?

— Які думки виникають у вас, коли ви дивитесь на зорі?

► *Робота над медіатекстом «Наскільки великий Всесвіт»*

△ *Режим доступу: <https://youtu.be/обун0NBOWhk>*

— Яка інформація вас здивувала?

— Яка примушує вас замислитися?

— Що таке Галактика?

— Відновіть порядок слів у реченні.

Це, зір, пилу, Галактика, скупчення, газу, та, гігантські.

(Галактика — це гігантські скупчення зір, пилу та газу.)

— Якби ми могли побачити нашу Галактику «зверху», то вона виглядала б приблизно так.

А ми живемо на околиці Галактики, ось тут наше Сонце.

3. Групове заняття

► «Ми — журналісти»

— Опрацюйте у своїх групах текст, складіть запитання за його змістом.

1-ша група. У Всесвіті мільярди галактик, і кожна може містити від одного до десятків мільярдів зір. Вони мають різні форми. Галактики утримуються разом завдяки силі тяжіння та обертаються навколо центральної точки. В еліптичних галактиках знаходяться здебільшого старі зорі, вони зазвичай дуже великі та яскраві.

2-га група. Спіральні галактики мають довгі рукави, що відходять від центрального ядра. У них є багато молодих зір, а також народжуються нові. Неправильні галактики не мають визначеної форми, зазвичай вони невеликі й складаються з газу і пилу.

Галактики розташовані не поодиноці, а групами, вони утворюють скупчення із сотень та тисяч галактик.

3-тя група. Вибух великої зорі може призвести до утворення чорної діри — небесного тіла, яке має величезну силу гравітації та втягує у себе все, що знаходиться поблизу, зокрема й світло. Тому чорну діру неможливо побачити навіть у найпотужніший телескоп.

4-та група. Квазари — це ядра дуже віддалених молодих галактик, що випускають дуже потужне радіовипромінювання. Вони схожі на зорі й, згідно з деякими теоріями, мають у центрі чорну діру.

5-та група. Чумацький Шлях — це наша Галактика. Вона називається так тому, що своїм виглядом нагадує сіль, що її просипали чумаки на своєму шляху. Чумацький Шлях — спіральна Галактика.

Презентація запитань.

4. Теми для Щоденника вражень

- Наша Галактика — це...
- Якби шкільна екскурсія проходила в космосі, ...
- Дивлюсь у зоряне небо і думаю...

✓ ДЕНЬ 5. ЩО ТАКЕ ЧУМАЦЬКИЙ ШЛЯХ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Пролунав уже дзвінок.

Незвичне зустрінемо.

Починається урок.

Оченята закривайте,

В подорож полинемо.

Нічне небо уявляйте!

► *Гра «Поміняйтеся місцями ті, у кого...»*

Діти утворюють коло. Учитель пропонує помінятися місцями тим:

- у кого мрійливий настрій;
- хто цікавиться космосом;

- хто знає назви планет;
- хто прагне побувати в космосі.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Таємниці Всесвіту». Тема дня «Що таке Чумацький Шлях?»

► Робота над загадками

- Неходжена доріжка посипана горошком. (Чумацький Шлях.)
- Яким шляхом не ходила жодна людина? (Чумацький Шлях.)

— Погляньте літньої ночі на зоряне небо. Мружать очі міриади золотих іскринок. Місяць-пастух гуртує їх небесними просторами. Особливо вражає Чумацький Шлях — он, бачите, білою сіллю при-трушений. Придивіться пильно, чи не побачите там невтомних зоряних трудівників, які везли і везуть на скрипучих мажах усе, чим багатий наш український народ?..

► Інсценізація «Таємничий гість»

До класу заходять двоє хлопців в образі чумаків.

1-й чумака

Як біла хмара — тисячі зірок,
Над полем танець хороводять.
Піду вночі шукать ставок,
Вони мене назад приводять.

Дивилися на них батьки,
Легенди нам розповідали.
І дивувались їм діди,
І солов'ї пісні співали.

2-й чумака

Орієнтиром був у морі,
І чумаки по ньому йшли.

Ув'язнені шукали волі,
І моряки по нім пливли.

— Хто-небудь з вас бачив улітку або восени білу смугу на небі?

1-й чумака. Стародавні греки вважали, що Чумацький Шлях — це розлите молоко на небі, тому і назвали цю смугу Молочною дорогою, або Чумацьким Шляхом.

2-й чумака. Про Чумацький Шлях збереглося багато переказів і легенд. Перші чумаки, їдучи з Криму, позначали дорогу сіллю, яка сипалася із дірок у мішках. Ця розсипана сіль відбилася, як у дзеркалі, на небі. Відтоді чумаки поверталися додому Чумацьким Шляхом.

1-й чумака. Деякі народи називали Чумацький Шлях Журавлиною дорогою, адже по ньому орієнтуються птахи, відлітаючи восени на південь.

Проаналізувавши отримані дані, сучасні вчені пропонують таку модель Усесвіту: наша Сонячна система входить до складу Галактики (гігантського скупчення зір) під назвою Чумацький Шлях. (Учні ознайомлюються із глобусом Галактики.)

► Перегляд 3D візуалізації космічного фону

△ Режим доступу: https://www.freepik.com/free-photo/3d-render-space-background-with-abstract-planets-nebula_10167216.htm

3. Групове заняття

► Складання сенкану «Шлях»

Шлях.

Молочний, Чумацький.

Приваблює, захоплює, стелиться.

Цікаво відкривати таємниці Всесвіту.

Пізнавай...

4. Теми для Щоденника вражень

- Мені цікаво, коли...
- Коли я дивлюсь на Чумацький Шлях, ...
- Я — частина Галактики...

ТИЖДЕНЬ 2. СЕКРЕТИ КОСМІЧНИХ ТІЛ

✓ ДЕНЬ 1. ЩО ТАКЕ СУЗІР'Я І ЯКИМИ ВОНИ БУВАЮТЬ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

► Гра «Знаки зодіаку»

Діти утворюють коло. Учитель пропонує вишикуватись відповідно до місяця народження кожного (від спеціальної позначки за годинниковою стрілкою). Біля позначки (це може бути зірочка) стають діти, народжені у січні, далі — в лютому тощо. Повідомляти іншим дату і місяць народження дозволено лише мовчки, використовуючи рухи, міміку. Коли всі вишикувались, учитель просить назвати вголос свій день народження. Педагог сприяє тому, щоб можливі помилки і непорозуміння сприяли створенню веселої атмосфери, сприймалися з гумором, без образ.

— Я бачу, який у вас чудовий настрій, оченята в усіх сяють, усі веселі, дружелюбні. А що ще нам може поліпшити настрій? (*Усмішки, подарунки, обійми, добрі вчинки, добрі слова.*)

— Подаруйте одне одному свою зоряну усмішку.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Секрети космічних тіл». Тема дня «Що таке сузір'я і які вони бувають?»

— Коли Сонце ховається за горизонт, на безхмарному небі то тут, то там з'являються зорі. Спочатку одна, потім друга, третя... десята, двадцята...

І вже не перерахувати, настільки їх стало багато. Придивившись, ми бачимо, що зорі розташовані то невеличкими групами, то скупченнями.

- Що то за скупчення, хочете дізнатися?
- Послухайте та відгадайте загадку.

- ▼ Звідкіля у нас на небі
Риби, близнюки, ведмеді?
Лебідь розправляє пір'я.
Це все зоряні... (сузір'я).

Сузір'я — це візерунок зір, який видно із Землі.

► Виступ астрономів

1-й астроном. Слово *сузір'я* походить від латинського слова, що означає «набір зір». На небі є 88 сузір'їв, як це визнає Міжнародний астрономічний союз, але деякі з них можна побачити лише з Північної або Південної півкулі. Насправді ж зір, які можна побачити неозброєним оком, на небі близько 6000.

2-й астроном. За незапам'ятних часів із найяскравіших зір люди малювали яскраві зоряні візерунки — сузір'я. Розташування зір на небі нагадувало людям героїв міфів, легенд, тварин. Одними із найвідоміших є 12 зодіакальних сузір'їв: Овна, Тільця, Близнюків, Рака, Лева, Діви, Терезів, Скорпіона, Стрільців, Козерога, Водолія та Риб.

Люди здавна орієнтуються на місцевості за сузір'ями Великої та Малої Ведмедиць. В Україні у давнину Малу Ведмедицю називали «Малим Возом», Орла — «Дівчиною з відрами», Дельфіна — «Криницею».

3-й астроном. Назви сузір'ям дані на честь міфічних персонажів (Андромеда, Кассіопея, Персей і т. ін.) або тварин (Лев, Дракон, Велика Ведмедиця і т. ін.), на честь примітних об'єктів старовини або сучасності (Терези, Жертовник, Компас, Телескоп Мікроскоп і т. ін.), а також просто за назвами предметів, які нагадують певні фігури, утворені яскравими зорями (Трикутник, Стріла, Південний Хрест і т. ін.).

4-й астроном. Полярна зоря знаходиться в сузір'ї Мала Ведмедиця. Багато століть її використовують мандрівники для орієнтування на місцевості. Це зручно робити, оскільки вона постійно знаходиться над північною точкою горизонту Північної півкулі.

5-й астроном. Найбільшим сузір'ям уважають Гідру, що займає близько 3% видимого простору на небі,— так званого Водяного Змія. Це сузір'я розташоване в Південній півкулі. Найяскравіша зоря сузір'я Гідра — Альфард. Складно уявити, але ця зоря у 40 разів більша за Сонце.

6-й астроном. Південний Хрест — найменше сузір'я на небі, але в ньому найбільша концентрація яскравих зір.

Сузір'я Єдиноріг — одне з наймолодших сузір'їв. Знайти його без допомоги телескопа або бінокля можна тільки в центральних і південних областях України. Найбільш сприятливий час для спостереження за Єдинорогом — лютий і початок березня. У сузір'я Єдиноріг немає яскравих зір.

Центр нашої Галактики розташований у сузір'ї Стрільця.

3. Групове заняття

▶ Рухлива гра «Мандрівка космічними просторами»

Ми в ракету дружно сіли (Імітація.)

І у космос полетіли. (Махи руками.)

Повз малі планети й зорі (Стрибки з обертанням руками.)

Летимо, як метеори. (Біг на місці.)

Між сузір'ями ми пролетіли («Підлітають» до своїх сузір'їв.)

Обігнали ми комету — (Рухаються класом, руки назад.)

Повернулись на свою планету! (Повернення на місце.)

▶ Вправа «Хто ти за гороскопом?»

У різних кутках класу розміщено сузір'я.

Учитель пропонує утворити групи відповідно до свого сузір'я. По периметру класної кімнати прикріплюють аркуші паперу з написами назв сузір'їв. Діти обирають відповідний знак гороскопу та стають біля нього.

Назва зодіакального сузір'я	Знак сузір'я	Термін дії зодіакального сузір'я
Овен	♈	21 березня — 20 квітня
Телець	♉	21 квітня — 21 травня
Близнюки	♊	22 травня — 21 червня
Рак	♋	22 червня — 22 липня
Лев	♌	23 липня — 23 серпня
Діва	♍	24 серпня — 22 вересня
Терези	♎	23 вересня — 22 жовтня
Скорпіон	♏	23 жовтня — 22 листопада
Стрілець	♐	22 листопада — 21 грудня
Козеріг	♑	22 грудня — 20 січня
Водолій	♒	21 січня — 19 лютого
Риби	♓	20 лютого — 20 березня

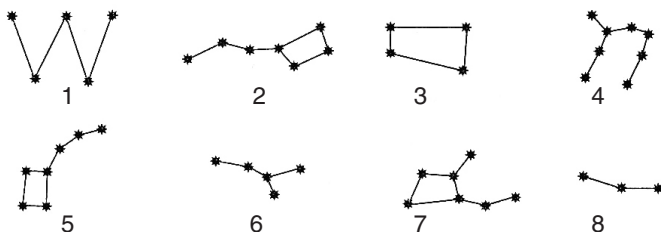
На аркушах паперу кожна група пише основні характерні ознаки свого знаку зодіаку. Потім представляють їх.

У конвертах лежать зірочки. Учні викладають своє сузір'я. (За потреби звертаються до карти сузір'їв.)

► Гра «Вгадай сузір'я»

На аркушах паперу намальовано сузір'я. Учні пропонують знайти ці сузір'я на карті зоряного неба і назвати їх.

(1. Кассіопея. 2. Великий Віз. 3. Ліра. 4. Близнюки. 5. Мала Ведмедича. 6. Рак. 7. Діва. 8 Компас.)

4. Теми для Щоденника вражень

- Я хочу знати, чому...
- Мене приваблюють зорі, тому що...
- Зорі різняться, адже...

✓ ДЕНЬ 2. ЯК НАРОДЖУЄТЬСЯ ЗОРЯ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Ви мої чудові діти,
Буду я вас всіх любити.
Подарую свою ласку,
Щоб жили ви, наче в казці.

Ви — планети, мої діти,
Я вас можу всіх зігріти.
Навкруг мене ви кружляєте
І нікуди не тікаєте.

► Вправа «Яка я?»

Діти утворюють коло, тримають долоньки разом, не розкриваючи їх. Один учасник непомітно кладе кожному в долоньку зірочку. Учні по черзі називають одну ознаку предмета, що в долоньках, не називаючи предмет. Наприкінці відгадують, що у кожного була зірочка.

— Коли ніч ясна — тоді ми небо бачимо в... (зорях).

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Секрети космічних тіл». Тема дня «Як народжується зоря?»

Зорі на небі яскраво палають,
Душу мою уночі зігрівають.
Вийди лишень ти на двір, подивися,
Зорі на небі — джерельна водиця.
Зцілюють серце, знімають образи
Саме в цю мить, неодмінно, відразу.
Зорі на небі спокійно дрімають,
Сумніви, біль, недовіра минають.
Зорі на небі — то сила всесвітня,
Щира, жива, осяйна, непохитна.
Здійснюють мрії, в найтяжчі хвилини
Зорі на небі — цілющі краплини.

► «Крісло автора»

Ясної ночі на небі можна побачити безліч зір. Зорі — це кулясті розпечені небесні тіла, які світять небесним світлом. Вони, як і планети, обертаються навколо своїх осей і бувають різних розмірів. Їхній колір залежить від розміру та температури. Найбільші з них одночасно є і найгарячішими; вони випромінюють світло блакитного кольору, а маленькі зорі бувають білими, жовтими, помаранчевими або червонуватими. Видима яскравість зорі залежить також від того, наскільки вона віддалена від Землі: чим ближче до нас зоря, тим яскравішою вона нам здається. Діаметр малих зір — декілька тисяч кілометрів, а у великих він досягає 3 млрд км!

Люди з давніх часів спостерігали за зорями. Розташування зір на небі нагадувало їм героїв міфів, легенд, тварин.

— Як же народжується зоря?

— Життя зорі розпочинається у центрі туманності: газ та пил стискаються та утворюють ядро, що стає більш щільним та гарячим. Коли температура в ядрі досягає приблизно 10 млн градусів, воно спалахує — і зоря починає світити. Світить вона мільярди років, поки у ній не вигорить весь водень, її головне паливо.

Найбільші зорі (надгіганти) згорають дуже швидко, а наприкінці життя вибухають — у цей час їх називають надновими. Зоря середнього розміру, наприклад, якийсь жовтий карлик, подібний до нашого Сонця, витративши весь водень, вистигає, розширюється та перетворюється на червоного гіганта. Потім її ядро знову стискається й стає менш гарячим. Зоря перетворюється на застигаючого білого карлика та зрештою згасає взагалі.

Висновок. Зорі — це великі розпечені кулі, що різняться між собою за розмірами і температурою. Вони перебувають у постійному русі. Зорі утворюють сузір'я. За Полярною зорею можна визначити сторони горизонту.

3. Групове заняття

— Пригадайте, під якою групою зір народилися ви?

— Наклейте стікер зі своїм ім'ям до відповідного сузір'я.

— Переглянемо гороскоп на сьогодні. (Пошук інформації.)

— У кого передбачення справдились, підніміть червону цеглинку, а у кого ні — синю.

— Прочитайте та поясніть прислів'я.

— Як ви можете пояснити ці прислів'я? Чого вони вчать?

З неба зорі хвата, а під носом не бачить.

Якби могла, зорі з неба брала б.

Пора до двора: сходить місяць і зоря.

Зорі на дощ дмуться та лупають.

4. Теми для Щоденника вражень

Якби я був (була) зорею...

Спостерігаючи за небом, я помітив (помітила)...

Мрію стати астрологом, щоб...

✓ ДЕНЬ 3. ЯКА НАЙБІЛЬША ЗОРЯ В СОНЯЧНІЙ СИСТЕМІ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Усміхнімось сонечку:

— Здрастуй, золотаве!

Усміхнімось одне одному,

Погляньмо ласкаво!

Хай сьогодні в кожне серце

Сонечко додасть тепла!

Від душі бажаєм щиро

Миру, радості й добра!

► Вправа «Привітання із сусідом»

Діти утворюють коло та із «сонечка», розміщеного на дошці, обирають промінець, на якому записано побажання, і вітаються з сусідом.

Доброго ранку!

Доброго дня!

Добридень!

Радий тебе бачити!

Хай щастить!

Моє шанування!

Здрастуйте!

Доброго здоров'я!

Здоровенькі були!

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Секрети космічних тіл». Тема дня «Яка найбільша зоря в Сонячній системі?»

— Послухайте загадки. Що їх об'єднує?

- ▼ Золоте кружало з неба покотилось.
У діброву впало і десь загубилось.
Сховалось в діброві, до ранку блукало,
А на ранок знову в небі засіяло.
- ▼ Як настане день-деньочок,
В небі котиться клубочок.
Ой там нитки не прості,
Сяють, наче золоті!
Вийшли б гарні рукавиці
І мені, й моїй сестриці.
Жаль, його не досягти,
Рукавичок не сплести.

► Вправа «Мікрофон»

- Що таке Сонце? Яке воно? Кому воно потрібне?
- З давніх часів люди вірили в магічну силу Сонця. Йому поклонялися, улаштовували свята, складали пісні.
- Чому?
- Якби Сонце припинило існувати, що сталося б із життям на Землі?
- Чи знаєте ви, що таке Сонячна система? Які тіла входять до її складу?
- Отже, сьогодні ми поринемо до Сонячної системи.

► Доповідь астронавтів

— Сім'ю зір очолює Сонце. Це величезна розжарена куля. Якщо уявити, що Сонце — кавун, то поряд із ним Земля виглядатиме як ягода смородини. Якщо уявити, що можна зробити гігантські ваги і на одну їхню шальку покласти Сонце, то на іншу шальку потрібно покласти 330 тисяч таких планет, як Земля. Уявляєте цю зорю?! Вчені, які вивчають Сонце, запевняють, що його поверхня нагадує киплячу кашу. Каша вирує, пирхає. Тільки це газова каша, і гуляти по ній навряд чи захочеться. Адже сонячна каша неймовірно гаряча, її температура — 6 тисяч градусів. Навіть важко уявити! Але все-таки ми любимо цю зорю і ласкаво називаємо сонечком.

— Сонце — це зоря, найближча до нас у Всесвіті. Як і всі зорі, Сонце — величезна розпечена газоподібна куля, що обертається довкола центра нашої Галактики — Чумацького Шляху, роблячи повний оберт кожні 225–250 мільйонів років. Світло проходить середню відстань від Землі до Сонця (150 мільйонів кілометрів) за 8 хвилин. Сонце випромінює багато тепла.

Багато вчених вважає, що використання сонячних променів безпосередньо вигідніше, ніж використання навіть атомної енергії.

Щосекунди Сонце випромінює у 100 000 разів більше енергії, ніж людство до сьогодні виробило за всю історію свого існування. У країнах, де багато сонячних днів, уже діє обладнання, яке, використовуючи сонячне тепло, плавить метали, нагріває воду, виробляє електричний струм. Створення сонячних електростанцій, які б збирали сонячне тепло і перетворювали його на електрику, зменшили б кількість атомних чи теплових станцій, які потребують багато пального і забруднюють довкілля.

Навколо Сонця обертаються вісім планет (4 земної групи — Меркурій, Венера, Земля, Марс; і 4 газових гіганти — Юпітер, Сатурн, Уран, Нептун), декілька карликових планет (Плутон, Ерида, Церера і т. ін.), а також десятки тисяч астероїдів, сотні тисяч комет і крижаних тіл.

Сонце, як і все інше у Всесвіті, старіє. З ним відбуваються зміни, які для нашої планети матимуть далеко не найприємніші наслідки. Чи зможе людство пережити старіння та смерть Сонця? Дізнайтеся, переглянувши відео.

△ Режим доступу: <https://youtu.be/ya-6zAppb9k>

» Дидактична гра «Порівняй»

- Сонце гаряче, а Місяць... (холодний).
- Сонце світить удень, а Місяць... (уночі).
- Сонце ми бачимо завжди круглим, а Місяць... (можемо бачити повним, молодим, «серпом»).
- На Сонце дивитися важко, воно засліплює, а на Місяць... (легко, приємно).
- Місяць — це супутник Землі, а Сонце — ... (велика зоря).
- На Місяці побували люди, а до Сонця... (долетіти не можна).
- Місяць обертається навколо Землі, а навколо Сонця обертаються... (планети).
- Коли світить Місяць — природа відпочиває, а коли світить Сонце — ... (оживає, прокидається).

3. Групове заняття

» Гра «Так чи ні?»

Діти об'єднуються у групи. Вони мають довести за 1 хвилину думку групи, щоб усіх переконати. Запитання читає вчитель.

- Сонце — не єдине джерело світла у Сонячній системі. Так чи ні?
- Усі планети лише відбивають сонячне світло. Так чи ні?
- Зорі не різняться між собою за розмірами. Так чи ні?
- Сонце — зоря середньої величини. Так чи ні?
- Уночі Сонце ховається за обрієм чи за хмарами. Так чи ні?

4. Теми для Щоденника вражень
- Хочу, щоб завжди світило Сонце, тому що...
  - Якщо не буде сонячного світла, то...
  - Сонце дарує мені...

✓ ДЕНЬ 4. ЧОМУ ПЛАНЕТИ ТАКІ РІЗНІ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Пролунав уже дзвінок, Всіх покликав на урок. До ранкової зустрічі	приготуйтесь, На роботу налаштуйтеся.	Маленька зіронька моя, Моє земне людське ім'я. Поклич мене — і я озвусь, Як зірка в небі, засвічусь.
		<i>Марія Чумарна</i>

Діти вітаються одне з одним, додаючи до імені однокласника слова «зірка». Учитель завершує привітання словами:

— Радо вітаю всіх зірочок-діточок у нашому сузір'ї-класі.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Секрети космічних тіл». Тема дня «Чому планети такі різні?»

▶ Гра «Відгадай ім'я планети»

Слова записано на зворотній стороні зображення планети.

мязел — Земля, *старун* — Сатурн, *нура* — Уран, *пентун* — Нептун, *теріплю* — Юпітер, *невера* — Венера, *курмерій* — Меркурій.

— Вони всі різні за розміром, кольором, у кожній — своє місце біля Сонця. Кожна планета має свою доріжку, якою вона рухається навколо Сонця. Цю доріжку називають орбітою.

▶ Гра «Якою доріжкою?»

— Розмістіть планети навколо Сонця. Слухаючи вірш, перевірте, чи кожна планета на своїй орбіті.

Меркурій по першій доріжці іде,
По другій — красуню Венеру веде,
А рідна Земля ось по третій біжить,
А Марс по четвертій за ними спішить.
Юпітер за Марсом на п'ятій орбіті,
Сатурн аж на шостій, в кільце він одитий.
По сьомій орбіті Уран ось біжить,
Нептун за Ураном по восьмій летить.

— Настав час познайомитися з ними ближче.

3. Групове заняття

▶ Вправа «Скажи сім речень»

Діти об'єднуються у групи за планетами. Керівник групи обирає наголівник з відповідним зображенням планети. Група обмірковує, як її представити за схемою.

- Хто ти?
- Яка ти?
- Що тобі подобається?
- Що тобі не подобається?
- Що ти любиш?
- З ким дружиш?
- Чого хочеш?

За потреби, можна звернутися до довідкової скарбнички класу чи інтернет-ресурсів.

- Меркурій — це найближча до Сонця й найшвидша планета, адже за рік вона обертається навколо Сонця аж чотири рази. Дні тут дуже спекотні й довгі (температура до +400 °C впродовж 3 місяців). Ночі — навпаки, холодні. На Меркурії немає нічого живого. Він є твердою планетою земної групи. Лише мовчазне мертво каміння. У нього немає супутників, кілець.
- Венера повільніша від Меркурія, бо тільки двічі на рік обертається навколо Сонця. Зовні Венера дуже гарна — загорнута у густі пухнасті хмари. Та крізь них не може пробитися жоден сонячний промінчик, і тому на Венері панує вічна ніч. Каміння тут дуже гладеньке, бо дмуть сильні вітри-урагани.
- Третьою від Сонця є планета Земля. Має всі умови для життя людей: ґрунт, воду, повітря. Має чотири пори року. Земля має супутник — Місяць.
- Марс нагадує піщано-червону кулю, це планета з кам'янистою поверхнею. Його називають Червоною планетою, через це він був названий на честь римського бога війни — Марса. На цій планеті є дві крижані шапки та долини. Хмар навколо немає. Взимку буває сніг.
- Юпітер — газовий гігант, найбільша планета Сонячної системи, яку можна побачити неозброєним оком. Ця планета утворена із газів, тут немає твердої поверхні, вирує величезний шторм уже близько 350 років. Тут дуже холодно.
- Сатурн — найвіддаленіша планета, яку можна побачити неозброєним оком, дуже схожий на Юпітер. Це друга планета-гігант. Має красиве кільце, ніби пояс, який простягається на 120 000 км від планети. Крізь нього можна літати.
- Планета Уран — одна з найбільш таємничіших планет Сонячної системи, блідо-блакитного кольору, розташована доволі далеко від Сонця, всередині якої можна розмістити 63 планети розміром як Земля. На Урані є лише два сезони: літо і зима. Вчені виділяють 27 супутників.

- Нептун — дуже велика планета, газовий гігант, найбільш віддалена від Сонця. Має насичений синій колір. Тут панують шалені вітри та неймовірно низькі температури. Нептун має 14 супутників.

4. Теми для Щоденника вражень

- Планети такі різні!
- Я хотів (хотіла) би жити на планеті...
- Я гадаю, що на інших планетах є...

✓ ДЕНЬ 5. ЩО ТАКЕ КОМЕТА?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Пролунав для нас дзвінок!
 Кличе в подорож урок.
 Вушка, прислухайтесь!
 Очки, придивляйтесь!
 Носику, глибше дихай!
 Ротику, посміхнись!
 Спинки, розправляйтесь.
 Ручки, одне за одного тримайтесь!

— Вишикуйтеся одне за одним, тримаючи за плечі того, хто стоїть попереду. У такому положенні вам потрібно буде долати різні перешкоди. Будьте зосереджені, уважно слухайте та виконуйте мої команди:

- метеоритний дощ праворуч;
- метеоритний дощ ліворуч;
- метеоритний дощ над головою;
- під правою ступнею;
- пролетів під лівою рукою;
- під лівою ступнею;
- над лівим вушком;
- попереду вас.

(Виконуючи вправу, діти не повинні відриватися від свого партнера.)

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Секрети космічних тіл». Тема дня «Що таке комета?»

— Послухайте та відгадайте загадку.

- ▼ Має величезний зріст,
 Має голову і хвіст,
 Це не тигр і не ракета.
 Натякну вам по секрету — це... *(комета)*.

- Як ви вважаєте, що таке комета?
- Послухайте вірш та намалюйте її в своїй уяві.

КОМЕТА

Летіла у небі хвостата ракета,
Ого, який шлейф! Та це справжня комета!
Комета із криги та каменю-пилу
Великий хвостище собі відростила!

Примчала комета до Сонечка-зірки,
Та Сонце закрило розпечену хвіртку.
— Тут гаряче дуже, вертайся назад,
Тебе проведе мій допитливий брат.

Вхопив за хвоста гостю Сонячний Вітер
Й понісся стежками далекого світу.
Розкрию усім таємницю комет —
Прямують від Сонця хвостом наперед.

- Нумо познайомимось з нею. (Відеоматеріал «Комета».)

△ Режим доступу: <https://youtu.be/r3PzcHvK0m0>

- Отже, яка вона комета?

3. Групове заняття

► Робота в групах

— Ми знаємо, що крім планет до Сонячної системи належать ще й інші космічні тіла. Підкажіть, які?

— Відновіть і прочитайте речення.

1-ша група. віНайдошамі, краясва і мадиви єнимозброне омок — мекота леяГал.

2-га група. теоМерит тдевер лоті, ощ ловпа ан мнузе ньювепорх з мокоосу.

3-тя група. теМеорний тікпо, ощ ляєставпред зрагоння в сфе-моатрі мліЗе їдівтеасро, нихтеорме ілт бао метко — нийрязо щдо.

4-та група. зіСур'я — дінкаля рянозого бане з воназю. теАсі-диро — ліма нетипла.

5-та група. сміКочний пил — тинчаски дихтвер чоревин в номіч-косму стопрорі.

6-та група. тамеКо — леньмакі безніформ ктиоб'є, що скляться-даю із злихмерза зігва і дихтвер покомтівнен.

► Рухлива гра «Хвіст комети»

Гравці шикуються одне за одним, беручи попереднього учасника за талію. Той, хто стоїть попереду («голова» — ядро комети),

намагається упіймати останнього гравця в колоні («хвіст»), який уникає цього, не випускаючи попереднього учасника. Не можна відпускати руки та «розривати комету». Коли «голова» упіймала «хвіст», гравці обирають собі заміну, а самі знаходять місце в середині «комети», і гра триває.

4. Теми для Щоденника вражень
- Про комети я дізнався (дізналась)...
  - Мені цікаво знати про...
  - Космос — загадковий і далекий...

ТИЖДЕНЬ 3. КОСМІЧНІ СУСІДИ

✓ ДЕНЬ 1. У ЧОМУ УНІКАЛЬНІСТЬ ПЛАНЕТИ ЗЕМЛЯ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Чи цікаво вам дізнатись,
Що сьогодні може статись?
Швидше сядьмо всі зручніше
Та працюймо веселіше!

» *Релаксація (на фоні мелодії)*

— Я запрошую вас у мандрівку на хмаринці. Сядьте зручніше, заплющте очі. Уявіть, що ви стрибнули на білу пухнасту хмаринку, схожу на м'яку гору із подушок. Відчуйте, як ваші ноги, спина зручно розташувалися на цій великій подушці. Мандрівка починається. Наша хмаринка повільно піднімається у синє небо. Відчуваєте, як вітерець обвіває обличчя? Тут, високо в небі, все спокійно і тихо. Розплющте очі. Як гарно! Розкажіть, що ви бачите.

— Відгадайте загадку.

- ▼ Ані початку, ані кінця.
Ані потилиці, ані лиця.
Знають усі — і старий, і маля,
Кулею є величезною я! (*Земля.*)

- Яку форму має наша планета Земля?
- Навіщо людині вивчати планету Земля?
- У чому ж полягає унікальність планети Земля?

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Космічні сусіди». Тема дня «У чому унікальність планети Земля?»

— Але чому життя з'явилося саме на Землі?

(Діти по черзі вибирають картку улюбленого кольору та зачитують інформацію.)

1. Сприятлива віддаленість (Земля розташована в межах тієї зони, де немає нестачі або надмірного надлишку в надходженні зовнішньої енергії).
2. Температурні умови зробили можливими появу і розвиток життя в тій формі, у якій воно існує на нашій планеті.
3. На Землі речовина існує в усіх трьох агрегатних станах. Для можливості появи життя (її біологічних форм) надзвичайно важливим є існування води в рідкому стані.
4. Наявність магнітного поля.
5. Володіння достатньою масою, що сприяє втриманню тяжінням газової оболонки, що утворилася, — атмосферу киснево-азотного складу, можливість появи відомих біологічних форм життя обмежується масою планети і «знизу», і «зверху».

Висновок. Отже, Земля — єдиний осередок життя у Всесвіті.

► *Рухлива гра «Крокуй і думай»*

На кожен крок учень демонструє певні знання, називаючи основні переваги нашої планети.

- Тільки на Землі є вода, повітря, необхідні для життя людини.
- Тільки родючий ґрунт Землі може прогодувати всі живі організми.
- Тільки на Землі в гармонії можуть жити рослини, риби, звірі, птахи і люди.
- Гідросфера Землі — унікальне явище в Сонячній системі, адже жодна інша з відомих планет її не має. Атмосферу має більшість планет Сонячної системи, але тільки завдяки існуванню гідросфери та атмосфери на Землі змогло зародитися життя... і т. ін.

3. Групове заняття

► *Вправа «Ти — мені, я — тобі»*

Діти об'єднуються у дві групи і по чергово ставлять запитання за матеріалами отриманої інформації.

► *Складання сенкану до слова «Земля»*

Земля.

Куляста, родюча.

Обертається, рухається, годує.

Третя планета Сонячної системи.

Наш дім.

4. Теми для Щоденника вражень

- Земля — мій дім, тому...
- Своїм батькам я розповім...
- Земля — унікальна планета, тому...

✓ **ДЕНЬ 2. ЯКІ КОСМІЧНІ ОБ'ЄКТИ Є У ВСЕСВІТІ?**

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Ви мої чудові діти,
 Буду я вас всіх любити.
 Подарую свою ласку,
 Щоб жили ви наче в казці.
 Ви планети — мої діти,
 Я вас можу всіх зігріти.
 Навкруг мене ви кружляєте
 І нікуди не тікаєте.

— Нумо привітаємось.

(Діти за сигналом ведучого починають хаотично рухатися класом і вітатися з усіма, хто зустрічається на їхньому шляху.)

Вітаються, слухаючи оплески, за таким порядком:

- 1 раз плеснули в долоні — вітаються за руки;
- 2 рази плеснули в долоні — вітаються плечима;
- 3 рази плеснули в долоні — вітаються спинами.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Космічні сусіди». Тема дня «Які космічні об'єкти є у Всесвіті?»

— Продовжте речення: «Якби я був (була) зорею...».

— Усесвіт настільки великий, що його розміри важко уявити. Дивлячись на нічне небо, легко прийти у захват від побаченого. Але зорі на нічному небі — лише маленька частинка, кілька тисяч із сотень мільярдів від того, що знаходиться в нашій Галактиці, Чумацькому Шляху. Чумацький Шлях — лише одна-однісінька галактика з трильйонів, яка є у Всесвіті. Вона простягається в усіх напрямках приблизно на 46 мільярдів світлових років. Але Всесвіт продовжує розширюватися. З'являються нові зорі, космос еволюціонує.

► *Робота над медіатекстом «Всесвіт і ми»*

△ *Режим доступу: <https://youtu.be/B6cVgEEvFkY>*

— Уважно перегляньте відеоматеріал та відгадайте, про що йдеться (за описом доберіть назву з довідки).

... — розжарені газові кулі. Бувають різного кольору. Різняться за розмірами і температурами. Бувають легші та важчі. Сонце вважають спокійною зорею. Але є зорі, які з причин свого «буйного» характеру небезпечні для оточення. Їх називають найновішими. Ці зорі, які багато років живуть так само, як інші, а потім в один «прекрасний» момент вибухають.

... — мале тіло Сонячної системи, яке обертається навколо Сонця і має так звану кому (атмосферу) і/або хвіст. Кома і хвіст комети — це наслідки випаровування поверхні ядра комети під дією

сонячного випромінювання. Ядро складається з льоду та дрібних пористих кам'янистих частинок.

... — це невеликі скелясті тіла в Сонячній системі, які кружляють у міжпланетному просторі навколо Сонця, більшість з яких знаходяться між орбітами Марса і Юпітера.

— Щодня понад сто тонн дрібних частинок з астероїдів і комет бомбардують верхні шари нашої атмосфери, але більшість швидко руйнується та згоряє в результаті тертя. Якщо уламок достатньо великий і йому вдається вдаритись об поверхню Землі, то його називають ...

Довідка. Зорі, астероїди, комети, метеоритом.

3. Групове заняття

► Вправа «Установи відповідність» (з'єднай стрілочками)

1. Великі розпечені газові кулі	А) Місяць
2. Назва нашої Галактики	Б) Земля
3. Найбільша планета Сонячної системи	В) Молочний Шлях
4. Найближча до Сонця планета	Г) Меркурій
5. Природний супутник Землі	Ґ) Зорі
6. Планета, на якій існує життя	Д) Юпітер

► Створення колажу «Космічні об'єкти у Всесвіті»

4. Теми для Щоденника вражень

- У Всесвіті мрію...
- Мрію стати зірочкою, щоб...
- Наша Галактика нагадує мені...

✓ ДЕНЬ 3. ЯКІ ПЛАНЕТИ ЛЮДИНА ВЖЕ ОБСТЕЖУВАЛА?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Не зустріч ранкова, а справжнє свято,
 Бо полетимо у світи.
 Мандруватимем завзято,
 Юний друже, я і ти.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Космічні сусіди». Тема дня «Які планети людина вже обстежувала?»

— Сьогодні на нас чекає космічна експедиція на ті планети, які людина вже обстежувала. Назви їх закодовано. Обведіть подумки кожну четверту букву та назвіть їх.

МІКВРАКЕВЛГНБРАЕСІРРИОЛА (*Венера*)

ЗМЕМВІКАЕЛДРООНС (*Марс*)

ПРИСУГКАЙОРТЦРНУРТИЕН (*Сатурн*)

ЯЧТЮЬОЛПЗХІЛЛЯТЕРКЕИКУР (*Юпітер*)

РЕКМАКУЕМКЦРФІВКЖДЛУСЬКРБЮГІЄАГІ (Меркурій)

— Які секрети цих планет ви знаєте?

3. Групове заняття

— Уважно прочитайте інформацію. Зобразіть уявний портрет своєї планети та її мешканців, придумайте розповідь про неї.

«ВУХАТА» ПЛАНЕТА САТУРН

Цю планету видно із Землі неозброєним оком.

Сатурн — шоста за віддаленістю від Сонця та друга за розмірами планета Сонячної системи. Сатурн швидко обертається навколо своєї осі, складається переважно з рідкого водню і гелію, має товстий шар атмосфери.

Хто і коли відкрив шосту планету Сонячної системи, невідомо. Її спостерігали ще давні римляни і назвали на честь свого бога родючості.

Уперше роздивився Сатурн у телескоп італійський астроном і фізик Галілео Галілей 1610 року.

СЕКРЕТ ІМЕНІ ПЛАНЕТИ ВЕНЕРА

За яскравість цю планету названо на честь давньоримської богини краси та кохання Венерою. А яскрава ця планета тому, що вкрита шаром білих хмар, які відбивають сонячні промені.

Що всередині та ззовні?

Венеру часто називають сестрою Землі через подібність за розміром, масою та будовою. У центрі Венери, як і в центрі Землі, є тверде залізне ядро. Довкола нього — мантія з розжареного каміння, а згори — тверда кам'яна поверхня.

Але в усьому іншому ці дві планети абсолютно різні.

«ІРЖАВА» ПЛАНЕТА МАРС

Марс — четверта від Сонця планета й одна з двох найближчих сусідок Землі.

Учені припускають, що колись на Марсі могла бути рідка вода, яка утворила канали на його поверхні. Але згодом частина її випарувалася, а частина замерзла і лежить крижаними шапками на полюсах.

Довкола Марса кружляють два супутники. Якби ви стояли в певній точці на планеті, ви бачили б Фобос двічі на день, а от Деймос пролітав би над вами один раз майже на три дні.

НАЙБІЛЬШ КОМПАНІЙСЬКИЙ ЮПІТЕР

Це планета-рекордсмен. Вона має найбільшу кількість підтверджених супутників — їх аж 79!

Дев'ять різних безпілотних космічних апаратів побували в гостях у Юпітера. Сім із них пролетіли повз нього і лише фотографували. А два завітали на його орбіту і кружляли довкола, вивчаючи смугасту планету та її супутники. Космічний апарат «Галілео» впродовж 1995–2003 років облетів довкола Юпітера 35 разів. А 2016 року на його орбіту прибув космічний зонд «Юнона», подолавши шлях від Землі за 5 років. Він і зараз надсилає нам неймовірні фото найбільшої планети Сонячної системи.

МАЛИЙ, АЛЕ СПРИТНИЙ МЕРКУРІЙ

У Меркурія, на відміну від Землі, дуже тоненька атмосфера. Через це там немає вітру та погоди. Оскільки атмосфера майже не захищає планету від астероїдів, вони часто врізаються в неї, залишаючи на її поверхні шрами — кратери.

Найбільший кратер — Рівнина Спеки — за розміром утричі більший за Україну! Інші кратери на Меркурії названо іменами земних композиторів, художників, поетів і письменників. Є серед них і кратер Шевченка.

4. Теми для Щоденника вражень

- Мені цікаво було дізнатися про...
- Я обов'язково прочитаю додаткову літературу про...
- Моя таємнича, фантастична планета...

✓ ДЕНЬ 4. У ЧОМУ ПОЛЯГАЄ СЕКРЕТ МІСЯЦЯ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання
Звучить «Місячна соната» Бетховена.

△ Режим доступу: <https://youtu.be/H0aFYgJagCc>

Учитель зачитує уривок із повісті Миколи Гоголя.

— «Чи знаєте ви українську ніч? О, ви не знаєте української ночі! Пригляньтесь до неї: з середини неба дивиться місяць. Безмежне склепіння небесне розійшлося, розширилось іще безмежніш. Горить і дише воно. Земля вся у срібному світлі; а дивне повітря віє і теплом, і прохолодою, і дише мlostю, і розливає океан пахощів. Божественна ніч! Чарівлива ніч!»

— Чи могла б бути саме такою ніч, якби її не освічував Місяць?

Наш мандрівник срібноногим народився,
За два тижні округлився, за два тижні геть змалів...
Хтось його у небі з'їв... Але що це?!
Він ізнову нам приносить колискову.
Мандрувати гість наш звик — то старий, то молодик.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Космічні сусіди». Тема дня «У чому полягає секрет Місяця?»

- Чи спостерігали ви коли-небудь за Місяцем на небі?
- Якої пори року?
- Як дізнатися, коли Місяць молодий? старий? уповні?
- Перегляньте фільм. Що було цікавим? корисним?

» *Робота над медіатекстом «Про Місяць школярам»*

△ *Режим доступу: <https://youtu.be/MSnmomGsPds>*

» *Гра «Так чи ні?»*

- Місяць — це зоря. (*Hi.*)
- Місяць — природний супутник Землі. (*Так.*)
- Місяць більше, ніж Земля. (*Hi.*)
- Місяць має округлу форму. (*Так.*)
- Місяць обертається лише навколо Землі. (*Hi.*)
- Бувають сонячні та місячні затемнення. (*Так.*)
- У Місяця 4 фази. (*Так.*)
- Земля має декілька природних супутників. (*Hi.*)

3. Групове заняття

» *Рухлива гра «Сонце! Місяць!»*

Діти вільно рухаються класом. Коли ведучий промовляє: «Сонце!», учасники гри показують, як вони радіють йому. Якщо діти чують слово: «Місяць!», вони повинні зупинитись і завмерти на місці. Ведучий має «оживити» одного з гравців, доторкнувшись до нього. Тоді він стає ведучим, і гра триває.

» *Вправа «Переставте слова та відновіть речення»*

- за величиною, Місяць, природний, Сонячної, супутник, це п'ятий, системи.
- Землі, Місяць — постійний, єдиний, природний, супутник.
- Місяць, океанів і морів, спричинення, частково, відповідає, за припливів, наших.
- На поверхні, Місяця, землетруси, існують. Гравітаційним, спричинені, впливом, Вони, Землі.
- На Місяці, льоду, є вода, у формі, заносилася, яка, ймовірно, на поверхню кометами.

» *Вправа «Інтерв'ю»*

- Як ви вважаєте, Місяць — зоря чи планета?
- Місяць більше схожий на планету, адже є холодним небесним тілом і не випромінює власне світло. Але планети рухаються навколо зір, а Місяць рухається навколо планети. Тому його не можна назвати ані планетою, ані зорею.

— У якому вигляді ви спостерігаєте Місяць на небі?

— Коли Місяць потрапляє у тінь Землі, він «зникає» з неба. І з'являється, як тільки виходить з тіні та на нього потрапляють сонячні промені. Залежно від того, як саме тінь Землі падає на Місяць, він має вигляд літери «С» або нагадує літеру «Р», якщо подумки до нього домалювати ліворуч рисочку. Тому слід запам'ятати: «С» — Місяць старіє, «Р» — росте.

У Місяця чотири фази: повний місяць, молодий місяць, перша чверть, остання чверть.

— Як змінюється вигляд Місяця на небі протягом місяця?

— Коли Місяць молодий — його не видно; перша чверть — Місяць видно на півдні під час заходу Сонця, на заході — біля опівночі; Місяць уповні — це повний диск, видимий на сході ввечері, на півдні опівночі, на заході вранці; остання чверть — Місяць убуває, і його видно на сході опівночі, на півдні вранці.

4. Теми для Щоденника вражень

- Я мрію побувати на Місяці!
- Місяць не падає на Землю, бо...
- Місяць такий різний, тому що...

✓ ДЕНЬ 5. ЧИ МОЖНА БУДЕ ЖИТИ НА МІСЯЦІ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Ми на Місяць прилетіли,
На зручній площадці сіли,
У скафандри одяглися
І гуляти подалися.
Як незвично всім ходити,
Так і хочеться злетіти.
Тут, на Місяці, в шість раз
Легші стали ми ураз.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Космічні сусіди». Тема дня «Чи можна буде жити на Місяці?»

— Як ви почуваетесь?

— Хто хотів би жити на Місяці?

— Як ви вважаєте, чи це можливо?

► *Дискусійна шкала ставлення «Так/ні»*

«Чи можна буде жити на Місяці?»

НІ 1___ 2___ 3___ 4___ 5___ 6___ 7___ 8___ 9___ 10__ ТАК

Методичний коментар. Ця стратегія спрямована на з'ясування ставлення четвертокласників до означеної проблеми та організацію дискусії у класі. Учитель креслить на дошці дискусійну шкалу, діти отримують клейкий папір для запису (стікери). Учитель пропонує учням підписати папір і приклеїти його в тому місці на шкалі, яке відображає їхнє ставлення до проблеми, що розглядається.

Учень виходить до дошки та може розмістити свій аркуш на одному з протилежних країв шкали або посередині: ближче до «так» або «ні».

Потім діти об'єднуються у три групи — «Так», «Ні», «Не визначились». Учні із груп «Так», «Ні» декілька хвилин обговорюють свої думки, а потім представники груп по черзі пояснюють свою позицію, обґрунтовуючи свій вибір. Діти групи «Не визначились» уважно слухають аргументи кожної з груп, а потім мають можливість змінити свою позицію на шкалі ставлення або залишити позначку на встановленому місці.

► *«Крісло автора»*

— Місяць — не планета. Це супутник Землі. Якщо Земля обертається навколо Сонця, то Місяць обертається навколо Землі. Хоча на Місяці є гори, але немає морів, отже, і води, немає атмосфери. Тому там немає життя.

Більшість учених вважають Місяць абсолютно «мертвим» (відсутність атмосфери, різні випромінювання, що не зустрічають перешкоди на шляху до поверхні, великі перепади температури і т. ін.).

Однак деякі форми можуть жити в тіні кратерів, особливо якщо, як свідчать останні спостереження і дослідження, там усе ще триває вулканічна діяльність з виділенням тепла, газів і водяної пари.

Жодна інша планета не має такого великого супутника, як Земля. Звідки в нас з'явився цей дивний сусід?

Місяць — загадковий. Ми бачимо його з будь-якого куточка Землі, але завжди тільки один його бік. Він керує морськими припливами, можливо, сном людей.

Утім, жодна людина не була на Місяці до 1969 року. Однак і через пів століття після першої висадки на ньому побували лише 12 людей.

Завдяки їм, а також багатьом безпілотним зондам, тепер ми більше знаємо про поверхню найближчого до нас небесного тіла. Попри це, вчені й досі не мають остаточної відповіді на просте питання: як виник Місяць.

Наші предки не змогли дістатися Місяця, але це не заважало їм міркувати про його походження.

Перший вагомий внесок зробив італійський астроном, фізик і філософ Галілео Галілей. Він створив потужний телескоп, за допомогою якого Місяць можна було побачити значно детальніше, ніж раніше.

На початку XVII століття Галілей показав, що поверхня Місяця схожа на Землю. Вона так само вкрита горами і рівнинами. Це був перший натяк на те, що Земля і Місяць якимось чином утворилися разом.

3. Групове заняття

► Прийом «Акторська майстерність»

— На Місяці завжди тихо, бо немає повітря. У безповітряному середовищі звуки не поширюються. Спілкуватися можна лише за допомогою жестів і міміки. Уявіть себе на Місяці, скажіть своєму товаришеві якусь фразу за допомогою жестів, наприклад: «Місяць обертається навколо Землі». Ваш однокласник (однокласниця) мають її розгадати і відтворити вголос.

► «Творча майстерня»

Складання в групах фантастичної пригоди чи казки «Ми на Місяці».

4. Теми для Щоденника вражень

- Піднявши голову у небо, я мрію...
- Вирушаючи у мандри...
- Із собою на Місяць візьму...

ТИЖДЕНЬ 4. ГОСПОДАРІ ПЛАНЕТИ ЗЕМЛЯ

✓ ДЕНЬ 1. ЯК ДОСЛІДЖУЮТЬ КОСМОС?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

1, 2, 3, 4, 5 — будем космос ми вивчати:
 В небі Сонце і планети, ясні зорі та комети.
 Місяць форму все міняє, нас до себе закликає.
 Ми вітання всім шлемо — дружно в космос летимо.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Господарі планети Земля».

Тема дня «Як досліджують космос?»

— У світі є багато професій. А яка з них пов'язана із дослідженням космосу?

— За допомогою яких апаратів досліджують космос? (Це космічна ракета, космічний корабель, космічні кораблі-супутники та ін.)

► «Крісло автора»

Із давніх-давен люди спостерігають за небесними тілами. Спочатку вони стежили за зміною положення Сонця, за рухом та станом Місяця, за зорями та метеороїдами неозброєним оком. Потім — за допомогою підзорної труби та телескопа. Ще пізніше почали будувати обсерваторії. Одна з найстаріших обсерваторій у Східній Європі з 1771 року діяла у Львові. 1900 року в центрі міста збудували астрономічний інститут.

— А що ж таке обсерваторія? (Від латинського слова «спостере́гати» — наукова установа, розміщена в спеціальній будівлі, де здійснюють систематичні спостереження за космічними тілами.)

► Перегляд відео «Експерсія до обсерваторії»

△ Режим доступу: <https://youtu.be/oKYvf-W0wtk>

— Які сучасні прилади та апарати для дослідження Всесвіту використовує людина?

Наука постійно розвивається. Люди багато чого нового дізналися про величезний Усесвіт, у якому ми живемо, навчилися запускати штучні супутники Землі та літати в космос. Направили космічні ракети на Місяць та інші планети. Щороку вчені дають змогу людству дізнатися про Всесвіт та нашу Землю. Діти також цікавляться новинами космосу за допомогою масмедіа: телебачення, мережі Інтернет та інших засобів зв'язку. Ми вже знайомі із рухом небесних тіл на зоряному небі. У цьому нам допомагають планетарії — будівлі із куполом, де за допомогою певного пристрою можна демонструвати рух небесних тіл у Галактиці.

3. Групове заняття

— На які групи можна розподілити ці зображення?

1 МІСЯЦЬ	2 ВИХІД У КОСМОС	3 КОСМІЧНА СТАНЦІЯ	4 САТУРН	5 ЮРІЙ ГАГАРІН
6 ГАЛАКТИКА	7 КОМЕТА	8 ЗЕМЛЯ	9 ПАРАД ПЛАНЕТ	10 ТЕЛЕСКОП
11 ІНОПЛАНЕТАНИН	12 ЇЖА КОСМОНАВТА	13 РОБОТ	14 СУПУТНИК	15 КОСМОНАВТ
16 СКАФАНДР	17 СОНЦЕ	18 РАКЕТА	19 ЗОРЯНЕ НЕБО	20 МАРС

► Робота в групах. Фантастичні гіпотези

Що було б, якби...

1-ша група. Ви могли спілкуватися з інопланетянами.

2-га група. Ви створили прилад для дослідження космосу. Що б це було?

3-тя група. Ви побували у космосі.

4. Теми для Щоденника вражень

- Я побачу в телескопі...
- Я люблю фантастичні фільми про космос.
- Я мрію досліджувати космос.

✓ **ДЕНЬ 2. ЧИ БУЛИ НА ЗЕМЛІ ПРИБУЛЬЦІ?**

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Знову наш шкільний дзвінок
Кличе всіх нас на урок,
Тож швиденько у коло ставай,
Новинки-цікавинки для себе відкривай.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Господарі планети Земля».

Тема дня «Чи були на Землі прибульці?»

▶ *Прийом «Фантастичне продовження»*

— Уявіть: ви прийшли до школи, але замість будівлі школи побачили космічний корабель. Що станеться? Чим усе скінчиться?

— Уяви, що до твоєї кімнати завітав інопланетянин. Йому страшно, сумно та зовсім безрадісно. Знайди слова, щоб підтримати неочікуваного гостя. Твої дії?..

3. Групове заняття

▶ *Вправа «Що це?»*

Діти вдвох швидко малюють загадкового гостя по черзі: голова, тулуб, кінцівки. Що утворилося?

▶ *Вправа «Продовж синонімічний ряд»*

Інопланетянин — ... (прибулець, чужинець, гуманоїд, косміт, марсіанин...).

4. Теми для Щоденника вражень

- Під час зустрічі з інопланетянином...
- Якщо до мене завітає чужинець, то я...
- Я на кораблі прибульців буду...

✓ **ДЕНЬ 3. ЯК ЗБЕРЕГТИ ПРИРОДУ НАШОЇ ПЛАНЕТИ?**

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Доброго ранку, сонце і вітер!
Доброго ранку, ліси і поля!
Доброго ранку, плането Земля!
А всім присутнім зичу здоров'я і добра!

► Гра «Побажання планеті Земля»

— Якщо поглянути на Землю із космосу, то видно, якою малою є наша планета порівняно зі Всесвітом. Це ще раз переконує людей у необхідності захищати свій дім — планету Земля!

Учні утворюють коло, передають глобус одне одному і висловлюють побажання людям усієї Землі.

— «Майбутнє нашої планети залежатиме від вас, адже ви можете «стати дослідниками, моряками, авіаторами, інженерами, вченими, які перемагають усі труднощі та стихії» (*Микола Трублаїні*).

Отже, і я вам бажаю бути наполегливими у досягненні своєї мети!

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Господарі планети Земля». Тема дня «Як зберегти природу нашої планети?»

► Психологічний автопортрет Землі

Аркуш паперу ділять навпіл. На одну його половину діти наклеюють стікери «За що я люблю свою планету?», а на іншу — «За що можна її лаяти?».

3. Групове заняття

► Вправа «Допоможи планеті»

Одного учня обирають на роль планети Земля. Він сідає у центрі кола. В руках у нього — скринька з проблемами, що його непокоять. (Проблеми записано на кольорових аркушах.) Учасники утворюють групи за кольором та обговорюють проблеми планети, знаходять шляхи їх розв'язання.

4. Теми для Щоденника вражень
- У майбутньому я хочу...
  - Для мене щаслива планета — це...
  - Щоб планету врятувати, треба...

✓ **ДЕНЬ 4. ХТО МОЖЕ ПОЛЕТІТИ В КОСМОС?**

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Всіх вас рада привітати
І найкращого побажати.
Руку другу протягни
І міцніше долоньки стисни.

— Уявіть, що ви сідаєте на гойдалку і починаєте гойдатися. Ви гойдаєтесь дедалі сильніше: угору — вниз, угору — вниз.

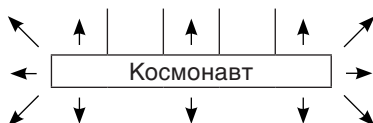
Якнайсильніше! Якнайвище! Ще вище! Ви відриваєтесь від гойдалки та злітаєте. Злітаєте та пливете. Пливете куди завгодно. Пливете легко. Під вами вулиці, дахи будинків, дерева, а ви все пливете. Пливете радісно. А далі?

Що буде далі? Розкажіть...

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Господарі планети Земля».

Тема дня «Хто може полетіти в космос?»

— Що для вас означає слово «космонавт»?

— Упевнена, що багато хто з вас мріє здійснити космічну мандрівку. Дізнаймося, що для цього потрібно!

— Заповніть чек-лист майбутнього космонавта. Які із зазначених якостей вам притаманні? Поставте ✓ у чек-листі.

	добре знати інженерні науки, біологію, фізику, інформатику, математику
	мати міцне здоров'я і добру фізичну форму
	бути сміливим, уважним, витривалим і готовим до значних навантажень
	уміти працювати в команді

— Як гадаєте, навіщо космонавтам потрібна школа?

— Чого вони там мають навчитися?

— Чи можна навчитися цього у звичайній школі?

— Чи хотіли б ви побувати у космосі? Що б ви там робили?

3. Групове заняття

Діти об'єднуються у групи. Кожній групі необхідно:

скласти режим дня для майбутнього космонавта;

виконати комплекс вправ.

— Швидкість та велика кількість повторів — головний тренувальний секрет космонавтів, який дає змогу їм підтримувати себе в хорошій фізичній формі!

Тренувальний протокол

1. Розігрійтеся протягом трьох хвилин легким бігом, бігом на місці чи стрибками (зі скакалкою або на носочках).

2. Віджимання — 15 секунд роботи / 5 секунд відпочинку (3 рази).

3. Присідання — 15 секунд роботи / 5 секунд відпочинку (3 рази).

4. Джампінг Джек (стрибки на місці — ноги в сторони, руки над головою) — 15 секунд / 5 секунд відпочинку (3 рази).

5. Підтягування — 15 секунд / 5 секунд відпочинку (Немає турніка? Можна використати гантелі) (3 рази).

6. Випади — 15 секунд / 5 секунд відпочинку (3 рази).

— Виконуючи вправи, космонавти в середньому роблять 100 віджимань (жим лежачи), 100 підтягувань, 100 присідань, 100 підйомів тулуба — кілька разів на день.

Тут, на Землі, завдяки гравітації, для підтримування себе в хорошій формі може вистачити і значно меншого навантаження. Але його однаково слід робити регулярно!

4. Теми для Щоденника вражень

- Я вважаю, що космонавт — це...
- Щоб стати космонавтом, мені потрібно...
- Я почувуюся щасливим (щасливою), коли...

✓ ДЕНЬ 5. У ЧОМУ СИЛА ЛЮДИНИ?

«Є таке правило,— сказав мені якийсь Маленький принц,— щойно встав уранці,— дай собі лад, наведи лад і на своїй планеті».

Антуан де Сент-Екзюпері «Маленький принц»

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Добрий день!
На вас чекає гарний день.
Бачу: всі веселі та здорові,
До уроку всі готові!

» Вправа «Я бажаю»

— Я бажаю здоров'я, радості, знань всім, хто ліворуч від мене.
(Діти повертаються ліворуч, вітаються долоньками.)

— Я бажаю здоров'я, радості, знань всім, хто праворуч від мене.
(Повертаються праворуч, руки на грудях.)

— Я бажаю здоров'я, радості, знань усім людям, які живуть у моєму місті. (Показують знак «чудово».)

— Я бажаю здоров'я, щастя, злагоди всім людям України. (Руки в сторони.)

— Я бажаю здоров'я, щастя й миру всім людям планети Земля.
(Пальчиками утворюють сердечко.)

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Господарі планети Земля».

Тема дня «У чому сила людини?»

— Кожен з нас має особливу рису. Вона допомагає нам долати труднощі, йти до своєї мрії. Назвіть цю рису.

Діти по черзі намагаються дати якомога більше відповідей на запитання «Який (яка) я?». (Наприклад: Я — цілеспрямований. Я — мудрий. Я — допитливий. Я — відважний...)

— Нумо побудуємо живе зодіакальне коло. (Учні утворюють коло відповідно до днів народження, передають глобус, декламуючи вірш.)

Ми всі — земляни, різні та єдині.
У нас планета спільна — це Земля.
На ній ми проживаємо всі нині.
Для нас квітують луки і поля.
Цей м'ячик-Землю ми пускаємо по колу,
Щоб зрозуміти, що у наших все руках:
Чи мертва ядерна зима навколо,
Чи сяятиме всім Чумацький шлях.

3. Групове заняття

► «Що тобі скаже планета Земля»

— Діти! В руках ви тримаєте дуже мудру пані-Землю! (Модель Землі — глобус.) Запитайте, що її турбує. Подумайте, що вона може нам відповісти?

► «Порушена послідовність»

Діти об'єднуються у 4 групи: «Екологи», «Географи», «Хіміки», «Агрономи». Кожна з яких отримує різні частини тексту, з яких потрібно скласти ціле повідомлення та озвучити його.

1-ша група. «Екологи»

- Найбільші ріки світу в катастрофічному стані. Але проблема не лише у забрудненні водойм.
- На сьогодні вода майже у половині всіх річок і озер не придатна не лише для життя, а й для нормального існування мешканців водойми.
- Не можна не помітити виснаження й отруєння найбільш цінних і доступних нам джерел прісної води, зокрема, ґрунтової, відновлення чистоти якої може тривати 300–400 років.

Відповідь:

На сьогодні вода майже у половині всіх річок і озер не придатна не лише для життя, а й для нормального існування мешканців водойми. Найбільші ріки світу в катастрофічному стані. Але проблема не лише у забрудненні водойм. Не можна не помітити виснаження й отруєння найбільш цінних і доступних нам джерел прісної води, зокрема, ґрунтової, відновлення чистоти якої може тривати 300–400 років.

2-га група. «Географи»

- Для мешканців планети потрібна не солоня, а прісна вода.

- Земля майже на три чверті покрита водою. Але це здебільшого солоні води океанів і морів, що становить 97% усіх водних запасів планети.
- Також сюди входять і підземні води, приховані від нас. Найбільша кількість поверхневої прісної води міститься в озерах, у руслах річок, у болотах, хмарах.
- Здавалося б, що решта 3% водних ресурсів планети — це також вагома цифра, але половину цих ресурсів становлять льодові масиви Антарктиди, Арктики, Гренландії, високих гір на різних континентах.

Відповідь:

Земля майже на три чверті покрита водою. Але це здебільшого солоні води океанів і морів, що становить 97% усіх водних запасів планети. Для мешканців планети потрібна не солоня, а прісна вода. Здавалося б, що решта 3% водних ресурсів планети — це також вагома цифра, але половину цих ресурсів становлять льодові масиви Антарктиди, Арктики, Гренландії, високих гір на різних континентах. Також сюди входять і підземні води, приховані від нас. Найбільша кількість поверхневої прісної води міститься в озерах, у руслах річок, у болотах, хмарах.

3-тя група. «Хіміки»

- Але їхні згубні наслідки почали проявлятися лише 10–15 останніх років. Нині будь-який дощ більшою чи меншою мірою «кислотний».
- Сьогодні значної шкоди довкіллю завдають кислотні дощі.
- Термін «кислотні дощі» введено близько 100 років тому англійським хіміком А. Смітом, який виявив залежність між рівнем забрудненості повітря і кислотністю опадів.

Відповідь:

Сьогодні значної шкоди довкіллю завдають кислотні дощі. Термін «кислотні дощі» введено близько 100 років тому англійським хіміком А. Смітом, який виявив залежність між рівнем забрудненості повітря і кислотністю опадів. Але їхні згубні наслідки почали проявлятися лише 10–15 останніх років. Нині будь-який дощ більшою чи меншою мірою «кислотний».

4-та група. «Агрономи»

- Тільки в результаті ерозії з сільськогосподарських угідь щорічно вивітрюється 26 млрд тонн ґрунту.

- Якщо так триватиме і далі, то на початку XXI століття людство втратить третину ґрунтів. Головними проблемами ґрунтів є ерозія, засолення, наступ пустель, забруднення, виснаження земних надр.
- Стан ґрунтового шару планети також спричиняє серйозне занепокоєння. Сучасні втрати продуктивних ґрунтів становлять 6–7 млн га за рік.

Відповідь:

Стан ґрунтового шару планети також викликає серйозне занепокоєння. Сучасні втрати продуктивних ґрунтів становлять 6–7 млн га за рік. Тільки в результаті ерозії з сільськогосподарських угідь щорічно вивірюється 26 млрд тонн ґрунту. Якщо так триватиме і далі, то на початку XXI століття людство втратить третину ґрунтів. Головними проблемами ґрунтів є ерозія, засолення, наступ пустель, забруднення, виснаження земних надр.

— Більшість людей не усвідомлює, наскільки ми руйнуємо світ, у якому живемо. Але людині під силу врятувати нашу планету. Зробити це потрібно нам, людям планети Земля.

Створіть буклет «Збережімо планету», у якому запишіть поради для поліпшення екологічного стану планети.

4. Теми для Щоденника вражень

- Щоб Земля квітувала, я...
- Мрію, щоб планета Земля...
- Хочу, щоб мої нащадки...

7-й МІСЯЦЬ. ЯК ЦЕ ВЛАШТОВАНО І ЯК ЦЕ ПРАЦЮЄ?

Мета: розширити уявлення дітей про природу як живий організм; формувати поняття про ліс як природне угруповання; удосконалювати дослідницькі навички, вміння самостійно добирати та поширювати необхідну інформацію природознавчого змісту, проводити дослідження за природним об'єктом, явищем, прогнозувати результати спостереження; сприяти формуванню навичок оцінювання власних учинків; пояснити, як позитивні емоції впливають на життя людини; вчити моделювати власну поведінку на основі досвіду інших; виховувати дбайливе ставлення до природи, дружні взаємини.

ТИЖДЕНЬ 1. НАВІЩО ЛЮДЯМ РОБІТИ?

✓ ДЕНЬ 1. ЯК СТВОРЮЮТЬ РОБОТІВ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

» Ритуал знайомства

Учитель пропонує кожній дитині відрекомендувати особу, яка сидить поруч із нею, якимось особливим чином. Наприклад: «Алісо, я рада, що ти прийшла. У тебе такі чудові малюнки».

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Навіщо людям роботи?» Тема дня «Як створюють роботів?»

» Дискусійна шкала ставлення «Так/ні»

«Чи завжди роботи приносять користь?»

НІ 1___ 2___ 3___ 4___ 5___ 6___ 7___ 8___ 9___ 10___ ТАК

— Що таке роботи? Навіщо вони потрібні?

— Роботів створюють для поліпшення життя людей та виконання складних функцій.

» Цікава інформація

Робот гуманоїд (людиноподібний робот) — це машина, яку виконано у вигляді людиноподібного тіла. Людиноподібний дизайн робота зумовлений певною метою: функціональністю — для використання людських інструментів чи середовищ життя людини; з експериментальною метою — для вивчення прямоходіння; з медичною метою — вивчення впливу на організм певних навантажень тощо.

Промислові роботи замінюють людську працю в різноманітних галузях, особливо в технологічних процесах, де потрібні точність, швидкість та одноманітність операцій.

Агроробот — це робот, який використовують із сільськогосподарською метою. Основна область застосування роботів у сільському господарстві — процес збирання врожаю. Роботи, що збирають овочі або фрукти, трактор-розпилювач, що працює автономно, робот, який стриже овець, призначені для заміни людської праці у цій галузі.

Побутовий робот призначений для допомоги людині у повсякденному житті. Наразі поширення побутових роботів є незначним, проте передбачають широке їх використання у найближчому майбутньому.

Моделі побутових роботів: роботи-іграшки, соціальні роботи, які в автономному чи напівавтономному режимі можуть взаємодіяти та спілкуватися з людьми, роботи-прибиральники.

3. Групове заняття

Діти об'єднуються у групи, щоб створити малюнок робота із майбутнього і прорекламувати його.

1-ша група — малюють людиноподібного робота.

2-га група — створюють промислового робота.

3-тя група — створюють побутового робота.

4. Теми для Щоденника вражень

- Чи завжди роботи корисні?
- Між людиною і роботом спільним є те, що...
- Я хочу дослідити...

✓ ДЕНЬ 2. ЧИ ЗДАТНІ РОБОТИ ЗАМІНИТИ ЛЮДЕЙ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

► *Вправа «Побажання»*

Діти, утворивши коло, передаючи повітряну кульку одне одному, словляють добрі побажання.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Навіщо людям роботи?». Тема дня «Чи здатні роботи замінити людей?»

— Сьогодні важко уявити наше життя без комп'ютерів, новітніх технологій та зручних девайсів. Здається, їх щохвилини стає дедалі більше. А ще — роботів!

— Хто з вас грався з роботами або бачив їх у кіно? Назвіть роботів, яких ви знаєте. (*Відповіді дітей.*)

— Розкажіть, які функції виконували ці роботи і що вони вміли робити. (*Роботи-солдати (стріляють, захищають або нападають,*

виконують військові місії та завдання); роботи-механіки (ремонтують апаратуру, допомагають пілотувати літаки, виявляють технічні несправності в системі); роботи-прибиральники (збирають сміття, сортують, відвозять його в певне місце.)

» Дискусія «Людина чи робот?»

— Нумо порівняємо людські можливості навчатися та можливості робота.

Переваги комп'ютера перед людиною: комп'ютеру не страшна короточасна втрата пам'яті; він не може бути перевантажений інформацією; не має розладу сну та не відчуває втоми, не буває неуважним; має великий обсяг пам'яті; має здатність збирати дані та опрацьовувати їх.

Переваги людини перед комп'ютером: креативність; оригінальність; має більш «гнучке» мислення; здатність до імпровізації.

3. Групове заняття

» Стратегія «7 журналістських запитань»

Діти об'єднуються у групи. Завдання: придумати сім запитань, адресованих іншій команді, про роботів та їхню здатність замінити людей. Запитання ставлять за годинниковою стрілкою: одна команда запитує, а інша відповідає, а потім ставить питання наступній команді.

«7 журналістських запитань»: *Хто? Що? Як? Чому? Де? Коли? Навіщо?*

4. Теми для Щоденника вражень

- Мій віртуальний світ.
- Я хотів (хотіла) би більше дізнатися про...
- Мій друг — робот.

✓ ДЕНЬ 3. ЯКА ТЕХНІКА ДОПОМАГАЄ НАМ У ЖИТТІ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Учні утворюють коло, по черзі називають своє ім'я та закінчують фразу: «Коли я був (була) маленьким (маленькою), я мріяв (мріяла) бути...».

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Навіщо людям роботи?». Тема дня «Яка техніка допомагає нам у житті?»

» Гра «Упізнай мене!»

- Демонструю новини, кіно, мультфільми. (Телевізор.)
- Зберігаю продукти. (Холодильник.)
- Прибираю в кімнаті. (Пилосмок.)

- Допомагаю розмовляти на відстані. (Телефон.)
- Готую обід. (Мікрохвильова піч.)
- Доглядаю за одягом. (Праска.)

— Ми щоденно користуємося технікою. А де ми можемо її придбати?

— Яку техніку зазвичай купуємо в магазинах?

► *Гра «Що зручніше?»*

На екрані — фото приладів минулого та їхні сучасні еквіваленти у хаотичному порядку.

- Віник/пилосмок.
- Піч/газова плита.
- Дисковий телефон/смартфон.
- Друкарська машинка/принтер.
- Дошка для прання/пральна машина.

Діти об'єднують предмети та доводять, який з-поміж них зручніший і чому.

— Так, раніше люди користувалися простішими речами, потім винайшли техніку, що допомагає нам та економить наш час.

► *Перегляд відео про виробництво хліба*

△ *Режим доступу: https://youtu.be/4v9JtrKU_PM*

— Перегляньте відео. Що нового ви дізнались про техніку, що використовують на виробництві?

► *Робота над загадкою*

- ▼ За будовою він дуже схожий на людину.
Замість шкіри має він залізо.
Він має штучний мозок і легені
І з будь-якою працею він упорається вміло. (Робот.)

— Ро́боти теж належать до техніки. Інколи вони навіть заміняють людину на важкому або небезпечному виробництві. Зараз людям необхідна допомога роботів.

3. Групове заняття

► *«Що де допомагає?»*

Діти отримують малюнки: будинок, завод, кафе, готель, ферма.

Порадившись у групі, називають прилади, які можна використовувати у певному місці, додаючи вигадану робототехніку.

4. Теми для Щоденника вражень

- Я мрію створити...
- Я в захваті від...
- Я б хотів (хотіла) зробити для людей...

✓ ДЕНЬ 4. ЯК ПРАЦЮЄ РОБОТ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

▶ Гра «Друзі про мене»

Діти утворюють коло разом з учителем. Учитель пропонує їм розказати, що думають про них їхні друзі.

▶ Робота в парах. Психогімнастика

— Поверніться обличчям до сусіда, усміхніться йому, подаруйте гарний настрій, скажіть приємні слова. Уважно роздивіться свого товариша. Заплющте очі. Пригадайте, якого кольору волосся та очі вашого сусіда.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Навіщо людям роботи?». Тема дня «Як працює робот?»

— Яких роботів ви знаєте?

— Що вони вміють робити?

— Ви знаєте іграшкових роботів, мабуть, вони є у вас. Зазвичай, вони виконують нескладні функції, наприклад, відтворюють прості рухи та звуки, що надзвичайно тішить дітей. Але існують і більш серйозні роботи, створені, щоб допомагати людям: роботи-кухарі, роботи-няні, роботи-екскурсоводи, роботи-прибиральники, роботи-садівники, роботи-музиканти, художники, складальники різноманітної техніки тощо. Усі вони створені для того, щоб виконати певну роботу, позбавити людину зайвих навантажень.

Робот — це механічний пристрій, який може бути запрограмований на виконання певних дій. Роботи вже давно ввійшли в наше життя, тож дізнаймося, як вони працюють.

Звичайний робот має рухливу фізичну структуру, електродвигун певного роду, систему сенсорів (датчиків, органів чуття), блок живлення і комп'ютерний «мозок», який контролює всі ці елементи.

Робототехніки (люди, які конструюють роботів) відзначають, що роботи мають перепрограмований «мозок» (комп'ютер), який управляє тілом. Для «мозку» робота складають певну програму. Це алгоритм, поданий мовою, зрозумілою комп'ютеру, та призначений для виконання на комп'ютері. Мови, на яких пишуть програми, називають мовами програмування, а людей, які пишуть ці програми, — програмістами.

Уявіть роботу касира у великому супермаркеті. Кожен товар, що продають у такому магазині, має свій штрих-код. За його допомогою можна визначити вартість та наявність товару. Складімо послідовність дій касира під час оформлення покупки.

1. Узяти товар.

2. Перевірити наявність цінника та штрих-коду на товарі.
3. Просканувати штрих-код.
4. Вибрати потрібний товар у переліку товарів.
5. Додати вартість товару до суми вартостей товарів, придбаних покупцем.
6. Оголосити суму покупки.
7. Розрахуватися з покупцем.
8. Роздрукувати чек.
9. Подякувати за покупку.

— Таку послідовність дій називають *алгоритмом*. Отже, для кожного робота складають свій алгоритм виконання та програмують його на виконання певних дій.

3. Групове заняття

— Уявіть, що у вас удома є робот, який допомагає вам у хатній роботі. Складіть для робота алгоритм приготування вашої улюбленої страви.

4. Теми для Щоденника вражень

- Роботи в житті людини.
- Як працює робот?
- Мій робот-помічник.

✓ ДЕНЬ 5. ТЕЛЕВІЗОР У ЖИТТІ ДИТИНИ

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

► *Вправа «Вітаємося співаючи»*

Доброго ранку!

Доброго дня!

Хай плещуть долоньки,

Тупають ніжки,

Працюють голівки

Та сяють усмішки!

Доброго ранку!

Доброго дня!

Бажаєте ви, бажаю вам я!

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Навіщо людям роботи?». Тема дня «Телевізор у житті людини»

— У кого є телевізор?

— Навіщо потрібен телевізор? (*Щоб знати, що відбувається у світі, для відпочинку, для перегляду фільмів, шоу, конкурсів.*)

— Які телепередачі у вас улюблені?

► *Цікава інформація*

— Існує безліч видів телевізорів: різні за розміром, наповненням функцій; на пульті, сенсорний, який вимикається за таймером; можна збільшити, зупинити зображення; у 3-D форматі можна

відчути, ніби ви — учасник фільму. Основне завдання — демонстрування інформації, яку ми сприймаємо (відео, звук, текст).

Телевізор може бути ворогом, оскільки, «спілкуючись» із ним, ви не отримуєте зворотного зв'язку. Телевізор не відповідає на запитання та не ставить своїх.

Мерехтливі картинки відволікають, змушуючи дітей завмирати біля екранів, отже, крадуть час на розвиток їхніх здібностей у спілкуванні та іграх. Чим більше годин ви дивитесь телевізор (якщо це навіть найкорисніша дитяча передача або мультфільм), тим менша кількість часу залишається на рух.

Коли надто близько сидите біля телевізора, чи погане освітлення, це негативно впливає на очі, слух. Тривалий перегляд телевізора ввечері сприятиме тому, що можуть наснитися погані сни, ви не відпочините і матимете погану працездатність. А сидіння в одному положенні тривалий час призводить до викривлення хребта.

► *Дебати на тему «Телебачення: ЗА і ПРОТИ»*

ЗА: дитина розширює кругозір, збагачує словниковий запас, зможе підтримати розмову, переглянувши чергову серію мультфільму або популярну телепередачу, навіть непосидюча, неуважна дитина може проводити досить багато часу, зосереджено дивлячись на екран.

ПРОТИ: сидіння перед телевізором протягом тривалого часу призводить до гіподинамії, ожиріння, проблем із поставою, може призвести до порушень сну, погіршує пам'ять, дитина починає менше спілкуватися, адже телевізор стає повноцінним партнером у спілкуванні, але нічого не вимагає натомість.

— Отже, і користі, і шкоди є чимало. А це свідчить про те, що дорослі повинні контролювати те, скільки часу дитина проводить перед телевізором, що саме вона переглядає і яку має думку про побачене.

► *Гра «Корисна чи шкідлива?»*

Учитель називає відомі телепередачі, учні визначають їхню приналежність до розряду корисних чи шкідливих. (Наприклад: *прогноз погоди, новини, кримінальні вісті, бойовик тощо.*)

3. Групове заняття

► *Робота в групах*

1-ша група. Розробити інструкцію щодо перегляду телепередач.

2-га група. Створити колаж «Вплив телебачення на здоров'я».

3-тя група. Прорекламувати телепередачу, яку рекомендуєте до перегляду.

— Є в лісі й невисокі дерева. Які з них ви знаєте? (*Липа, клен, горобина, черемха...*)

— Між деревами ростуть чагарники. Які лісові кущі ви знаєте? (*Шипшина, малина, жимолость...*)

— А в лісі ростуть ягоди? (*Так.*) Які лісові ягоди ви знаєте? (*Чорниця, суниця, брусниця.*) Ці ягоди називають низькорослими чагарничками.

— Що росте під чагарничками? (*Мох, трава, гриби.*)

— Ось і вийшов багатопверховий ліс: високі дерева, невисокі дерева і чагарники, низькорослі чагарнички, трава, мох.

3. Групове заняття

» Робота в групах

Учитель роздає ілюстрації рослин.

1-ша група. Вибрати рослини, що належать до першого ярусу.

— Які тварини селяться поміж гілок, у дуплах, під корою?

2-га група. Вибрати рослини, що належать до другого ярусу.

— Які тварини селяться поміж гілок, під корою, біля коріння?

3-тя група. Вибрати рослини, що належать до третього та четвертого ярусів.

— Які тварини оселяться поміж них?

» Рухлива гра «В лісі»

Діти вранці-рано встали,
 За грибами в ліс пішли. (*Ходьба на місці.*)
 Присідали, присідали,
 Білий гриб в траві знайшли. (*Присідання.*)
 На пеньку ростуть опеньки,
 Нахиліться до них, швиденько,
 Нахиляйся, раз — два — три,
 І в козуб набери! (*Нахили.*)
 Он на дереві горіх.
 Хто підстрибне вище всіх? (*Стрибки.*)
 Якщо хочеш дотягнутися,
 Треба сильно потягнутися. (*Потягування, руки вгору.*)
 Три години в лісі ходили,
 Всі стежки переходили. (*Ходьба на місці.*)
 Всі втомились — довгий шлях —
 Діти сіли відпочивать. (*Діти сідають.*)

4. Теми для Щоденника вражень

- Мені подобається ліс...
- Рослини — мої друзі.
- «Охороняти ліс» означає...

✓ ДЕНЬ 2. НАВІЩО ЛЮДЯМ ПОТРІБЕН ЛІС?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

► Гра «Клубок побажань»

Створення спільної сітки: клубочок кидають хаотично одне до одного, одночасно озвучуючи побажання. Кидаючи клубочок новому учасникові, спочатку називають його ім'я, а потім висловлюють побажання для нього.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Життя в долонях». Тема дня «Навіщо людям потрібен ліс?»

— Чи любите ви бувати в лісі? Чому?

Звучить мелодія лісу (діти із заплющеними очима).

► Мовленнєва вправа «Я чую, як...»

— А ось і ліс. Прислухайтесь до нього, що ви чуєте?

► Цікаві факти

Ліси відіграють значну роль у нашому житті, яку ми навіть не усвідомлюємо. Ось деякі факти.

1. Ліси — справжнісінькі продуктові ринки. Майже 50% усіх фруктів, які ми вживаємо в їжу, надходять з дерев, не кажучи вже про горіхи або прянощі, які ми теж витягаємо з цих «продовольчих кошиків».
2. Ліси дають чималий обсяг питної води для більш ніж третини найбільших міст світу. Багато річок і струмків беруть свій початок у лісах. Деревина діють як фільтри і забезпечують нас життєво необхідною чистою водою.
3. Приблизно третина населення світу використовує деревину як джерело енергії для таких необхідних речей, як приготування їжі, кип'ятіння води і обігрів. Деревина виростуть знову, але нам необхідно більше уваги приділяти сталому споживанню цих ресурсів для захисту наших лісів від зникнення.
4. Ліси — справжні герої в боротьбі зі зміною клімату. Вони охолоджують повітря природним чином і усувають забруднювальні речовини в містах. Вони бережуть наше здоров'я, даючи нам місце, де можна сховатися і відпочити. Вони забезпечують середовище проживання для рослинного і тваринного світу.
5. Деревина допомагають позбутися стресу. Природний туризм зростає втричі швидше, ніж галузь туризму в цілому, тому сьогодні на його частку припадає приблизно 20% світового ринку.
— Ліси завжди були нашими непримітними помічниками. Вони потай відіграють більш важливу роль у нашому повсякденному

житті, ніж ми усвідомлюємо. Без них ми не зможемо вести здоровий і продуктивний спосіб життя.

3. Групове заняття

► *Рольова гра «Навіщо потрібні дерева»*

Мета: з'ясувати значення дерев.

Учні утворюють дві групи: діти-«дерева» та діти-«тварини».

«Дерева» стають за кілька метрів від інших учасників. «Тварини» можуть відпочивати, ховатися під «деревами». Там їм безпечно. Щоб жити, треба шукати нові об'єкти харчування. За певним сигналом учителя можна змінити «дерево». У такий спосіб, перебігаючи від «дерева» до «дерева», діти відпочивають.

Учитель-«лісоруб» зрубує «дерева», під час своїх дій інформуючи, навіщо буде призначена деревина: виготовлення меблів, паперу, для опалення, для хімічної промисловості.

Кількість «дерев» після кожної дії вчителя зменшується. «Тварини» шукають притулку біля інших «дерев».

Наприкінці вправи діти групуються біля останнього «дерева».

Питання до учнів: чи всім достатньо місця, щоб сховатися? Чи надалі звірі зможуть жити без опіки дерева? Що в такому разі робити тваринам?

Учні підбивають підсумок: «Що було б, якби...».

1-ша група. Дерева почали говорити.

2-га група. Правила перебування в лісі було порушено.

3-тя група. На планеті зникли всі дерева.

4. Теми для Щоденника вражень

- Неймовірний і захопливий світ лісу.
- Рослини у моєму житті.
- Якби я був (була) лісником, ...

✓ ДЕНЬ 3. ЯК З'ЯВИВСЯ ПАПІР?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Діти утворюють коло. По черзі вітаються, додаючи до привітання прикметник, який починається з тієї самої букви, що й ім'я. («Доброго ранку, я — смілива Софійка».)

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Життя в долонях». Тема дня «Як з'явився папір?»

► *Чарівна скринька*

— Поміркуйте, що в скриньці. (Діти передають скриньку по колу і ставлять запитання, на які вчитель відповідає «так» або «ні». Наприклад: Це іграшка? Воно з дерева? Істівне? тощо.)

— У скриньці аркуш паперу. Так, це звичайний аркуш паперу, на якому ви любите малювати. Але раніше паперу не було. Що було замість нього? Щоб дізнатися відповідь на це запитання, вчені багато років вивчали стародавні рукописи і розкопували старовинні міста.

— Як ви вважаєте, з чого виготовляють папір? (*Відповіді дітей.*)

► *Робота над загадкою*

▼ У шубі влітку, а взимку роздягнені. (*Дерева.*)

— Дерева — багатство нашої природи. З деревини виготовляють: меблі, дошки, дерев'яні будинки, олівці, папір, сірники і багато іншого.

— Чи можемо ми обійтися без паперу? Чому? (*Не буде на чому писати, що читати, із чого робити аплікації, у що пакувати товар...*)

— Діти, чи хотіли б ви дізнатися, як виготовляють папір?

► *Перегляд мультфільму «Фіксики. Папір»*

△ *Режим доступу: https://youtu.be/siegt3Yi_Eo*

— Багато предметів навколо нас виготовлено з паперу. Подивіться і назвіть ці предмети. (*Відповіді дітей.*)

- Шкільне приладдя: книги, підручники, зошити, блокноти, альбоми для малювання, кольоровий папір.
- Вироби для квартири: газети, журнали, шпалери, серветки, туалетний папір.
- Вироби для упаковки: коробки, тари, пакувальний папір тощо.

— Для всього цього потрібно багато паперу. При цьому швидко скорочуються лісові масиви. Щоб не вирубувати ліси, люди придумали здавати макулатуру на переробку, а з переробленого матеріалу виробляти новий папір.

Макулатура — це використана в побуті паперова продукція (старі газети, зошити, журнали, коробки тощо). Так папір отримує друге життя і називається вторинною сировиною.

24 жовтня відзначають Міжнародний день без паперу. Девіз дня — навчити людей раціонально використовувати папір. Ну а ми будемо використовувати списаний папір і газети, журнали для виготовлення різних виробів.

3. Групове заняття

► *Гра «Тоненький папір»*

Кожна дитина отримує тоненькі аркуші паперу формату А4 (можна взяти чернетки, списаний папір).

— Тримайте аркуш горизонтально за два верхні кутки прямо перед собою, заплющте очі, уважно слухайте мої інструкції та виконуйте їх із заплющеними очима.

Завдання: скласти аркуш навпіл, розгладити місце згину, по лінії згину вирвати клаптик паперу, знов скласти аркуш навпіл і вирвати клаптик паперу. Повторити 3–4 рази.

Коли вчитель побачить, що у дітей утворились маленькі багаторазово складені аркуші, він пропонує розгорнути та повернути їх у початкове положення перед собою. Потім діти розплющують очі, порівнюють свій аркуш з аркушами інших. Висловлюють припущення, чому аркуші у всіх різні.

► *Виготовлення з аркушів паперу фігурок тварин у техніці оригамі*

4. Теми для Щоденника вражень

- Для мене папір...
- Моє ставлення до лісу.
- Мене здивувало...

✓ ДЕНЬ 4. ЩО Я МОЖУ ЗРОБИТИ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЛІСІВ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

► *Вправа «Комплімент»*

Діти утворюють коло, беруться за руки та вітаються долоньками.

— Ви відчуваєте тепло своїх товаришів, тож передайте їм усе тепло, яке є у вашому серці. Від ваших сердець зараз ідуть промінчики, а це означає, що у вашій душі є сонце. А зараз притуліть «серденько-сонечко» до свого серця міцно-міцно, щоб воно ввібрало всі найкращі ваші почуття, усю любов, тепло, і передайте їх одне одному. (Звучить ніжна мелодія, діти по черзі передають одне одному «серце-сонечко» і висловлюють комплімент.)

— Ось ми й подарували сонячне тепло наших сердець. У класі стало тепліше, тож розпочнемо роботу!

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Життя в долонях». Тема дня «Що я можу зробити для збереження лісів?»

— Що може бути водночас загадковим, казковим, чарівним? (Ліс.)

— А чому чарівним? (*Гарний.*)

— Чому загадковим? (*Несе багато невідомого, загадкового.*)

— Чому казковим? (*Несе багато дивовижного, незвичайного, чарівного.*)

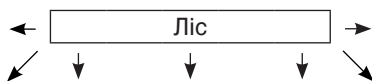
— І в багатьох казках дії розгортаються саме в лісі.

— Пригадайте казки, де дія відбувається у зимовому лісі. («Рукавичка», «Лисичка-сестричка», «Морозенко» тощо.)

— У літньому лісі? («Колобок», «Коза-дереза», «Пан Коцький».)

— А в якій казці ліс змальовано в усі пори року? («Дванадцять місяців».)

► Тематична павутинка до слова «ліс»

— Ліс очищає повітря, затримує вологу, дає їжу, деревину для будівництва. У лісах живуть багато тварин. Ростуть різні чудові квіти, лікарські рослини. Як у всього живого, і в ліса є серце, а щоб воно було здоровим, його треба берегти. Отже, що кожен з вас може зробити для збереження лісу та зміцнення його серця?

► «Незакінчене речення»

- Щоб зберегти ліс, я...

ПАМ'ЯТКА «ЩО Я МОЖУ ЗРОБИТИ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЛІСУ?»

- Економити папір — завдяки цьому менше дерев будуть вирубувати.
- Збирати макулатуру.
- Підгодовувати птахів, адже птахи — санітари лісу.
- Берегти ліс від пожежі.
- У лісі має бути чисто.

3. Групове заняття

► Робота в групах. «Екологічна варта»

— Ліс завжди був в особливій пошані у людей. Споконвіку в лісі вони знаходили собі і притулок, і їжу. Дереву супроводжують людину все її життя, діляться з нею життєдайною енергією, оздоровлюють. Але, на жаль, люди не завжди правильно поведуться в лісі. Зараз ми об'єднаємось у групи та розглянемо екологічні задачі. Ви будете виступати екологічною вартою.

1-ша група

Діти прийшли на галявину. Там літають метелики, співають пташки. Дівчатка зривають квіти цілими оберемками. Хлопчики грають у футбол бляшанкою. Один з них дістає рогатку та цілиться в пташку.

— Які правила вони порушили? (Не слід зривати багато квітів. Ігри слід улаштовувати у спеціально відведених для цього місцях, а не там, де ростуть квіти і ягоди. Заборонено нищити тварин.)

2-га група

Події відбуваються у лісі біля річки. Відпочивальники зібралися глушити рибу динамітом, а найбільшу відібрати на юшку. Викидають у річку сміття, ввімкнули гучну музику.

— Які правила поведінки порушили? *(Не можна засмічувати водойми. Заборонено глушити рибу динамітом. Не можна вмикати гучну музику.)*

3-тя група

До лісу заїхали хлопці на мотоциклах. Раптом у них почала протікати канистра з бензином. Вони її викидають. У мотоцикла несправний двигун, крапає мастило. Чад, дим. Хлопці затуляють носа. Один дістає сірники і намагається підпалити мастило.

— Які правила поведінки порушили? *(Заборонено заїжджати власним транспортом углиб лісу. Не можна отруювати навколишнє середовище. Не можна виливати горючі речовини і запалювати їх у лісі. Це може призвести до пожежі.)*

— Якщо ви любите свій рідний край, то повинні піклуватися про його збереження. Кожен з вас чимало може зробити у цій справі.

4. Теми для Щоденника вражень

- Відпочиваючи в лісі, я...
- Я люблю ліс за...
- Я можу допомогти лісові...

ТИЖДЕНЬ 3. ДОСЛІДЖУЄМО СЕБЕ У СВІТІ ТА СВІТ ДОВКОЛА НАС

✓ ДЕНЬ 1. ЯК МОЯ ПОВЕДІНКА МОЖЕ ВПЛИВАТИ НА ОТОЧУЮЧИХ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

» *Вправа «Подаруй усмішку»*

Діти утворюють коло, усміхаються. Підходять одне до одного зі словами: «Вітаю. Я дарую тобі усмішку».

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Досліджуємо себе у світі та світ довкола нас». Тема дня «Як моя поведінка може впливати на оточуючих?»

— Людина влаштована таким чином, що в ній поєднуються як позитивні, так і негативні риси характеру. І тільки від неї самої залежить, якою вона хоче бути і стане. Кожній людині притаманне лише її поєднання здібностей, рис характеру, інших людських якостей. Про це говорять так: кожен із нас є унікальною й неповторною особистістю.

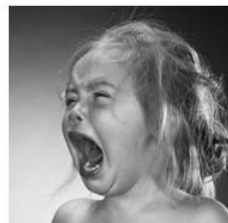
» *Метод «Прес»*

- Я вважаю, ...
- Тому що...

□ Наприклад, ...

□ Отже, ...

— Розгляньте фото. До якої людини ви б звернулися? Поясніть чому. Обґрунтуйте свій вибір.

► Вправа «Усмішка»

— Поміркуйте, чи може людина гніватися, коли усміхається?

— Нумо проведемо експеримент. «Надягніть» усмішку і спробуйте щось роздратовано сказати сусідові по парті.

— Який висновок ми можемо зробити? (Діти висловлюють свої думки.)

3. Групове заняття

» Інсценізація

Учні об'єднуються у групи. Кожна група отримує опис конфліктної ситуації та завдання: інсценізувати ситуацію та показати, до розвитку яких відносин та особистісних позитивних якостей призвів би цей конфлікт.

1-ша група. Ваш друг (*подруга*) звинувачує вас у присутності інших учнів класу в тому, що ви відмовились виконувати доручення й робите це не вперше, хоча й знає, що на це у вас була поважна причина (*спортивні змагання*).

2-га група. Ваш однокласник, із яким ви в гарних стосунках, звинувачує вас у тому, що ви забули повідомити йому потрібну інформацію, а вона була дуже необхідна.

3-тя група. Упродовж року сусід по парті списував у вас завдання. Учитель зробив вам через нього зауваження. Ви ображені й готові вибухнути, а ваш сусід поводитьсь так, ніби нічого не сталося.

4. Теми для Щоденника вражень

- Конфлікт я розв'язую...
- З рівноваги мене виводить...
- Я радію, коли...

✓ ДЕНЬ 2. БУЛІНГ І ПРОТИДІЯ

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

» Вправа «Мій настрій»

Учитель ставить запитання: «Який у вас настрій?».

— Оберіть з-поміж предметів, що знаходяться навколо, той, яким дасте відповідь на це запитання. Не забувайте про своїх помічників: зір, слух, нюх, смак, дотик. Поясніть свій вибір.

Діти обирають із-поміж таких предметів: ванільний цукор, моток ниток, кольорова фольга, новорічний дощик, цукерки. Вони можуть обирати все, що знаходиться в кімнаті. Потім називають своє ім'я і розповідають, чому саме цей предмет символізує їхній настрій.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Досліджуємо себе у світі та світ довкола нас». Тема дня «Булінг і протидія»

» Читання й обговорення притчі «Все в твоїх руках»

Ця історія трапилась дуже давно у старовинному місті, де мешкав один мудрець. Слава про його мудрість поширилася далеко за межі міста. Та жив у тому місті один чоловік, який заздрило славі мудреця. І от вирішив він поставити таке запитання, щоб мудрець не

зміг на нього відповісти. Пішов чоловік на узлісся, спіймав метелика, заховав його в долонях і подумав: «Запитаю я в мудреця: “Скажи, о наймудріший, який метелик у мене в руках — живий чи мертвий?”». Якщо він скаже “живий”, я стисну долоні, і метелик помре; а якщо скаже “мертвий”, я розкрию долоні, і метелик полетить. Ось тоді всі зрозуміють, хто з нас розумніший».

Так усе і сталося. Піймавши метелика, лихий чоловік попрямував до мудреця і запитав у нього: «Який метелик у мене, о наймудріший, живий чи мертвий?». І мудрець, який і насправді був дуже розумною людиною, відповів: «Усе у твоїх руках, чоловіче».

— Як ви вважаєте, що мав на увазі мудрець, коли так відповів чоловікові? (*Що від самої людини залежить: житиме метелик чи помре.*)

— Але в цих мудрих словах є ще один зміст: від людини залежить, чого у світі стане більше — добра чи зла, як вона ставитиметься до інших — добре чи погано.

Нам подобається, коли нас люблять, поводяться з нами чемно, звертаються до нас на ім'я, особливо на лагідне. А які відчуття у вас виникають, коли вас або когось з вашого оточення називають на прізвисько, принижують?

► *Перегляд мультфільму Corto Animado Bullying*

△ *Режим доступу: <https://youtu.be/1ORZvBUYgnQ>*

— Яке негативне явище є головною ідеєю анімації?

— Чи було розв'язано основну проблему у відео?

— А чи можливо було її уникнути? Як саме?

► *Вправа «Сигнальники»*

Мета: формувати навички ненасильницької поведінки, здатність протидіяти цькуванню; розвивати вміння знаходити шляхи виходу зі складної ситуації.

Учитель роздає картки червоного і зеленого кольорів. Потім зачитує ситуації, а дітям необхідно визначитися та підняти відповідну картку: червону — якщо йдеться про поганий учинок, зелену — якщо про добрий. Прокоментувати свій вибір.

- Однокласники разом сміються з жарту, який розповіла їхня товаришка.
- Однокласниці глузують зі свого друга, тому що він носить окуляри.
- Діти грають на перерві в командну гру і не пускають грати свою однокласницю.
- Учень приніс цукерки і ділиться ними зі своїми друзями.

- Однокласниця поширила неправдивий допис у соціальних мережах про товариша.
- Хлопчика дражнять через його одяг.

▶ Інформація «Куди можна звернутись у ситуації насильства, булінгу?»

— Якщо ви опинились або стали свідками ситуації цькування, насильства, можете звернутися:

- школа — до соціального педагога, практичного психолога, класного керівника, вчителя, медичного працівника;
- зверніться за порадою до батьків, до людини, з якою у вас довірливі стосунки (друг або подруга, родичі, вчителі);
- поліція — до дільничного офіцера поліції;
- до працівників служби у справах дітей державної адміністрації;
- на Національну дитячу «гарячу лінію» (0 800 500 225 (з мобільного або стаціонарного) або 116 111 (з мобільного)).

3. Групове заняття

▶ Вправа «Рука допомоги»

Мета: ознайомити учнів та учениць з рекомендаціями для тих, хто потерпає від булінгу.

— Допомогти дитині, яка потерпає від булінгу, дуже просто — не підтримувати агресора чи агресорку. Якщо бачиш, що з когось на-сміхаються, покажи свою підтримку, допоможи вийти з цієї ситуації.

Зараз ми попрацюємо у групах. Перед вами — долоньки, на яких потрібно написати способи боротьби з булінгом, які ви можете запропонувати. Потім ваші варіанти ми обговоримо.

4. Теми для Щоденника вражень

- «Ні!» — булінгу.
- Я засуджую...
- Я спокійний (спокійна), коли...

✓ ДЕНЬ 3. ЩО СЛІД ЗНАТИ, ЩОБ НЕ ЗАБЛУКАТИ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

▶ Вправа «Легідне ім'я»

Діти утворюють коло. По черзі називають своїх сусідів легідним ім'ям та бажають їм гарного настрою. Вправа триває, доки всі не назвуть імена своїх сусідів або сусідок.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Досліджуємо себе у світі та світ довкола нас». Тема дня «Що слід знати, щоб не заблукати?»

— Сьогодні говоритимемо про відпочинок.

— Ви любите відпочивати?

— Де, на вашу думку, краще відпочивати? Пригадайте свій найкращий відпочинок.

— Діти, чи трапляється, що ви загубилися? (Відповіді дітей.)

— Що ви при цьому відчували?

— Як ви виходили з цієї ситуації?

— Ви загубилися! Ви виявилися одні далеко від будинку! Що необхідно робити у першу чергу? (Відповіді дітей.)

► Перегляд відео «Корисні підказки. Загубився»

△ Режим доступу: <https://youtu.be/ilmlgHbvUFo>

— Як можна попросити про допомогу?

— Що слід розповісти про себе?

— А чи знаєте ви свою адресу, адже, якщо заблукаєте, вам потрібно буде її назвати.

- Мене звати...
- Моє прізвище...
- Я живу...
- Навчаюся в школі №..., класі...

► Гра «Я починаю, ти закінчуєш»

Мета: вчити учнів правильно діяти у ситуаціях, коли щось загрожує їхньому життю та здоров'ю.

- Якщо я заблукав(ла) у місті, то...
- Якщо я заблукав(ла) у лісі, то...
- Якщо я загубився(лася), то...
- Якщо я відстав(ла) від класу під час походу, то...

3. Групове заняття

Учні об'єднуються в групи. Кожна група отримує ситуацію для обговорення і презентує свою відповідь.

1-ша група. Ви з родиною пішли на свято на майдан, де завжди збирається багато людей. Ти раптом загубився(лася). Твої дії?

2-га група. Ви з однокласниками пішли до театру, і ти відстав(ла) від класу. Що ти робитимеш?

3-тя група. Під час екскурсії ти відстав(ла) від класу. Як ти вчишиш?

4. Теми для Щоденника вражень

- Я сьогодні дізнався (дізналася)...
- Якщо я загубився (загубилася)...
- Що мені допоможе під час подорожі...

✓ ДЕНЬ 4. ВЧИМОСЯ БАЧИТИ ПІДКАЗКИ У ДОВКІЛЛІ

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

► Вправа «Щире побажання»

Діти утворюють коло та бажають одне одному щось життєствердне.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Досліджуємо себе у світі та світ довкола нас». Тема дня «Вчимося бачити підказки у довкіллі»

— Чи доводилося вам коли-небудь пояснювати дорогу за допомогою намальованої схеми? Чи було це складно?

► Гра «Юні дослідники»

Учитель об'єднує дітей у пари і пропонує кожному учневі взяти аркуш білого паперу, намалювати свій будинок, написати, на якій вулиці він розташований, намалювати дорогу біля дому та дорожні знаки, які там є.

► Робота над загадкою

▼ Щоб ніде не заблукати
І дорогу не шукати,
Має кожен мандрівник
Паперовий путівник.

Де у полі є криниця,
Як пройти до залізниці,
Де є сад, а де є лан,
Нам усе покаже... (план).

► Цікава інформація

Життя сучасних людей важко уявити без планів місцевості. Ними користуються представники багатьох професій. Наприклад, архітектори, будуючи міста, складають детальний план, на якому позначають вулиці, парки, будинки, школи, лікарні, мости тощо. Геологи за планами визначають маршрут пошуку корисних копалин і позначають на них знайдені родовища. Планами користуються і військові під час воєнних дій. У сільській місцевості кожний господар має план своїх земель.

Уміння користуватися планом може стати в пригоді будь-якій людині. За планом міста чи села можна віднайти потрібну вулицю, будинок, школу, визначити маршрут подорожі на вихідний день.

Коли люди потрапляють у незнайому місцевість, то часто послуговуються планом, щоб обрати найкоротший і найзручніший шлях до наміченого місця.

Насамперед потрібно навчитися «читати» план, тобто добре розумітися на його умовних знаках.

► Робота над загадкою

▼ Прилад цей точно
Дорогу підкаже,
Магнітна стрілка
На північ вкаже. (Компас.)

— Отже, компас — прилад для визначення сторін горизонту. (Учні одержують компаси.)

— Нумо розглянемо, з яких частин складається компас, навчимося ним користуватися, щоб визначити сторони горизонту.

У середині компаса міститься намагнічена стрілка, спеціальною пружиною вона притискається до скла. На дні коробочки літерами позначено сторони горизонту. Коли треба користуватися компасом, пружину відтягують. Стрілка опускається на вістря, синій кінець її повертається на північ, а червоний — на південь.

Тримайте компас горизонтально й повертайте його так, щоб синій кінець стрілки «закрив» літери *Пн*. Тоді літери *Пд*. указуватимуть на південь, літери *Сх*.— на схід, *Зх*.— на захід.

Знаючи це, ви зможете визначити за компасом своє місцезнаходження.

— Якщо немає компаса, як орієнтуватися за іншими ознаками? (Відповіді дітей.)

— У лісі потрібно знайти окреме дерево на галявині. Його крона буде більш пишною на південній стороні. А якщо на стовбурі є мох, то більш густим він буде з північного боку. Мурашник має пологий південний схил і крутий північний. Також звернемо увагу на пеньок, його кільця притиснуті більш одне до одного з північного боку, а ширші — з півдня. Не менш точну інформацію дають гриби. Необхідно пам'ятати, що вони ростуть з північної сторони дерев, пеньків, кущів. На східній і західній стороні дерев, каменів, кущів їх значно менше, а на південній їх майже не буває. Під час дозрівання ягід слід пам'ятати, що вони ростуть швидше і забарвлюються в колір з південної сторони. Трава навесні вища і гущіша з південної сторони, влітку залишається зеленішою з північної сторони дерев.

ЯКЩО ТИ ЗАБЛУКАВ...

- Пригадай останню прикмету, на яку ти звернув увагу (повалене дерево, зламана гілка) і спробуй знайти до неї дорогу;
- прислухайся — можливо, твої друзі або батьки перебувають зовсім поруч;
- якщо орієнтирів немає, залізьте на найвище дерево — погляд з висоти допомагає краще зорієнтуватися.
- Пам'ятайте! Діти не будуть покарані за те, що заблукали. Траплялося, що діти ховалися від шукачів через те, що боялися бути покараними.

3. Групове заняття

Учні об'єднуються в групи. Завдання: намалювати на картці предмети відповідно до напрямку їх розташування.

1-ша група. На півночі розташована лісосмуга, на сході — дорога, на північному сході видніється село, на південному сході росте дерево, на півдні є ставок, на південному заході стоїть хлопчик.

2-га група. На півночі розташоване озеро, на сході — сад, на південному сході — село, на заході росте дерево, на півдні є залізниця, на південному заході стоїть дівчинка.

3-тя група. На заході розташований ліс, на сході — ставок, на північному сході стоїть хлопчик, на півдні росте дерево, на південному сході видніється село, на північному заході — залізниця.

4. Теми для Щоденника вражень

- Природа — це цікаво...
- Моя історія про пригоди в лісі.
- На прогулянці я отримую інформацію за допомогою...

✓ ДЕНЬ 5. ЩО Я МОЖУ ЗРОБИТИ ДЛЯ ІНШИХ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Учні утворюють коло. За годинниковою стрілкою, починаючи з ведучого, висловлюють свої вітання, називають імена. Потім передають імпульс натисканням на праву руку сусіда. Вправу завершено, коли імпульс дійде до ведучого.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Досліджуємо себе у світі та світ довкола нас». Тема дня «Що я можу зробити для інших?»

Там, де добро панує,— там усюди
Бує цвіт, дерева у плодах.
І в мирі там живуть скрізь добрі люди,
Не знають, що це — «горе», «зло» і «страх».

— У доброї людини очі сяють, як зорі, а своїми добрими вчинками вона заспокоює, ніби притягує до себе.

ЛЕГЕНДА ПРО ДОБРО

Боги вирішили створити світ. Вони створили зорі, Місяць, Сонце, моря, гори, квіти. Потім вони створили людину. І нарешті вони створили Добро. Замислились Боги, куди сховати Добро, щоб людина не знайшла його відразу. «Нумо сховаємо на найвищій гірській вершині»,— сказав один. «Нумо сховаємо його на зворотній стороні Місяця»,— сказав інший. «Ми сховаємо його в серці людини. Вона буде шукати Добро по всьому світі, не підозрюючи, що носить у собі»,— запропонував наступний.

- Чого навчає нас ця легенда?
- Що ви можете зробити, аби світ став кращим?

— Що ви можете зробити для інших?

► Гра «І я...»

— Як би ви поводитись в таких випадках?

- Бабуся захворіла, тоді я...
- Впала маленька сестричка, плаче, тоді я...
- Маленький братик не може заснути, тоді я...
- Мама втомлена повернулася з роботи, тоді я...
- Тато майструє щось у майстерні, тоді я...
- Наближається мамине свято, тоді я...

— Зазвичай людина намагається робити добрі вчинки, але не завжди у неї все виходить. Своїми вчинками вона впливає на своє життя. Посієш звичку — пожнеш характер. Посієш характер — пожнеш долю. Запишіть на аркуші свій учинок, за який вам соромно перед батьками, вчителями, друзями. А тепер розірвіть і викиньте в торбинку, щоб ніколи не повторювати його.

3. Групове заняття

— Діти, як ви вважаєте, хто найголовніший на Землі?

— А ви бачили цю людину? Хто вона?

Зараз ви її побачите за допомогою одного предмета, який допоможе нам це з'ясувати. (Діти передають одне одному люстерко, кожна дитина називає своє ім'я та озвучує найкращу рису свого характеру (добра, чесна, відповідальна, ввічлива, щира тощо).) Отже, найголовніша людина на Землі — це кожен із нас. І від кожного із нас залежать не тільки наше щастя та наше здоров'я, але й життя і здоров'я нашої країни, і навіть усієї Землі.

► Гра «Школа Дружби»

Мета: вчити дітей будувати дружні стосунки, цінувати своїх друзів.

Учитель роздає дітям картки з малюнками різних тварин, птахів, рибок, квітів, дерев та інших представників світу природи. Попереджає, що вони не повинні показувати одне одному картки. Діти утворюють коло.

— Уявіть, що всі ви — вихованці «Школи Дружби». У вас у руках є малюнки. Вам необхідно по черзі розповісти, що ви можете зробити для певного представника світу природи, щоб потоваришувати з ним. (Решта відгадує, про кого йдеться.)

4. Теми для Щоденника вражень

- Робити добро легко!
- Від мене залежить...
- Я бажаю друзям...

8-Й МІСЯЦЬ

ЕНЕРГІЯ

Мета: поглибити та розширити знання дітей про енергію; активізувати пізнавальну діяльність дітей; донести до свідомості учнів масштаби Чорнобильської трагедії; розвивати критичне мислення, вміння досліджувати, доказове та зв'язне мовлення, навички вільного спілкування; заохочувати до використання енергоефективних ламп як одного з елементів технології енергоефективного освітлення; формувати в учнів екологічну культуру особистості, здатність усвідомлювати себе частиною природи, бути відповідальним за неї як за національне багатство.

ТИЖДЕНЬ 1. ЕНЕРГІЯ НАВКОЛО НАС

✓ ДЕНЬ 1. ДЕ Є ЕНЕРГІЯ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Доброго ранку!
Доброго дня!
Квітень до нас у вікно заглядає.
Зеленню й квітами нас він вітає,
Сміхом веселим він нас заряджає.

— У квітні з'являються перші квіти, які милують око, заряджають радістю і гарним настроєм. Нумо і ми створимо позитивну атмосферу в класі, подаруємо усмішки і висловимо щирі побажання одне одному.

» Вправа «Квітка побажань»

Учні утворюють коло, передають квітку товаришеві, промовляючи: «Я бажаю тобі...».

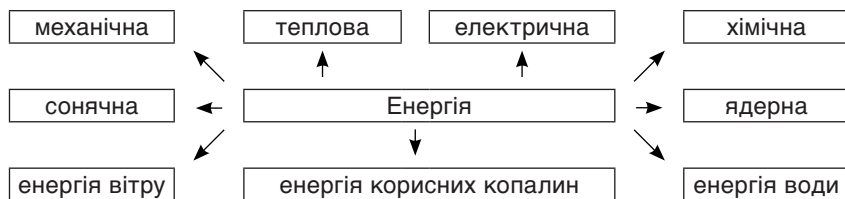
2. Обмін інформацією. Тема тижня «Енергія навколо нас». Тема дня «Де є енергія?»

- Навіщо люди снідають?
- Чому нам потрібна енергія?
- Коли ви відчуваєте енергію, приплив сил?

» Гра «Створення ланцюжка думок»

- Звідки у дітей енергія для рухливих ігор?
- Звідки у праски енергія для прасування?
- Звідки в автомобіля енергія для руху?
- Де береться і чи зникає енергія?

» Стіна слів «Яка буває енергія»

3. Групове заняття

» Вправа «Знайди джерело енергії»

вантажівка	кінь	хлопчик	телевізор	мавпа	дитяча іграшка	атомна електростанція
трава	бензин	батарея	електрика	їжа	банани	

» Гра «Бачу, чую, відчуваю, смакую, торкаюся»

Діти об'єднуються у 5 груп. Кожна група по черзі крутить колесо, на якому зображено органи чуття — ніс, вухо, очі, язик, рука. Відповідно до того, який орган чуття випаде, діти повинні розповісти, як вони сприймають енергію.

- Якого кольору енергія?
- Яка вона на слух?
- На дотик?
- На смак?
- Чим пахне?

4. Теми для Щоденника вражень

- Я люблю гратися іграшками з автокеруванням.
- Джерело енергії заховалося в...
- Щоб продовжити роботу приставки, потрібно...

✓ **ДЕНЬ 2. ЯКИМИ БУВАЮТЬ ДЖЕРЕЛА ЕНЕРГІЇ?**

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Вітер з хмаркою зустрівся,
Привітався, поклонився
І помчав хутчіш до нас,
Щоб провітрити наш клас.
А хмаринка розгубилась
Й дощиком ураз пролилась.
І дерева посміхнулись,
Та до сонця потягнулись.
Тож давайте й ми почнем
Разом з сонечком наш день.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Енергія навколо нас». Тема дня «Якими бувають джерела енергії?»

— Бачу, ви сьогодні бадьорі, енергійні прийшли до школи. Чому це так?

— Що можна зробити, щоб поповнити запаси своєї енергії?

► Вправа «Знайди слова»

УОЛОЦУХОДУСОНЦЕТИВИ
ИОСКВАЮВІТЕРЖСЛОРСТК
ИПРСТХЧНАФТАРОЛДЖВА
ТОЛДНГАЗИРТКОЗЖУЪПАМ
АПРПЕТИВОДАМИТРУЦЩЦ
БГДЖКЕВУГІЛЛЯГЩАУДЖ
МОЛЮЖЕДЕРЕВАВАРОЛУЦ

— Які з них можуть відновлюватися, а які можуть зникнути? Як називають такі джерела енергії?

► «Доповніть речення»

Енергія — це ...

...— основне джерело енергії на Землі.

Джерела енергії можна поділити на два види: ... і ...

До невичерпних (або відновних) джерел енергії належать: ..., ...,

3. Групове заняття

► Вправа «Встанови відповідність»

Автомобіль	електрика
Вітрильник	дрова
Холодильник	вугілля
Піч	бензин
Паровоз	вітер

► Робота в групах «Назви дію...»

1-ша група утворює «Асоціативний куц» до слова «СОНЦЕ»;

2-га група — до слова «ПОВІТРЯ»;

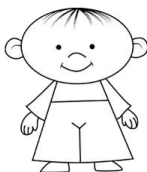
3-тя група — до слова «ВОДА»;

4-та група — до словосполучення «КОРИСНІ КОПАЛИНИ»;

5-та група — до слова «РОСЛИНИ».

► Гра «Допоможи мені»

На дошці — зображення людини. Діти отримують завдання звернутись за допомогою до живої та неживої природи, щоб створити умови комфортного життя цій людині. Пояснюють, які джерела енергії допомогли.

4. Теми для Щоденника вражень

- Для комфортного життя людині потрібно...
- Коли б усі джерела енергії зникли, то...
- Щоб поповнити життєву енергію, я...

✓ ДЕНЬ 3. ЯКУ ЕНЕРГІЮ НАЗИВАЮТЬ «ЗЕЛЕНОЮ»?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Добрий день, весняний ранок!
 Добрий день, весняний день!
 Ми прийшли до школи радо,
 Тільки сонечко зійшло.

Одне одному всміхнемось,
 Гарним настроєм проймемось.
 До роботи, до розваг
 Кожен з нас готовий? Так!

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Енергія навколо нас». Тема дня «Яку енергію називають «зеленою»?»

► Вправа «Визнач, яка це енергія»

Учитель демонструє малюнки, а учні піднімають цеглинки певного кольору (енергія води — синя, енергія Сонця — жовта, енергія вітру — зелена, енергія корисних копалин — червона, перехідна енергія — блакитна).

— Яку електрику (енергію), на вашу думку, називають «зеленою»? (Енергію, яку отримують з природних відновлювальних джерел — вітру, Сонця, води.)

— Як в Україні використовують енергію вітру?

► «Чи знаєш ти, що...»

- Найсильніші вітри на нашій планеті дмуть на висоті від 8 до 50 кілометрів над землею. Найчастіше вони спрямовані із заходу на схід, іноді досягають швидкості 450 кілометрів на годину.
- Найсухіше місце на Землі — не Сахара або інша відома пустеля, а область в Антарктиді під назвою Сухі долини. Ці долини майже повністю вільні від льоду і снігу, оскільки волога випаровується під дією найпотужніших вітрів, що досягають швидкості 320 км/год. У деяких районах цієї області дощів не було вже два мільйони років.
- Вітер біля поверхні землі вимірюють флюгером, а на висотах — спеціальною гумовою кулею, яка наповнюється воднем.
- Єдині живі істоти, які народжують потомство на ураганному вітрі,— це імператорські пінгвіни. Ці найморозостійкіші птахи виводять і ростять своїх пташенят в Антарктиді, взимку, на 60-градусному морозі при скаженому вітрі.
- Найсильніші вітри в Сонячній системі дмуть на планеті Нептун. Ця планета славиться своїми бурями і швидкими вітрами, які завжди дмуть тільки в західному напрямку, проти обертання планети. Максимальна швидкість, яку заміряли вчені на Нептуні,— 2200 км/год.

3. Групове заняття

► *Виготовлення паперового вітрячка*

Телеканал «Піксель». «Як зробити вітрячок власноруч?».

△ Режим доступу: <https://youtu.be/INSjo-krBoQ>

— Де використовується цей принцип роботи? Що він дає людям?

► *Гра «Так чи ні?»*

- Лагідний вітер ламає дерева.
- Добрий вітер розносить життєдайний дощ.
- Руйнівний вітер запилює квіти.
- Лютий вітер руйнує людські оселі.
- Морський бриз допомагає вітрильним човнам.
- Ураганний вітер нищить кораблі на морі.
- Сильний вітер приводить у рух вітряки.

4. Теми для Щоденника вражень

- Де заховалася «зелена» енергія?
- Уважаю, що енергія майбутнього — це...
- Мене найбільше зацікавила...

✓ **ДЕНЬ 4. ЯКУ ЕНЕРГІЮ НАЗИВАЮТЬ «ЗЕЛЕНОЮ»?****(продовження)**

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Встало вранці ясне сонце,
 Зазирнуло у віконце.
 Ми до нього потяглися,
 За промінчики взялися.
 (У колі всі беруться за руки.)
 Будем дружно присідати,
 Сонечко розвеселяти.

Сіли, встали, встали, сіли,
 Бачте, як розвеселили.
 Стало сонце танцювати,
 Нас до танцю припрошати.
 Нумо разом, нумо всі
 Потанцюймо по росі.
 Доброго всім, сонячного ранку!

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Енергія навколо нас». Тема дня «Яку енергію називають “зеленою” (продовження)»

» **Декодування**

— Підкресли кожную четверту літеру і прочитай, про яку енергію йтиметься на уроці.

УКРЗПМЖЕСУПЛИУХЕЦШСНЧЯДАФЛЗЕЬЙКНЦЧЯЕМТЯРІЦ-
 ФГБЗЦІЄІЧА (Зелена енергія.)

» **Дослідження**

— Сонце має надзвичайну силу. Ми можемо це легко перевірити. Темні речі нагріваються на сонці швидше, ніж світлі. Якщо не віриш, переконайся!

— Загорни одну руку білим рушником, а другу — чорним. Якій руці тепліше?

— Тепер повтори експеримент на сонці. Потримай обидві руки протягом ще трьох хвилин.

— Які тепер відчуття?

— Що ж трапилось?

— Побачиш: після декількох хвилин на сонці чорний рушник нагріється значно більше.

(Можна замість рушника чи шарфа взяти білі та чорні рукавички.)

3. Групове заняття

» **Робота в групах**

— Відгадай ребуси — і дізнаєшся, про який вид «зеленої» енергії йдеться. (Сонячні панелі.)

► Заповнення таблиці

Що знаю?	Що хочу дізнатися?	Про що дізнався (дізналася)?

4. Теми для Щоденника вражень
- «Зелена» енергія потрібна, щоб...
  - Прекрасно, коли...
  - Сонце — мій друг.

✓ **ДЕНЬ 5. ЧИ МОЖЕ ЕНЕРГІЯ ЗАВДАТИ ШКОДИ?**

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Заплакали хмари, і все посіріло, А небо нависло, повсюди вода... Та дощик помив всі листочки уміло. Хоч сонця немає, та це не біда! Бо діти не люблять	під дощ сумувати,	Нам сум ні до чого, учитися час! Тож будемо дружно усі танцювати Під ритми дощу, що створив він для нас!
--	-------------------	--

► Руханка «Дощ» (імітація дощу)

△ Режим доступу: <https://youtu.be/5AdpsmHSDHs>

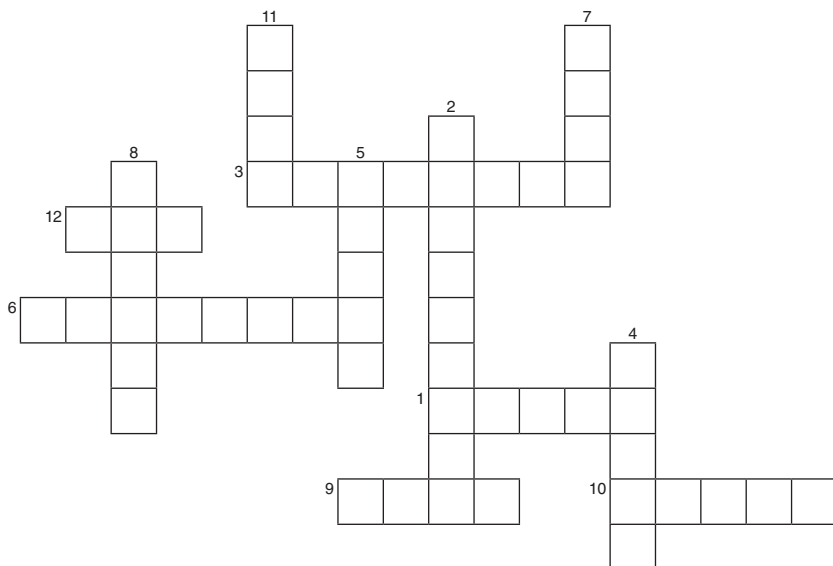
2. Обмін інформацією. Тема тижня «Енергія навколо нас». Тема дня «Чи може енергія завдати шкоди?»

► Розгадування кросворда

— Розгадайте кросворд і дізнаєтесь, про що йтиметься.

1. Хмари ганяє, дуба ламає... Що це таке? Хто вігадає? (Вітер.)	5. Вранці дідо сивобровий Вкрив левади і діброви. Аж у вербах зупинився — Бородою зачепився. (Туман.)
2. Жовті стріли полетіли, Дірку в хмарках проробили. І з дірявої хмаринки Падають униз краплинки. (Блискавка.)	6. На долоню зірка впала, Я дмухнув — вона розтала. То не зірка вже, краплинка, А була вона... (сніжинка).
3. Захурделила снігами, Закрутилася з вітрами, Біла ковдра стелиться: Це мете... (метелиця).	7. Заревіла, застогнала І дощем на землю впала, Деревця поломила, Страхом землю всю накрила. (Буря.)
4. Блискає і грюкотить, Лупить, лле і двиготить! Чорні брови в небесах Наганяють темний страх. (Гроза.)	8. У городи, у сади Звідкілясь найшло води. Гей, готуйте, певно, човен: Тане лід. І буде... (повінь).

9. А у теплу літню днину
З снігом хтось узяв корзину.
І з небес на всіх-усіх
Полетів улітку сніг. (*Град.*)
10. Розлилися десь у небі
Цеберцята із водою
І побігли по доріжках
Повноводою рікою. (*Злива.*)
11. Десь у небі грюкотить:
Ніби коней сто біжить!
Страшно стало нам усім.
Та не бійтеся! Це ж... (*грім.*)
12. Мене просять і чекають,
А як покажусь, утікають.
(*Дощ.*)

— Які з цих явищ природи слугують людям?

— А які завдають шкоди?

3. Групове заняття

Учні об'єднуються у 4 групи:

1-ша група — енергія Сонця;

2-га група — енергія води;

3-тя група — енергія вітру;

4-та група — енергія корисних копалин.

Групам потрібно за допомогою діаграми Венна порівняти переваги і недоліки зазначених джерел енергії.

4. Теми для Щоденника вражень

- Щоб уникнути біди, я...
- Чому його чекаємо і дощиком називаємо?
- Коли вітерець стає вірюганом?

ТИЖДЕНЬ 2. ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ У ПОБУТІ ТА ШКОЛІ

✓ ДЕНЬ 1. ЯК МОЖНА ЗРОБИТИ СМІТТЯ КОРИСНИМ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Станьмо дружно всі у коло,
Тихо ходимо навколо.
Вгору тягнемось усі,
Мов трава в дрібній росі.
Потім раптом всі присіли,

Наче щось униз впустили.
Потім встали, руки в боки.
І зробили два підскоки.
Каблучками цок-цок-цок,
Та й почнемо наш урок.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Енергозбереження у побуті та школі». Тема дня «Як можна зробити сміття корисним?»

Діти передають з рук у руки глобус і дають відповідь на запитання «Що я робитиму, аби світ навколо став чистішим?».

— До нас завітав наш давній друг — Джмелик.

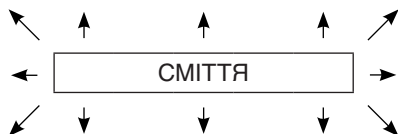
Він побував в одному з міст і поспілкувався з його мешканцями.

Вони у розпачі! Джмелик зробив ось цю фотографію.

Допоможіть з'ясувати, що ж сталося.

△ Режим доступу: https://jmil.com.ua/articles/2017-9/images/Jmil-2017-9_p_04.jpg

» Вправа «Асоціативний куц»

» Вправа «Передбачення»

— На вашу думку, скільки років розкладається...

...алюмінієва банка?

...пластиковая пляшка?

...поліетиленовий пакет?

...батареїки?

...гумова підошва на взутті?

...бляшанка з-під консерви?

...картонна упаковка з-під соку?

— Розгляньте постер «Як довго розкладається сміття» і переверте, чи здійснились ваші передбачення.

Як довго розкладається сміття

Паперовий рушник		2,5 тижні
Картонна коробка		3–6 місяців
Картон молочного пакету		5 років
Бляшанка		50 років
Гумова підошва		65 років
Батарейки		100 років
Поліетиленовий пакет		100–200 років
Одноразові підгузки		450 років
Пластикова пляшка		450 років
Алюмінієва банка		500 років

— Що із цього переліку відходів зникає найшвидше?

— Що знаходиться на звалищах найдовше?

► Довідка від Джмелика

В усьому світі люди сушать голови над однією, спільною для всіх, проблемою: як не потонути у власному смітті. У різних країнах її розв'язують по-різному.

Наприклад, сміття спалюють, а теплом, яке від цього утворюється, обігрівають оселі. Або сортують відходи і переробляють їх на нові матеріали.

Є й велетенські сміттєзвалища, де люди просто залишають відходи, бо не знають, що з ними робити.

► Перегляд соціального ролика про небезпеку забруднення довкілля

△ Режим доступу: <https://youtu.be/910M9aZLxyg>

3. Групове заняття

► Перегляд соціального ролика

Перша благодійна торгова платформа «Мурахи».

△ Режим доступу: <https://youtu.be/orWM-HBik1I>

— З-поміж зображень старих речей виберіть ті, які можна віддати на благодійність.

► Кошик ідей

— Що робити, аби зменшити кількість сміття на планеті?

Кожна група презентує ідеї.

4. Теми для Щоденника вражень

- Проблема сміття виникла, тому що...
- Моя родина рятує довкілля.
- Якби я був (була) міністром екології, я б...

✓ ДЕНЬ 2. ЯК МОЖНА ЗРОБИТИ СМІТТЯ КОРИСНИМ? (продовження)

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Задощила раптом хмарка —
 Руки підставляй.
 Потім знову стало жарко —
 Голову сховай.
 Ось така вона — весна,
 В небо задивись.
 Пісня лине понад світом —
 Другу посміхнись!

▶ Рухлива гра «Веселі Смішинки»

— Уявіть, що ви — Веселі Смішинки, яких послало на Землю Сонечко. Вам треба передати усмішку якомога більшій кількості учнів нашого класу, рухаючись дуже швидко і хаотично (утворити броунівський рух), поки звучить музика.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Енергозбереження у побуті та школі». Тема дня «Як можна зробити сміття корисним? (продовження)»

▶ Перегляд та обговорення мультфільму «Місто Нуль Відходів»

△ Режим доступу: <https://youtu.be/jjac1pmyY6s>

3. Групове заняття

▶ Гра «Сортування сміття»

Методичний коментар. Якщо у класі є інтерактивна дошка, можна на ній провести цю гру за посиланням: <https://learningapps.org/display?v=p1zxxj2taj21>

Якщо немає такої дошки, вчителю слід підготувати зображення різних відходів та відповідні «контейнери» (харчові лотки) для кожної групи.

Учасники груп отримують один «контейнер» — лоток (із наклеєним символом — «Харчові відходи (органіка)» — чорний колір; «Метал», «Скло» — зелений; «Пластик» — помаранчевий; «Папір» — синій; «Картон» — жовтий; «Небезпечні відходи» — коричневий) та набір зображень різних відходів (на звороті певного кольору, наприклад, група № 1 — червоного, група № 2 — оранжевого і т. ін.). Учасники груп вільно рухаються класною кімнатою і складають у контейнери «відходи». Після того як усе «сміття» буде посортоване, вчитель перевіряє правильність виконання завдання кожною групою. Колір звороту зображення допоможе визначити, чи всі групи успішно впорались із завданням.

► *Вправа «Збережи планету, почни з рідного міста»*

— Уявіть, що ви — депутати місцевої ради. Обговоріть у групах, як можна поліпшити життя нашого міста і зменшити його забруднення відходами.

4. Темі для Щоденника вражень

- Щоб довкілля чисте мати, потрібно...
- Нове життя — старим речам!
- Пропоную...

✓ **ДЕНЬ 3. ЧОМУ СЛІД ЗАОЩАДЖУВАТИ ЕНЕРГІЮ ТА РЕСУРСИ?**

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Доброго ранку, сонце привітне!
Доброго ранку, небо блакитне!
Доброго ранку, в небі пташки!
Доброго ранку, зелені дубки!

Доброго ранку, люди привітні!
Ми всім бажаєм,
щоб усмішки квітли!

► *Гра «Передай кульку настрою»*

Діти в групах передають повітряну кульку одне одному, балануючи її на пальчику.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Енергозбереження у побуті та школі». Тема дня «Чому слід заощаджувати енергію та ресурси?»

► *«Крісло автора». Виступи експертів «Чи знаєш ти, що...»*

- 79% всієї енергії, що використовується у побуті, припадає на опалювання приміщень;
- 15% — на теплові процеси (нагрівання води, приготування їжі тощо);
- 5% споживає побутова техніка;
- 1% йде на освітлення, радіо та телевізійну техніку.

1 кВт/год енергії знадобиться, щоб:

- 50 годин слухати радіо;
- 110 годин голитися електробритвою;
- на 17 годин залишити горіти лампу потужністю 60 Вт;
- 12 годин дивитися кольоровий телевізор;
- 2 години прибирати за допомогою пилосмоку;
- прийняти 5-хвилинний душ;
- нагріти на 6 градусів повну ванну води (150 л).

— Як ви заощаджуєте енергію та ресурси вдома? Чи є у вас якісь сімейні правила?

3. Групове заняття» *Голосування ногами*

Навіщо нам берегти енергію?

- Щоб підвищити комфорт в оселях.
- Щоб заощадити кошти сімейного бюджету.
- Щоб виграти час для пошуків нових джерел енергії.
- Щоб зменшити забруднення повітря і води.
- Щоб зменшити катастрофічні наслідки зміни клімату.
- Щоб зберегти вичерпні джерела енергії.

» *Робота з медіатекстом «Чиста енергія для вашої родини!»*

△ *Режим доступу: <https://youtu.be/k2r79kEZmqg>*

— *Що корисного ти дізнався(лася)?*

4. Теми для Щоденника вражень

- Як стати енергонезалежним?
- Чиста енергія — чисте довкілля, тому що...
- Мені прикро, коли...

✓ ДЕНЬ 4. ЧОМУ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ ВАЖЛИВЕ В ЖИТТІ ЛЮДЕЙ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Ми зібралися, малята,
 Щоб доброго ранку усім побажати!
 (Доброго ранку, Анно, гарно виглядаєш, і т. ін.)
 Будемо працювати, та нові знання здобувати.
 Хто гарний настрої має — хай зараз пострибає.
 А хто чомусь сумує — хай жваво покрокує.
 Хто вітру не злякався — хай покаже,
 Як із ним він позмагався,
 Голівку вліво — вправо повернути
 І про тулуб не забути.
 Усі щирі, усміхніться.
 Усі ввічливі, вклоніться.
 Ми будемо дружно працювати
 Та одне одного поважати.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Енергозбереження у побуті та школі». Тема дня «Чому енергозбереження важливе в житті людей?»

— Енергія є головною складовою життя людини, причому половина цієї енергії — електрична. Ми так звикли до існування електричної енергії, що вже і не помічаємо її існування, а ось коли її вимикають, ми відчуваємося дуже некомфортно й одразу відчуваємо її нестачу.

Можливості нашої планети не безмежні, природа дарує блага тільки заощадливим. Сьогодні багато слів звучить про необхідність енергозбереження. Це й зрозуміло! Адже Україна лише на 25% забезпечує себе енергоресурсами, 75% імпортує. Щодня ми хочемо їсти, спати, гуляти — і все без обмежень. Щоб не довелося нам у печерах жити,— починаймо енергозбереження!

— Які електроприлади використовують у вашій сім'ї найчастіше?

— Як же стати справжнім господарем?

— Як правильно користуватися холодильником (комп'ютером, мобільним телефоном), економлячи електроенергію?

— Навчитися дбайливого використання енергії нам допоможуть казкові герої.

3. Групове заняття

► Інсценізація казки

А в т о р. Жили собі Заєць та Лисиця. У Зайця була хата з глини, а у Лисиці льодяна. Настала весна, і хатинка Лисиці розтанула.

Л и с и ч к а. Пустити мене до себе жити, Зайчику! Я тобі у пригоді стану.

А в т о р. Живуть вони разом, але ніяк Зайчик не догодить Лисиці. Їй і те не так, і те не сяк.

Л и с и ч к а. Холодно мені, мусиш замінити вікна на сучасний пластиковий пакет та добрі двері.

З а й ч и к. Заміню, Лисичко, коли так кажеш.

А в т о р. Тільки Зайчик упорався, як Лисичка знову йому.

Л и с и ч к а. Хочу переставити меблі від вікна та замінити в кімнаті шпалери на нові — світлих тонів.

А в т о р. Зранку до вечора працював Зайчик — утомився, а Лисичка знову не задоволена.

Л и с и ч к а. Підрахувала я витрати за спожиту електроенергію, та взяв мене жах. Швидко заміни лампи, Зайчику, на енергозберезувальні.

З а й ч и к. Я із задоволенням візьмуся до роботи, бо бачу, що ти справді хочеш мені допомогти.

А в т о р. Стало в хатинці тепло й затишно. Живуть Зайчик з Лисичкою разом та не нарадуються.

— Які забаганки Лисички виконував Зайчик?

— Отже, якою була Лисичка?

► Складання порад для Зайчика та Лисички

- Завжди вимикати світло, коли виходите з кімнати.
- Без потреби не вмикати електроприлади.

- Не залишати електроприлади без нагляду.
- Удень не вмикати світло.
- Домашнє завдання виконувати при денному світлі.
- У класі своєчасно вимикати світло.
- Тривалий перегляд телевізора та ігри на комп'ютері шкодять здоров'ю.
- Своєчасно розморожувати холодильник, щоб споживав менше електроенергії.
  - Справді, дотримуючи цих правил, Лисичка та Зайчик збережуть електроенергію, здоров'я та свої кошти.

► Творча робота

— Про обмеження домашніх витрат замислювалося багато людей. Проте такої ідеї, яку розробив і планує втілити в життя англійський дизайнер Карл Сміт, світ ще не бачив. Він створив електронну квітку, що має допомогти людині значно зменшити рахунки за електроенергію. Ця квітка виконує роль «живого індикатора» і миттєво реагує на рівень витрати електроенергії в будинку.

— Вигадайте та намалюйте прилади, які витратимуть менше енергії.

4. Теми для Щоденника вражень

- Я мрію про розумний будинок, щоб...
- Моя країна стане багатшою, якщо...
- Кожна людина повинна...

ТИЖДЕНЬ 3. ЕЛЕКТРИКА У НАШОМУ ЖИТТІ

✓ ДЕНЬ 1. ЯК З'ЯВЛЯЄТЬСЯ БЛИСКАВКА?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

► Руханка «Ось так!»

- Встав раненько — усміхнись!
  - Як живеш?
  - Ось так! (*Великі пальці обох рук — вгору, решту зібрано в кулак.*)
  - Як до школи йдеш?
  - Ось так! (*Ходьба на місці.*)
  - Як біжиш?
  - Ось так!
  - З друзями вітаєшся?
  - Ось так! (*Імітація вітання ліктиками чи кулачками.*)
  - А радієш як?
- Бо чудово в світі жити!

В синє небо подивись
 Й починай добро творити!
 — Ось так. (Підстрибуючи, оплески над головою.)

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Електрика у нашому житті».
 Тема дня «Як з'являється блискавка?»

► Розгадування ребуса

Блискавка — це дуже сильний електричний розряд, що виникає всередині самих грозових хмар або між поверхнею землі та хмарою.

► Вправа «Я — тобі, ти — мені»

Учні у парах ставлять одне одному запитання про блискавку.

► «Крісло автора». Мінілекція від Чомучок

- Грім — літнє явище. У спекотну погоду підвищується вологість повітря. Вода випаровується, пара піднімається вгору й утворює грозові хмари. Усередині них постійно зіштовхуються краплини води та льодові кристали, що призводить до утворення статичної електрики. Позитивний заряд збирається зверху хмари, а від'ємний — знизу. Коли величина зарядів стає дуже великою, виникає електричний розряд і спалахує блискавка. Вона є настільки гарячою, що нагріває повітря навколо, воно розширюється, і гуркоче грім. Блискавки, грому від яких не чути спостерігачеві, називають зірницями.
  - Блискавки бувають різного кольору. Під час дощу вони червоні, а якщо йде град, блискавки спалахують синім кольором. Окрім того, вони бувають жовтими і білими. Гуркіт грому доноситься вже після того, як спалахне блискавка, адже швидкість світла більша за швидкість звуку.
- Від удару блискавки дуже часто руйнуються будинки, виникають пожежі, гинуть люди і тварини. Особливо загадково поводиться кульова блискавка. Вона може вибухнути, руйнуючи стіни, димоходи, а інколи поводиться мирно стосовно людей. Передбачити поведінку блискавки практично неможливо.
- Найчастіше блискавка влучає у високі будівлі. Через це можуть постраждати люди, які перебувають усередині. Щоб їх убезпечити, на дахах установлюють громовідводи, які приймають на себе удари блискавок.

Найбільша кількість смертельних випадків під час грози (90%) відбувається у сільській місцевості. Найчастіше блискавка вражає людину на відкритій місцевості, менше — в приміщеннях, ще менше — у лісі під деревами.

□ Потерпілому від удару блискавки можна надати допомогу.

1. Покласти потерпілого на тверду поверхню в горизонтальне положення.
2. Якщо у людини шок, вивести з шокової ситуації (*є нашатири — дати понюхати, немає — поплескати по щоках*).
3. Зателефонувати на 103.
4. Якщо удар блискавки був прямим і сильним, якнайшвидше зробити непрямий масаж серця, штучне дихання.

▶ *Гра «Закінчи речення»*

- Блискавка — це...
- Електричні заряди збираються в...
- Блискавку ми бачимо..., а грім чуємо..., тому що...
- Блискавка найчастіше вибирає...
- Блискавка дуже..., її треба...
- Найнебезпечнішою є... блискавка.
- Найчастіше блискавка вражає людину на...

3. Групове заняття

▶ *Перегляд відео «Як слід поводитись під час грози»*

△ *Режим доступу: https://youtu.be/kl7CHps_RYQ*

▶ *«Ромашка Блума»*

1-ша пелюстка (проста). Як поводитися, коли гроза застала тебе в полі?

2-га пелюстка (уточнювальна). Що може допомогти тобі в лісі?

3-тя пелюстка (пояснювальна). Як можна вивести людину від шоку під час грози?

4-та пелюстка (творча). Які є правила поведінки вдома під час грози?

5-та пелюстка (оцінювальна). Як можна врятуватися від грози на вулиці?

6-та пелюстка (практична). Як зробити штучне дихання людині, у яку влучила блискавка?

ПАМ'ЯТКА. «БЕЗПЕКА ПІД ЧАС ГРОЗИ»

- Не можна ховатися під високі дерева, особливо поодинокі. Найбільш небезпечними з них є дуб і тополя. Дуже рідко блискавка влучає у вербу і клен, а найменш вірогідна її атака на кущі, невисокі зарості.

- Просто неба краще присісти у яму чи траншею. Не лягайте на землю, краще сісти, злегка нагнувши голову, аби вона не була вище предметів, що знаходяться поряд.
- Не можна бігти.
- Якщо вас двоє, троє чи більше,— не скупчуйтеся в укритті разом, а ховайтеся поодиноці.
- Перебуваючи у сховищі, ноги тримайте вкупі, а не розкидано.
- негайно слід позбавитись усіх металевих предметів, які є на вас чи при вас: лопати, сокири, ножі, браслети — покладіть у захищеному місці подалі від себе.
- Не можна купатися під час грози.
- Перебуваючи в горах, уникайте різних виступів і підвищень.
- Вимкніть телефон.
- Якщо ви знаходитесь просто неба, нагніться вперед, поклавши руки на коліна (не на землю!). Ноги повинні бути зведені, п'яти притиснуті одна до одної (інакше розряд пройде крізь тіло).
- Зачиніть у будинку всі вікна, щоб не було протягу.
- Вимкніть із мережі радіо та комп'ютер, не користуйтеся електроапаратурою.

4. Теми для Щоденника вражень

- Блискавка мене дивує, тому...
- Грозу треба вивчати, щоб...
- Якби я була/був блискавкою...

✓ ДЕНЬ 2. ЩО ТАКЕ ЕЛЕКТРИЧНИЙ СТРУМ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Добрий день, моя земелько-мати!
(Нахиляються до землі.)
 Небо голубе, тобі палкий привіт!
(Піднімають руки вгору.)
 Вже пора настала весну стрічати,
 Розкривай обійми, милий світ!
(Повертаються одне до одного, обнімаються.)
 Побільшав день, а ночі потемніли,
 Бо сніг з полів уже водою сплив.
(Імітують руками хвилі.)
 Шпаки вернулися, недавно прилетіли,
(Імітують політ птахів.)
 І світ засяяв, ніжно завеснів...
(Руки піднімають угору і кружляють.)

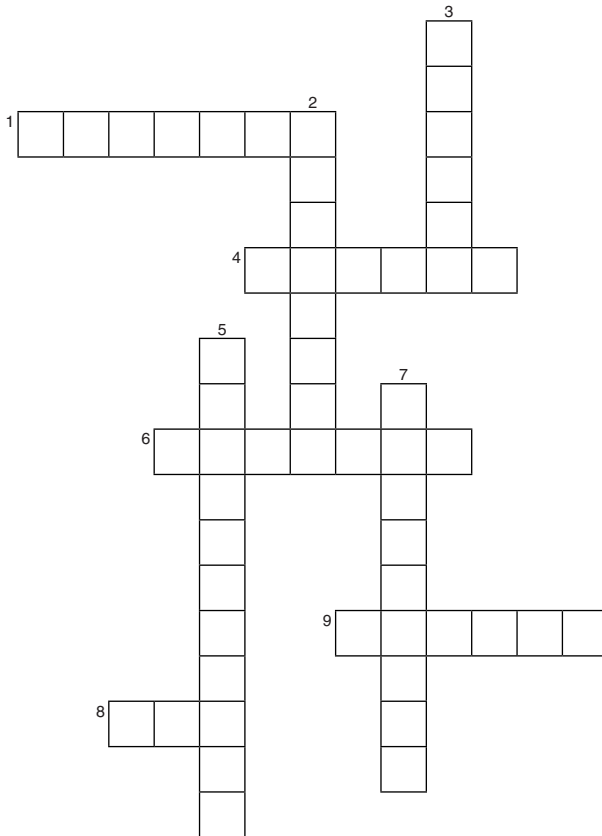
2. Обмін інформацією. Тема тижня «Електрика в нашому житті».

Тема дня «Що таке електричний струм?»

— Люди щодня використовують безліч електричних приладів.

Які електричні прилади ви можете назвати?

► Розгадування кросворда

По горизонталі:

1. Сміття все попідбирає
І пилинки позбирає
Наш надійний помічник,
Працьовитий робітник. (Пилосос.)
4. Зробить гарними гардини,
Сукні, светрики, кофтини.
Всі їх складочки знайде!
Розіллється — пара йде!.. (Праска.)

6. Хоч маленький, прямокутний,
Та потужний, мов комп'ютер!
Є в нім ігри, Інтернет...
Зветься пристрій цей... (планшет).
8. Коли він вмикається —
Вітер в нім з'являється:
Теплотою огортає —
Мокрі кіски висихають. (Фен.)
9. Зашумів, загуркотів,
Гучно так заторохтів!
Через п'ять хвилин спинився:
Крем для торта вже зробився! (Міксер.)

По вертикалі:

2. Є в нім Інтернет мобільний,
Ігри, музика та фільми.
Цей сучасний телефон
Називається... (смартфон).
3. Мене в розетку ти вмикаєш,
Коли захочеш випити чаю. (Чайник.)
5. Є на кухні білий дім:
Ох і холодно ж у нім!
В домі тім живуть продукти:
Овочі, напої, фрукти... (Холодильник.)
7. Підйду я до коробки
І одну натисну кнопку.
Враз він прокидається —
Мультки вмикаються! (Телевізор.)

— Для того щоб працювали маленькі іграшки і пристрої (наприклад, ліхтарик), вистачає напруги від батарейок, а щоб працювали великі прилади — холодильник, телевізор або електрообігрівач,— потрібно значно більше електрики. Тому в кожній електричній розетці є напруга як у 150 батарейках разом! Це дуже багато!

— Яка енергія змушує ці прилади працювати?

— Звідки береться електрика?

► Перегляд мультфільму «Звідки береться електрика»

△ Режим доступу: <https://www.facebook.com/oe.if.ua/videos/1841412605869067/>

3. Групове заняття

► Вправа «Математика сімейного бюджету»

1-ша група. Щомісячно сім'я Петренків передає показники лічильників для обчислення плати за використану енергію. Обчисліть,

скільки кіловат-годин електроенергії використала сім'я Петренків у лютому, якщо 31 січня показник лічильника становив 02473,4 кВт, а 28 лютого — 02596,2 кВт. Зверніть увагу на те, що передають показники, не враховуючи число після коми. Обчисліть, скільки коштів заплатить родина, якщо 1 кВт на той час коштував 96 к.

(0,96 к. · 122 кВт = 117 грн 12 к.)

2-га група. Сім'я Гончаренків у січні використала 156 кіловат-годин електроенергії, а у лютому — 126 кіловат-годин. На скільки зекономила сімейний бюджет сім'я Гончаренків у лютому, якщо 1 кВт енергії коштував на той час 96 к.?

3-тя група. Родина Іваненків передала у березні 2021 року показники за використання 137 кіловат-годин електроенергії. Якими були кінцеві показники лічильника, якщо попередні становили 35668,4 кВт? Скільки кіловат-годин енергії використала родина з початку року, якщо 31 грудня 2020 року лічильник показував 35406,1 кВт?

4. Теми для Щоденника вражень

- Економлячи електроенергію, я...
- Щоб у кожному будинку було світло, потрібно...
- Мрію, щоб...

✓ ДЕНЬ 3. У ЧОМУ СИЛА СВІТЛА?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

► Гра «Я роблю ось так»

Учитель називає дії, а діти імітують їх, кажучи: «І я роблю ось так».

— Вранці сонечко зійшло.	— І я роблю ось так.
— І я роблю ось так.	— Три — руками помахав.
— Заглянуло у моє вікно.	— І я роблю ось так.
— І я роблю ось так.	— На чотири — пострибав.
— Я прокинувся, потягнувся.	— І я роблю ось так.
— І я роблю ось так.	— Радо сонечку всміхнусь.
— Раз — нагнувся, розігнувся.	— І я роблю ось так.
— І я роблю ось так.	— З днем новим я подружусь.
— Два — вліво, вправо	— І я роблю ось так.
повернувся.	

► Гра «Що у скриньці?»

Діти повинні відгадати, що лежить у двох скриньках різного кольору, ставлячи запитання ведучому. Відповідь повинна бути лише «Так» чи «Ні». (У скриньках — свічка та лампочка.)

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Електрика у нашому житті».
Тема дня «У чому сила світла?»

► Розгадування ребуса

► Вправа «Асоціативний куц»

— Назвіть усе, що асоціюється зі словом «СВІТЛО».

► Перегляд мультфільму «Світ чекає відкриттів. Лампа»

△ Режим доступу: <https://youtu.be/tYv046alsZ0>

► Гра «Так чи ні?»

- Для роботи будь-якого механізму потрібна енергія. (Так.)
- Тролейбус рухається за рахунок енергії тепла. (Ні. Енергії світла.)
- До відновних джерел енергії належить енергія Сонця, води та вітру. (Так.)
- Найбільше електроенергії на кухні використовує чайник. (Ні. Холодильник.)
- Чи потрібне паливо, щоб рухався велосипед? (Ні.)
- Чи правда, що сміття можна використовувати як паливо? (Так.)
- Чи правда, що електроенергію називають енергією світла? (Так.)

3. Групове заняття

— Установіть історію розвитку лампи.

Кожна група має обговорити та презентувати подані факти у вигляді малюнкового плакату.

Відомі факти про світлодіодне освітлення

- Світлодіодні лампи не мають шкідливого випромінювання. Вони безпечні для здоров'я людей.
- Ця лампа має величезний термін експлуатації.
- Вона може випромінювати будь-який колір.

- Світлодіодні лампи не нагріваються до високих температур, тому до них можна спокійно доторкатися.
- Ця лампочка допоможе заощадити, адже її потужність становить 5–10 Вт, і вона має велику світлову віддачу.
- Ця лампа виготовлена з безпечних компонентів, а також не містить у складі ртуть та інші отруйні й небезпечні речовини.
- Ця лампочка є екологічно чистим джерелом світла. Вона зберігає навколишнє середовище. Її можна просто викидати, а не утилізувати.

4. Теми для Щоденника вражень

- Для мене енергозбереження — це...
- Без світла життя неможливе, бо...
- Сучасні економні лампи дають можливість...

✓ ДЕНЬ 4. ЯКИМИ БУВАЮТЬ ЕЛЕКТРОСТАНЦІЇ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Я подам тобі руку, щоб, бувало, не впав,
Обніму тебе ніжно, щоб ти не страждав.
Слово тепле скажу, щоб від дум вберегти,
Щоб зі мною тобі було легше іти.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Електрика у нашому житті».

Тема дня «Якими бувають електростанції?»

— Пригадайте, як енергія світла потрапляє до наших домівок.

— Якими бувають електростанції?

— Яку енергію використовують?

► Гра «Встанови відповідність»

— З'єднайте стрілочками види електростанцій та джерела енергії, яку вони використовують.

Гідроелектростанція

Вітру

Теплова електростанція

Сонця

Вітряна електростанція

Води

Сонячна електростанція

Корисних копалин

Приливна електростанція

► «Стіна слів»

Гідроелектростанція (ГЕС) — електростанція, яка за допомогою гідротурбіни перетворює енергію води в електроенергію. (Вікіпедія.)

Сонячна електростанція — інженерна споруда, що перетворює енергію сонячного випромінювання на електричну енергію. (Вікіпедія.)

Атом — (від дав.-гр. ἄτομος — «неподільний», або буквально «тіло, яке не можна розсікти навпіл») — з хімічної точки зору найменша, електронейтральна, хімічно неподільна частинка речовини. (Вікіпедія.)

Атомна електростанція (АЕС) — електростанція, в якій атомна (ядерна) енергія перетворюється на електричну. (Вікіпедія.)

Атомна енергетика України — галузь української енергетики, яка використовує ядерну енергію для виробництва електричної та теплової енергії. (Вікіпедія.)

- Існує понад 100 різних видів атомів. Близько 92 з них природного походження, тоді як решту виготовляють у лабораторіях.
- Найпоширеніший тип атома у Всесвіті — це атом водню. Майже 74% атомів галактики Чумацький Шлях є атомами водню.
- Атомна енергетика виробляє понад 50% електроенергії України — це кожна друга лампочка.
- За загальним показником потужності атомних електростанцій Україна посідає восьме місце у світі.
- Запорізька атомна електростанція є найбільшою в Європі.

► **Робота над медіатекстом «Як працює АЕС» (анімаційний ролик)**

△ *Режим доступу:* <https://youtu.be/2gBMMjOZ7fA>

3. Групове заняття

► **Вправа «Мішечок із запитаннями»**

Учні об'єднуються у групи. Кожна група отримує «Мішечок із запитаннями». Діти обговорюють у групах ці питання, потім представники груп відповідають на них, доповнюючи одне одного.

- Звідки українці отримують понад 50% електроенергії?
- Що спільного між каструлею та ядерним реактором?
- Скільки грамів урану треба, щоб замінити 4 тонни вугілля?
- Як відбувається ланцюгова ядерна реакція?

► **Гра «Електрострум»**

Діти утворюють щільне коло і беруть за руки одне одного. Обирають ведучого, який стоїть у центрі кола і стежить за перебігом гри. Перший гравець стискає руку сусіда праворуч, той передає «електричний струм» потисків наступному гравцеві, і так далі по ланцюжку. За сигналом «Стоп!» гра зупиняється, і ведучий повинен угадати, на кому зупинився потиск (де «вимкнули електрострум»). Якщо він не вгадує, то знову залишається ведучим. Якщо вдається вгадати, то його замінює той, кого вгадали.

4. Теми для Щоденника вражень

- Електростанції потрібні, щоб...

Потужний витік радіації «пофарбував» ліс неподалік Чорнобильської АЕС у яскраво-рудий колір. Відтоді його називають «Рудий ліс».

► *Робота над медіатекстом «Чорнобильська трагедія очима дітей»*

△ *Режим доступу: <https://youtu.be/8IWR2-VwYig>*

3. Групове заняття

► *Створення макета саркофага з деталей конструктора*
Стіна слів: саркофаг.

Саркофаг — це «Укриття», ізоляційна споруда над четвертим енергоблоком ЧАЕС, побудована до листопада 1986 року після вибуху 4-го реактора.

4. Теми для Щоденника вражень

- Чорнобиль — це трагедія, тому що...
- Я мрію про...
- Щоб лихо не повторилося, потрібно...

✓ ДЕНЬ 2. ЩО ТАКЕ РАДІАЦІЯ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Доброго ранку, сонце привітне!

Доброго ранку, небо блакитне!

Доброго ранку, в небі пташки!

Доброго ранку, зелені дубки!

Доброго ранку, люди привітні!

Я всім бажаю, щоб усмішки квітли!

► *Вправа «Подарунок від мене»*

— Чи любите ви отримувати подарунки? А дарувати? «Подаруйте» сусідові лворуч «подарунок», зобразивши його за допомогою міміки і жестів. (Вправа триває доти, поки всі діти не «подарують» свої «подарунки».)

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Екологічна рівновага». Тема дня «Що таке радіація?»

► *Робота над медіатекстом «Фіксики про радіацію»*

△ *Режим доступу: <https://youtu.be/3PB1cSBjw4Q>*

— Що таке радіація?

— Радіація — це добре чи погано?

— Навіщо будують атомні станції?

— Навіщо потрібен уран?

3. Групове заняття

► *Вправа «Познач на карті»*

Завдання для груп. Знайдіть на карті України і позначте атомні електростанції (Запорізька АЕС, Південноукраїнська АЕС, Рівненська АЕС, Хмельницька АЕС).

► *Складання сенкану до слова «радіація»*

Радіація.

Корисна, шкідлива.

Допомагає, лікує, лякає.

Радіація впливає на здоров'я.

Випромінювання.

Складання порад щодо захисту організму від потрапляння радіоактивних речовин (*як правильно купувати продукти на ринку; прибирання в оселі; якщо потрапили під дощ...*)

4. Теми для Щоденника вражень

- З радіацією я зустрічаюсь, коли...
- Я вважаю, що радіація шкідлива...
- Я з'ясовую...

✓ **ДЕНЬ 3. ЯК ПОВОДИТИСЯ ПІД ЧАС ПОЖЕЖІ?**

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Сонячний зайчик до ліжка підкрався,
Весело мружився та посміхався,
Теплими лапками гладив по щічках —
Доброго дня! До побачення, нічко!
Так кожен ранок і ми зустрічаєм
З сонячним зайчиком, що поспішає
В душу промінець світла занести,
І пробудити в ній сонячну весну.

— Уявіть себе сонячним зайчиком і привітайте свого сусіда праворуч.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Екологічна рівновага». Тема дня «Як поводитися під час пожежі?»

► *Робота над загадками*

▼ Дерев'яні хлопці Лежать у коробці. Коли з ними граються, То вогнем займаються. (<i>Сірники.</i>)	▼ Лишає він страшні сліди, Усе він пожирає, А як даси йому води — Відразу помирає. (<i>Вогонь.</i>) ▼ Без крил, без рук, без ніг, А вгору піднімається. (<i>Дим.</i>)

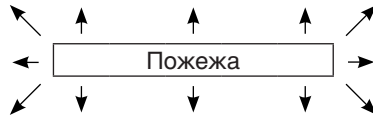
— Що може об'єднувати ці слова?

► *Перевір себе*

— Закресліть букви, які повторюються, і прочитайте слово.
РМДПУСКОМХЮЖРУТЕДСЮЇЖХЇВАКВТ

► «Асоціативний куш» «ПОЖЕЖА»

— З чим асоціює слово «пожежа»?

► Вправа «Так — ні»

- Найчастіше пожежі виникають через не вимкнені електричні прилади. (Ні.)
- Найбільша кількість пожеж виникає через пустощі дітей з вогнем. (Так.)
- Переміщення людей у безпечне місце називають евакуацією. (Так.)
- Під час пожежі треба зберігати спокій. (Так.)
- Під час пожежі треба телефонувати за номером «102». (Ні.)
- Телефон пожежної команди «101». (Так.)
- Найцінніше, що треба рятувати під час пожежі,— це іграшки. (Ні.)
- Під час евакуації обов'язково потрібно взяти документи. (Так.)

3. Групове заняття

► Робота над медіатекстом «Протипожежна безпека»

△ Режим доступу: https://youtu.be/DhaD_cKgFrA

Учитель пропонує дітям переглянути мультфільм.

Проблемні ситуації

1-ша група. Складіть правила поведінки з електроприладами.

2-га група. Визначте правильні дії дітей під час пожежі.

3-тя група. Дайте поради, як уберегтися від пожежі.

4-та група. Як надати першу допомогу при легкому опіку?

4. Теми для Щоденника вражень

- Не жартуй з вогнем, тому що...
- Пожежі краще запобігти, щоб...
- Щоб не трапилось біди...

✓ ДЕНЬ 4. ЧОМУ СВЯТКУЮТЬ ДЕНЬ ЗЕМЛІ?

Ми вже навчилися літати в повітрі, як птахи,
ми вже навчилися плавати під водою, як риби,
нам ще залишилося навчитися жити на Землі, як ЛЮДИ!

Бернард Шоу

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Ріки і гори, моря і поля —
 Це наша рідна планета Земля.
 Будь їй ти другом, люби, бережи,
 Приклад у цьому усім покажи.
 Квіти хай квітнуть, співають пташки,
 Хай всіх привітно стрічають стежки.
 Кожна стежинка в майбутнє веде —
 Радість і щастя планеті несе.

» Руханка «Ураган для тих, хто...»

...викидає сміття лише в смітник;
 ...посадив рослину;
 ...веде здоровий спосіб життя;
 ...уміє кататися на велосипеді;
 ...вищує кімнатні рослини;
 ...любить природу.

— Приємно, що всі діти нашого класу люблять природу!

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Екологічна рівновага». Тема дня «Чому святкують День Землі?»

— 22 квітня — Всесвітній День Землі, свято єднання народів планети у справі захисту навколишнього середовища і збереження тих багатств і природних ресурсів, якими наділила нас природа.

Уперше День Землі був відзначений 1970 року. Відтоді його проводять щороку 22 квітня. Це свято чистої Води, Землі й Повітря, яке має на меті об'єднати людей планети для захисту навколишнього природного середовища, привернути увагу до екологічних проблем нашої планети. Цей день — нагадування про екологічні катастрофи, день, коли кожна людина має можливість замислитися над тим, що вона може зробити для розв'язання екологічних проблем.

— Що для тебе означає «любити природу»?

— Чому люди не завжди прибирають за собою, відпочиваючи з рідними на природі?

— Як у твоїй родині дбають про довкілля?

— Як ти та твої рідні можуть залучитися до збереження природи?

— Чому красу природи легко знищити?

— Від дій кожного з нас залежить майбутнє планети!

3. Групове заняття

» Стратегія «Кластер»

— Які екологічні потрясіння отримують рослини, тварини, повітря, вода та наша Земля від сміття?

► *Робота в групах*

1-ша група. Записати «мудрі думки», користуючись картками, пояснити значення.

багатство,— Ліс — наше, бережіть його!

колиска, Земля —, людини!

наші, Птахи —, друзі.

джерело, життя, Вода —,

2-га група. Намалювати природоохоронні знаки.

3-тя група. Записати навпроти кожного з пунктів наслідки таких дій.

- Забруднення води...
- Забруднення повітря...
- Вирубання лісів...
- Отруєння ґрунту...
- Загибель тварин...
- Накопичення сміття...

4-та група. Створити «Чудо-дерево». Записати на стікерах-листочках поради, як зберегти нашу планету квітучою.

► *Незакінчене речення «Тепер я буду...»*

4. Теми для Щоденника вражень

- Я вважаю, що у «хворобі» планети винні...
- «Брати наші менші» вдячні нам за...
- Я вважаю, що нашу планету вилікує...

≡ 9-й МІСЯЦЬ. МОЖЛИВОСТІ ЛЮДИНИ ≡

Мета: створити умови для з'ясування змісту поняття «можливості людини»; сприяти формуванню позитивного ставлення до людей, бажання набувати навички спілкування і соціальної взаємодії; ознайомити з конструктивними способами розв'язання конфліктних ситуацій; спонукати учнів до висловлювання своїх думок і почуттів; заохотити до розповідей про чесноти, свої захоплення, події, які відбуваються у житті.

ТИЖДЕНЬ 1. МИСТЕЦТВО БУТИ ДРУЗЬМИ

✓ ДЕНЬ 1. ЩО ОЗНАЧАЄ «БУТИ ДОБРОЧЕСНИМ»?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

... Миле вранці привітання —
Це від серця побажання.
Хай тобі весь день сміється,

Добре вчитися вдається,
Хай живуть між нас забави,
Гарні вчинки, добрі справи.

М. Чумарна

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Мистецтво бути друзями».

Тема дня «Що означає “бути добродішним”?»

— Як ви вважаєте, що найважливіше в дружбі?

— Що заважає дружбі?

— Хто такий справжній друг?

— Які якості друзів вам найбільше подобаються?

► Гра «Крамничка»

— На стікерах напишіть свої людські якості, якими ви пишаєтеся. Підійдіть до крамнички і виберіть ті якості, яких поки що вам бракує. (На дошці на картках прикріплено слова — назви людських чеснот.)

Порядність

делікатність

акуратність

людяність

скромність

чуйність

добродішність

вихованість

дружелюбність

щирість

стриманість

сміливість

повага

відповідальність

справедливість

— З яких двох слів складається слово «добродішний»?

— Сьогодні ми поговоримо про академічну добродішність.

— Чи робить вам добро друг, який не дає списувати?

— Чи можна списування назвати правдою?

— Чи списуєте ви? Чому?

— Чи даєте списувати? Чому?

— Чи купляють вам батьки «ГДЗ» (готові домашні завдання) або виконують за вас домашнє завдання?

— Чи можна назвати їхні дії правильними? Чому?

— Чому академічна доброчесність важлива? (*Забезпечує довіру до результатів навчання, передбачає здобуття власних знань і розвиток власних здібностей. Якщо ви списуєте або даєте списувати комусь — розвиток неможливий. Академічна доброчесність забезпечує чесний вступ до університету, а потім — гарну роботу.*)

— Академічна доброчесність базується на чесності, довірі, мужності, повазі, відповідальності та справедливості. Мужність полягає у вмінні сказати собі «ні», коли є можливість списати чи піти легшим шляхом.

3. Групове заняття

► Дослід «Чудодійне зникнення»

Учитель демонструє дітям банку з чистою водою.

— Уявіть, що це — ваша душа. Чиста, незаплямована ані обманом, ані нечесними вчинками. Але з вами щось трапилось, і ви одного разу сказали неправду (додає фарби), а ланцюжок потягом другу неправду (знову доливає фарби). Душа ваша помутніла, їй важко, вона страждає, болить. Ви не витримали цих душевних мук, тому в усьому зізналися (вливає «Білизну» — засіб для відбілювання).

— Якою знову стала вода? (*Чистою, прозорою.*)

— Чого нас може навчити цей дослід? (*Людей не можна обманювати. Потрібно завжди говорити правду.*)

► Робота в групах. «Кошик ідей»

— Які наслідки має списування не тільки для однієї долі, а й усієї країни? (*Знецінення університетських дипломів у країні, невизнання їх за кордоном; випускникам університетів важко влаштуватися на хорошу роботу, оскільки роботодавці не довіряють закладам вищої освіти; зниження якості медичного обслуговування; знецінення наукового потенціалу держави; гальмування розвитку економіки; країна втрачає авторитет у світі...*)

4. Теми для Щоденника вражень

- Я хочу бути...
- Найважливішими чеснотами для мене є...
- Коли мені важко виконати домашнє завдання, я...

✓ ДЕНЬ 2. ЯКИМИ МАЮТЬ БУТИ ДРУЗИ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Наше коло, мов сім'я.	Наше коло, мов сім'я.
Друзі ми: і ти, і я.	Друзі ми: і ти, і я.
— Добрий день сусіду зліва.	Обніми сусіда зліва,
— Добрий день сусіду справа.	Обніми сусіда справа.
Ми — одна сім'я.	Ми — одна сім'я.

(«Добрий день!» можна замінити словами «усміхнись», «підморгни».)

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Мистецтво бути друзями».

Тема дня «Якими мають бути друзі?»

— Хто такий друг? Який він?

— З чого починається дружба?

— Продовжте речення: «Щоб бути гарним другом, необхідно...».

— У кожної людини є своє улюблене почуття. Хтось частіше радіє, хтось ображається, хтось злиться, хтось заздрить. Хтось може боятися, а хтось може любити. Які почуття заважають дружити?

— Цінність дружби полягає в тому, що друг завжди відчуває підтримку друга. Саме тому кажуть «пліч-о-пліч», «почуття ліктя». Скільки б іграшок, книжок, розваг у тебе не було, без справжнього друга сумно й нецікаво. Адже тільки з другом можна поділитися радістю й смутком, поговорити про все, що тебе цікавить, весело погратися.

» Гра «Мій товариш (подруга)»

Діти по черзі розповідають про своїх друзів у класі, не називаючи їхніх імен. Слухачі повинні за описом відгадати ім'я. Той, хто правильно відгадав, стає ведучим.

(Як один з варіантів — можна назвати рису характеру на першу літеру імені товариша. Наприклад, Сергій — сміливий або спокійний, спритний, світлий, стриманий, сердечний, серйозний, скромний, самокритичний, справедливий, старанний, співчутливий, стриманий, сердечний, сумлінний...)

3. Групове заняття

» Гра «З ким я подружився?»

Для цієї гри необхідно об'єднати учнів у групи по 4–6 осіб. Учитель дає кожній групі коробку з прорізнаними з боків 4–6 отворами, щоб туди могла ввійти дитяча рука. Учасники занурюють руки в коробку (її притримує лідер групи), заплющують очі. Потім знаходять чийось руку, «знайомляться» із нею, відгадують, із чією рукою вони познайомилися, подружилися.

» Робота в групах. Вправа «Три якості справжнього друга»

Діти об'єднуються у групи. Кожна група отримує перелік особистісних якостей.

Агресивний, активний, акуратний, бадьорий, байдужий, балакучий, безсоромний, безтурботний, бешкетливий, ввічливий, вередливий, веселий, відважний, відвертий, відкритий, відповідальний, вірний, вразливий, галасливий, глузливий, гордовитий, гостинний, гнівливий, грайливий, добрий, доброзичливий, допитливий, дотепний, жвавий, жорстокий, заздрісний, запальний, зворушливий, збентежений, зібраний, зухвалий, імпульсивний, кмітливий, кумедний, лагідний, легковажний, лінивий, мінливий, милосердний, мудрий, надійний, наполегливий, настирливий, негнучкий, неохайний, непередбачуваний, нетерпимий, нестерпний, нестриманий, нетовариський, обережний, образливий, оптимістичний, пасивний, песимістичний, пихатий, повільний, пожадливі, працьовитий, презирливий, привітний, рішучий, розсудливий, розумний, рухливий, самотній, скептичний, скромний, спокійний, справедливий, старанний, стриманий, сором'язливий, схвильований, схильний до лідерства, терплячий, товариський, толерантний, тривожний, уважний, упертий, хвальковитий, хитрий, цілеспрямований, чепурний, чесний, чуйний, чутливий, щедрий.

I етап — із переліку необхідно вибрати 10 якостей, які мають бути у справжнього друга.

Під час того, як одна група звітує, учасники решти груп закреслюють якості, які були озвучені.

II етап — із 10 якостей залишити тільки 5.

III етап — із 5 обрати тільки 3. Обґрунтувати, чому саме ці якості обрала група.

4. Темі для Щоденника вражень

- Друг — це той, з ким мені добре.
- Ми — друзі нерозливовода.
- Я вмю дружити.

✓ ДЕНЬ 3. ПРИВІТ! Я — КОНФЛІКТ!

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Діти об'єднуються у дві групи з рівною кількістю осіб, утворюють два кола (зовнішнє і внутрішнє) та повертаються обличчям до свого партнера, утворивши пари. Учитель дає вказівки:

«1» — треба двічі плеснути по долонях одне одного;

«2» — привітатися «Слониками» (*кивнути одне одному головами: вгору — вниз*);

«3» — повітряний поцілунок.

Цифри вчитель називає у швидкому темпі, при цьому зовнішнє коло рухається за годинниковою стрілкою за кожною командою

вчителя. Рух по колу завершується, коли кожен опиняється навпроти свого першого партнера. Далі партнери вітаються у бажаний для них спосіб.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Мистецтво бути друзями».

Тема дня «Привіт! Я — конфлікт!»

— Коли люди спілкуються між собою, разом живуть, навчаються або граються, у них можуть виникнути суперечності, які називають конфліктами.

— Чи часто і з ким ви конфліктуєте?

— Які вміння допомагають уникати конфліктів?

Пропоную пограти у гру «Хвіст дракона» й обміркувати, як цю гру можна пов'язати з конфліктами.

►► Гра «Хвіст дракона»

Учні стають одне за одним, поклавши руки на талію партнера, який стоїть попереду. Перший учасник — це «голова», а останній — «хвіст дракона». Дракон бавиться і намагається вкусити себе за хвіст.

— Чи є щось позитивне у конфлікті?

►► Дискусійна шкала ставлення «Так/ні»

«Чи є щось позитивне у конфлікті?»

НІ 1___ 2___ 3___ 4___ 5___ 6___ 7___ 8___ 9___ 10__ ТАК

►► «Стіна слів»

Конфлікт (від лат. conflictus) — зіткнення.

Сторони конфлікту — особи, які перебувають у стані конфлікту, й ті, хто очевидно або приховано підтримують їх.

Предмет конфлікту — те, через що виникає конфлікт.

Мотиви конфлікту — спонукальні сили, які підштовхують до конфлікту (потреби, інтереси, мета, переконання).

Позиції сторін — те, про що вони заявляють одне одному під час конфлікту чи переговорів.

3. Групове заняття

►► Вправа «Руки посварилися — помирилися» (мета гри: проілюструвати фази перебігу конфлікту)

Учитель об'єднує дітей у пари (партнери стають один навпроти одного на відстані близько 1 м). Заплющивши очі, вони поетапно виконують такі вказівки педагога: дотиками рук познайомитись з руками свого партнера; спробувати заволодіти його руками, поборотися за домінуючу роль, посваритися; спробувати помириться руками; попрощатися (учні виконують кожну вказівку упродовж 15 с, потім учитель говорить: «Стоп!» і дає іншу вказівку).

— Як змінювались відчуття під час виконання вправи?

— Які фази конфлікту можете виділити? (*Будь-який конфлікт має перебіг: початок, наростання, пік, спад.*)

— У людей, які мають суперечку, більше можливостей для успішного розв'язання конфлікту є на його початковій фазі та фазі наростання; складно дійти згоди, коли пік конфлікту,— тоді його учасники часто втрачають контроль над власними емоціями і діями.

► *Розв'язування ситуацій у групах*

1-ша група. Ти позичив (*позичила*) однокласникові свою річ, а він повернув її зламану.

2-га група. Ти зайшов (*зайшла*) до класу, а за твоєю партою сидить інший учень (*учениця*).

3-тя група. Ти дав (*дала*) почитати однокласникові книгу, а він повернув її забрудненою.

4-та група. Ти зайшов (*зайшла*) у їдальню, а на твоєму місці сидить інший учень.

5-та група. Ти стоїш у черзі, щоб покататися на гойдалці, а однокласник, який обіцяв звільнити її через 5 хвилин, катається вже пів години і не хоче поступатися тобі місцем.

Пам'ятайте, що «Виграш — виграш» — це рішення, яке задовольняє всіх учасників конфлікту.

4. Теми для Щоденника вражень

- Я — неконфліктна людина.
- Щоб мирно розв'язувати конфлікти, я...
- Які почуття заважають дружити?

✓ **ДЕНЬ 4. ЯК РОЗВ'ЯЗУВАТИ КОНФЛІКТИ?**

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

► *Вправа «Створи настрої»*

— Передайте свій настрої за допомогою трьох прикметників. Дайте кілька порад собі та однокласникам, у яких не дуже гарний настрої, розкажіть, як його поліпшити.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Мистецтво бути друзями».

Тема дня «Як розв'язувати конфлікти?»

— Що треба знати про конфлікт, щоб його розв'язати?

— Людям властиво поводитись у конфліктних ситуаціях по-різному. Хтось азартно вступає у конфлікт, йому складно спинитися, а інший в силу різних причин намагається його уникнути.

Учитель демонструє малюнки акули, черепахи, плюшевого ведмедика, лисиці та сови. Можна використати іграшки.

— Проаналізуйте свою поведінку під час конфлікту.

Суперництво («акула») — «акули» намагаються перемагати опонентів тим, що силоміць примушують їх ухвалювати потрібне їм рішення. Вони будь-якою ціною готові досягнути своєї мети. «Акули» переконані, що конфлікти розв'язують тоді, коли один перемагає, а інший програє. Вони хочуть бути переможцями. Перемога, на їхню думку, дає людям почуття гордості та успіху, а поразка спонукає почуття невдачі, безсилля. Вони часто намагаються здобути перемогу, нападаючи раптово, залякуючи або погрожуючи з позиції сили.

Ухиляння («черепашка») — черепахи тікають і ховаються у свій панцир, щоб уникнути конфлікту. Вони відмовляються від власної мети, тримаються далі від суперечливих питань, через які виникає конфлікт, і від людей, яких він стосується. Вони вважають, що намагатися розв'язати конфлікт — справа безнадійна. Вони переконані, що легше втекти (фізично та психологічно) від конфлікту, аніж стикнутися з ним.

Пристосування («плюшевий ведмедик») — найважливіші для «ведмедиків» — стосунки, а власна мета неважлива. «Ведмедики» хочуть подобатися, хочуть, щоб усі їх любили і цінували. Вони вважають, що краще уникнути конфлікту заради гармонії, тому впевнені, що конфлікти не можна розв'язувати без шкоди для стосунків. Вони бояться завдати болю, образити, зіпсувати стосунки під час конфлікту. Щоб зберегти взаємини, вони готові пожертвувати особистою метою. «Плюшеві ведмедики» намагаються залагодити конфлікт, аби не зіпсувати стосунки.

Компроміс* («лисиця») — «лисиці» невибагливі як у своїй меті, так і в стосунках з іншими людьми. Вони шукають компромісу, схильні пожертвувати частиною своїх домагань під час конфлікту і переконують іншу особу теж поступитися певною частиною своєї мети. Вони шукають такого шляху розв'язання конфлікту, за якого обидві сторони мали б якусь вигоду — «золоту середину» між двома крайніми позиціями.

Співпраця («сова») — «сови» дуже високо цінують як власну мету, так і стосунки. Вони розглядають конфлікти як проблему, що треба розв'язати, тому шукають таке рішення, яке б задовольнило як їхню власну мету, так і мету іншої сторони. «Сови» сприймають конфлікти як засіб поліпшення стосунків шляхом послаблення напруження між двома людьми. Вони намагаються розпочати дискусію, яка оцінила б конфлікт як проблему. «Сови» підтримують стосунки, шукаючи рішення, яке б задовольнило їх самих та іншу особу. Вони не заспокоюються доти, доки не віднайдеться рішення,

яке б задовольнило і власну, і чужу мету. Вони також не заспокоюються доти, доки напруження не зменшиться і не вщухнуть негативні емоції.

► «Стіна слів»

* *Компромiс* — згода з ким-небудь у чомусь, що досягається взаємними поступками; поступка заради досягнення мети. (*Вікіпедія*.)

— Які основні переваги та недоліки кожного типу поведінки?

— Як здобуті знання можна використати у повсякденному житті? (*Необхідно усвідомлювати наслідки своїх дій і намагатися змінювати поведінку, якщо вона заважає успішному розв'язанню конфлікту*.)

3. Групове заняття

► *Робота в групах*

— Які вміння допомагають розв'язувати конфлікти? Оберіть потрібне зі списку.

Слухати;

критично мислити;

швидко бігати;

працювати в команді;

обстоювати власну думку;

говорити впевнено;

планувати свій день;

домовлятися.

► «*Екстрим-порадник для розв'язування конфлікту*»

Діти у групах складають поради щодо розв'язування конфлікту. Після звіту кожної групи ці поради-пам'ятки оформлюють в «Екстрим-порадник».

► *Вправа «Щоб усім нам пощастило»*

Усі учасники груп утворюють коло, кладуть руки на плечі одне одному, піднімають праву ногу і, стрибаючи на лівій нозі, тричі вигукують: «Щоб усім нам пощастило!».

4. Теми для Щоденника вражень

- Мені допомагають розв'язати конфлікт такі вміння...
- Якщо я посварився (посварилася) з другом, ...
- Коли мене ображають, я...

✓ ДЕНЬ 5. ЯК ПОБУДУВАТИ ГАРНІ СТОСУНКИ У КОЛЕКТИВІ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

— Доброго ранку, діти! Я рада бачити ваші усмішки. Сподіваюсь, що сьогоднішній день принесе вам радість, успіх. (*Діти утворюють коло*.)

Вітаю небо! (*Руки вгору*.)

Вітаю землю! (*Руки вниз*.)

Вітаю себе! (*Руки на груди*.)

Вітаю всіх вас! (*Руки в сторони*.)

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Мистецтво бути друзями».

Тема дня «Як побудувати гарні стосунки у колективі?»

— Діти, у третьому класі ми з'ясували, скільки у нашому класі дітей з однаковими іменами, кого більше — хлопчиків чи дівчаток, чи можна назвати наш клас дружним, спільнотою? Добігає завершення навчання у початковій школі. Чому нам удалося побудувати гарні стосунки у колективі?

— Які колективні творчі справи запам'ятались вам найбільше?

— Які традиції є у нашому колективі, що їх слід продовжити у 5-му класі?

— Назвіть ваші «можна» і «не можна» у колективі.

3. Групове заняття**» Гра «Конституція дружби»**

Кожна команда отримує аркуш паперу й олівець. Завдання команд: за дві хвилини придумати якнайбільше добрих законів дружби. Перемагає команда, яка придумає найбільше законів. Потім усі разом складають загальну Конституцію дружби, записавши її на одному аркуші, який залишають у класі.

Орієнтовний список законів

- Завжди прислухатися одне до одного;
- говорити правду одне одному;
- не кривдити та не обзивати одне одного;
- завжди підтримувати одне одного;
- не залишати одне одного в біді;
- завжди чинити по справедливості;
- завжди поступатися одне одному;
- допомагати одне одному.

4. Теми для Щоденника вражень

- У колективі я почуваюся...
- За що я люблю наш клас?
- Мої улюблені колективні справи.

ТИЖДЕНЬ 2.**МАЙБУТНЄ ПОЧИНАЄТЬСЯ СЬОГОДНІ****✓ ДЕНЬ 1. ЧИ ЗАВЖДИ ЛЮДИНА МАЄ МОЖЛИВІСТЬ ЗДІЙСНИТИ ВСЕ ЗАДУМАНЕ?****1. Запрошення до ранкового кола. Вітання**

Учитель по черзі озвучує привітання, а ті з учнів, хто може віднести себе до зазначених категорій людей, відповідають: «Добрий день!».

- Добрий день, веселі!
- Добрий день, успішні!
- Добрий день, здорові!
- Добрий день, щасливі!
- Добрий день, веселі, успішні, здорові, щасливі!

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Майбутнє починається сьогодні». Тема дня «Чи завжди людина має можливість здійснити все задумане?»

— Людина не може жити без мрії. Всі про щось мріють. І ці мрії дуже різні. Хтось мріє відпочити на морі, хтось — про нову ляльку, хтось — навчитися малювати, а деякі навіть мріють навчитися літати, як птахи.

- Про що мріє кожен із вас?
- Чим мрії відрізняються від бажань?
- Чи може людина здійснити все задумане?
- Що для цього потрібно?
- Розмістіть їх на мапі мрій за схемою.

Мапа мрій із бульбашками — від маленьких до великих.

- Матеріальні бажання.
- Нематеріальні бажання.
- Мрії.
- Мрії без меж.

3. Групове заняття

► *Гра-відпочинок на килимку*

- До мрії можна бігти. (*Біжать на місці.*)
- Не можеш бігти — іди. (*Крокують на місці.*)
- Не можеш іти — повзи. (*Повзуть.*)
- Не можеш повзти — ляж у напрямку до мрії. (*Лягають на підлогу і розслабляються.*)

► *Робота в групах. «Капелюх мрій»*

Учні об'єднуються у групи. Кожна група отримує капелюх (можна взяти звичайну шапку, картуз або панамку).

Усі діти у групах на невеликих аркушах записують свої мрії, згортають їх і кладуть у капелюх. Лідер групи перемішує папірці та дає кожній дитині по черзі витягти один із «фантів». Таким чином усі дізнаються про мрії однокласників і намагаються здійснити їх.

Наприклад: Марічка мріє про собаку. Данилко витяг її мрію. Звісно, він не може подарувати Марічці собаку, але може або намалювати його, або подарувати м'яку іграшку. Таким чином діти вчаться поважати, цінувати та здійснювати мрії інших.

— Але це мрії тимчасові, а є мрії, які впливають на все подальше життя. Це мрії про майбутню професію, про сім'ю, про досягнення будь-яких успіхів.

▶ *Незакінчене речення «Щоб здійснити задумане, потрібні такі м'які навички (soft skills)...»*

Учні у групах висловлюють ідеї щодо м'яких навичок, щоб задумане здійснилось, потім представники груп озвучують ці ідеї.

4. Теми для Щоденника вражень

- Я здійснию свою мрію, тому що...
- Моя мрія корисна тим, що...
- Щоб здійснити задумане, я...

✓ ДЕНЬ 2. КИМ СТАТИ У МАЙБУТНЬОМУ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

— Діти, у кожного з вас є хобі, захоплення, яке вам подобається і добре виходить. Може, хтось уміє добре малювати, декламувати вірші, займається спортом, добре вишиває? Ким кожен з вас мріє бути?

Діти утворюють коло, учитель пропонує послідовно, одне за одним, по колу продовжити речення «Я мрію бути...». Наприклад, «Я мрію бути журналістом (лікарем, учителем, фоторепортером...)».

Учні вітаються: «Доброго ранку, майбутній журналісте!».

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Майбутнє починається сьогодні». Тема дня «Ким стати у майбутньому?»

▶ *«Крісло автора»*

— Люди, які досягли успіхів і стали знаменитими, колись довго шукали роботу і своє місце в житті. Перш ніж досягти успіху в житті та професії, чимало знаменитостей жили завдяки соціальній допомозі, переживали невдачі, втрачали роботу і погоджувались на будь-які заробітки. Але не зневірилися та продовжили йти до своєї мети і мрії.

Уродженець Полтавської губернії, спортсмен-борець Іван Піддубний, який став багаторазовим чемпіоном світу, перш ніж почати заробляти в професійному цирку і спорті, пішов з дому на заробітки і працював простим вантажником у кримських портах.

Майбутнього найвідомішого коміка німого кіно Чарлі Чапліна в молодості не хотіли брати на роботу в театр, оскільки менеджери вирішили, що публіка не зрозуміє його пантоміму. До того ж хлопець був неписьменний і не міг прочитати текст ролі.

Першу книгу письменника Джека Лондона видавництва повертали невідомому авторові кілька сотень разів.

Актор Джордж Клуні, щоб здійснити свою мрію стати артистом і мати змогу приїхати в Голлівуд на кінопроби, заробляв гроші, продаючи лимонад у вуличному кіоску.

Волта Діснея редактор звільнив із роботи в газеті через те, що тому забракло уяви і гарних ідей. Волт довго не мав роботи, намагався відкрити кілька підприємств, але все марно. Не сидів без діла, постійно шукав щось нове — і створив персонажі мультфільмів, які стали відомими в усьому світі.

— Відомим можна стати не лише у дорослому віці. Багато дітей стали відомими на весь світ завдяки своїм винаходам.

► *Перегляд відео «Дитячі винаходи, які стали відомими на весь світ»*

△ *Режим доступу: <https://youtu.be/lmbLdXauwP4>*

— Як досягти успіху в житті?

— Завдяки чому ці люди досягли вершин?

— Які здібності та риси характеру вам допоможуть у здійсненні мрій?

3. Групове заняття

► *Робота в групах*

— Виберіть і позначте за 2 хв лише ті поради, які б ви надали мрійникові-митцю, мрійникові-спортсмену, мрійникові-науковцю, мрійникові-учню, додайте свої 2–3 поради.

1-ша група. Поради мрійникові-учню

- Завжди уважно слухай учителя.
- Намагайся самостійно виконувати всі домашні завдання.
- Якогома частіше грай у комп'ютерні ігри.
- Читай якомога більше книжок.
- Будь наполегливим, доводь задумане до кінця.
- Відкладай на потім справи, які не хочеш робити.
- Не бійся припускатися помилок, постійно навчайся.
- Будь працелюбним.
- Приймай допомогу і допомагай іншим.
- ...
- ...

2-га група. Поради мрійникові-спортсмену

- Якогома частіше грай у комп'ютерні ігри.
- Багато працюй над фізичною підготовкою.
- Веди здоровий спосіб життя.
- Будь наполегливим, доводь задумане до кінця.
- Не бійся припускатися помилок, постійно навчайся.
- Відкладай на потім справи, які не хочеш робити.

- Будь працелюбним.
  - Приймай допомогу і допомагай іншим.
  - ...
  - ...
- 3-тя група. Поради мрійникові-науковцю*
- Намагайся створювати нові прийоми роботи під час виконання звичайних справ.
  - Відкладай на потім справи, які не хочеш робити.
  - Читай якомога більше книжок.
  - Намагайся в будь-якому випадку отримати задоволення від роботи.
  - Будь наполегливим, доводь задумане до кінця.
  - Не бійся припускатися помилок, постійно навчайся.
  - Якомога частіше грай у комп'ютерні ігри.
  - Будь працелюбним.
  - Приймай допомогу і допомагай іншим.
  - ...
  - ...
- 4-та група. Поради мрійникові-митцю*
- Відкладай на потім справи, які не хочеш робити.
  - Намагайся в будь-якому випадку отримати задоволення від роботи.
  - Якомога частіше грай у комп'ютерні ігри.
  - Постійно розвивай свої здібності.
  - Будь наполегливим, доводь задумане до кінця.
  - Не бійся припускатися помилок, постійно навчайся.
  - Будь працелюбним.
  - Приймай допомогу і допомагай іншим.
  - ...
  - ...

— Які поради ви відклали?

— Які повторюються? Чому?

— Які поради ви додали?

— Прислухайтесь до поради В. О. Сухомлинського: «Не йди найлегшим шляхом. Обирай завжди шлях найважчий. Подолання труднощів підносить людину. Той, кому нестерпно важко і хто подолав трудність, схожий на альпініста, який досяг найвищої вершини».

4. Теми для Щоденника вражень

- Я мрію стати...
- Шлях до перемоги починається з дитячих захоплень.
- Професіоналами стають завдяки...

✓ ДЕНЬ 3. ЯК МРІЇ РОБЛЯТЬ ЛЮДИНУ ЩАСЛИВОЮ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

► «Коло добра»

— Доброго ранку, діти! Рада бачити вас усміхненими та щасливими.

Діти утворюють коло «ланцюжком», вітають з новим днем одне одного, висловлюють побажання на цей день.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Майбутнє починається сьогодні». Тема дня «Як мрії роблять людину щасливою?»

► Вправа «Мішечок щастя»

На стікерах діти мають написати, що кожному потрібно, аби бути щасливими. Обговорити по колу. Покласти стікери у «Мішечок щастя».

— А зараз візьміть шматочок свого щастя і поділіться з іншими.

— Про що ви мрієте? Які мрії є матеріальними, а які — нематеріальні? Яку найважливішу для себе мрію ви обрали? Що необхідно зробити для її виконання?

— Які надії та мрії допомагають людині стати кращою?

— Чи є у людей спільні мрії та надії? Назвіть, які надії є у членів вашої сім'ї, однокласників, людей, які живуть у вашому місті або країні, всіх людей планети.

— Які якості допомагають людині не зневірися?

3. Групове заняття

► Гра «Асоціації»

— Які асоціації виникають, коли чуємо поняття «жити щасливо»? (Жити щасливо — це коли тебе поважають люди, коли в тебе є вірні друзі, коли на землі панують любов і злагода між людьми...)

► Робота в групах

1-ша група. Які п'ять слів найкраще опишуть ваші відчуття: «Що таке щастя»?

2-га група. Що ви полюбляєте робити такого, що робить вас щасливими?

3-тя група. За що ви найбільше вдячні своїм батькам?

4-та група. Як поліпшити настрій собі та однокласникам?

5-та група. Які ознаки щасливої людини?

4. Теми для Щоденника вражень

□ Моя найбільша мрія...

□ Я хочу стати «видатною людиною», «зіркою»...

□ Щоб жити так, як хочеш, необхідно вміти...

□ Щастя — це коли...

✓ ДЕНЬ 4. ЧИ ВАРТО ЗБЕРІГАТИ СТАРОЖИТНОСТІ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

▶ Вправа «Дорогі речі»

— Починається новий день. Ми забули, що є речі дорогі, близькі серцю, нехай навіть маленькі та незначні, натомість які дають тепло серцю і зміцнюють дух. Надішлемо одне одному усмішку, любов і гарний настрій.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Майбутнє починається сьогодні». Тема дня «Чи варто зберігати старожитності?»

— Я бачила старовинні речі, які були виготовлені у дуже давні часи і збереглися до наших днів. Відгадайте, де я була?

— Де у нашому місті (селі) є старожитності?

— Які будівлі у нашому місті (селі) є пам'ятками архітектури?

— Чи треба зберігати і реставрувати старі будівлі? Чому?

▶ «Стіна слів»

Старожитності — 1) пам'ятки далекого минулого; 2) різноманітні речі, які були виготовлені у дуже давні часи і збереглися до наших днів.

Реставрація — сукупність рятувальних, відновлювальних і консервативних засобів відносно творів мистецтва (від ювелірного до архітектури).

Реконструкція — перебудова введеного в експлуатацію об'єкта будівництва. Реконструкція передбачає повне або часткове збереження елементів несучих конструкцій та призупинення на час виконання робіт експлуатації об'єкта в цілому або його частин.

— Якби у вас була можливість зберегти колишній палац, що б ви у ньому розташували: школу, музей, крамницю, виставкову залу чи, може, ресторан? Обґрунтуйте свою думку.

3. Групове заняття

▶ Вправа «5 палаців Черкащини»

Кожна група отримує набір пазлів, на яких зображено палаци Черкащини. Завдання: скласти пазл і розказати про старовинний замок.

△ *Режим доступу:* <https://18000.com.ua/strichka-novin/zamki-cherkashhini-yaki-vcilili-donashix-dniv-foto/>

1-ша група. Леськівський палац

Палац розташований у Монастирищенському районі. Замок називають незвіданою, але унікальною пам'яткою архітектури XIX століття. Черкаські історики кажуть, що цей палац — «Леськівське диво». З одного боку, через красу та архітектуру, а з іншого —

це диво, що попри занедбання палацу (і навіть відсутність постійної оплаченої охорони), він стоїть та приваблює туристів з усієї України. Це замок магнатів Даховських, збудований Казимиром Даховським на місці, де жив його дід. Це велика садиба, зведена в стилі англійських замків доби Середньовіччя. Навколо замку, як годиться, господарі розбили розкішний сад. Усього територія садиби займає майже 85 гектарів. У палаці було 20 кімнат, кожна з яких мала своє призначення: для балу чи світських прийомів, для гостей, спальні, винні зали, підземні ходи тощо.

2-га група. Палац Лопухіних

Палац розташований у Корсунь-Шевченківському, майже в центрі містечка, видно його здалеку.

Цей палац, певно, зберігся краще за інші. Велична блакитна будівля, що височіє на схилі міста Корсунь-Шевченківський над річкою Рось, привертає увагу художників, письменників і молодят. Останні люблять давати клятви вірності на одному з відкритих майданчиків палацу. Палац почали будувати у XVIII столітті як літню резиденцію на замовлення князя Понятовського. 1799 року палацовий ансамбль перейшов у власність князя Лопухіна. Замок зведений у стилі романтизму. Навколо палацу створили парк в англійському стилі площею 100 гектарів.

3-тя група. Палац графа Шувалова

Палац розташований у Тальному і з'явився там, за висновками істориків, у XVIII столітті. Раніше, кажуть, тут була скеля кохання, декілька ставків і таємний підземний хід. За однією з версій, спочатку так званий мисливський палац був дерев'яним, а тому постраждав від пожежі 1895 року, завдавши власникам збитків на 400 тисяч карбованців. Господарі вирішили не повторювати сумного досвіду, тому наступна будівля була мурованою, виконаною в стилі ренесанс. Над новим замком працювало понад 100 робітників, й одного разу вони навіть улаштували страйк через незадовільну заробітну плату. Цікаво, що вони досягли свого — керівник будівництва, одесит Ахраб Кельман, задовольнив їхні вимоги того ж дня.

4-та група. Чигиринський замок (фортеця)

Замок розташований у Чигирині. Сьогодні від нього зберігся лише один бастіон Дорошенка. Його відреставрували, сьогодні це місце — популярна туристична точка, а також локація для зйомок телевізійних програм туристичної та історичної тематики. Однак ще у XVII столітті замок-фортеця на Кам'яній Горі був одним із найбільших на Черкащині. Він височів над річкою Тясмин — це була найкраща стратегічна позиція в місті.

За згадками 1622 року, Чигиринський замок мав дерев'яну оборонну огорожу та три вежі, згодом звели декілька земляних укріплень. За своєю формою фортеця була трикутною, відповідно до обрисів Кам'яної гори.

5-та група. Дібрівський палац

Розташований палац у селі Дібрівка Монастирищенського району. Туристи мають оцінити невеличкий одноповерховий палац поміщика Юзефа Драчевського та лісок навколо нього, який колись, традиційно, був штучно висадженою парковою зоною. Звели будівлю, за розповідями місцевих жителів, ще до скасування кріпосного права. Тому біля палацу є декілька будівель, де мешкали кріпаки.

► Робота з картою

Завдання. Позначити на карті Черкаської області міста і села, де розташовані 5 старовинних палаців.

4. Теми для Щоденника вражень

- Я мрію побувати у замку...
- Щоб зберегти пам'ятки архітектури, треба...
- Мене цікавить (не цікавить) історія нашого міста (села)...

✓ ДЕНЬ 5. ЯК СПЛАНУВАТИ ЛІТНІ КАНІКУЛИ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

► «Комплімент весні»

— За початковими літерами дайте позитивну характеристику порі року, яка зараз надворі.

В — весела, вітряна, вишукана, відповідальна, ...

Е — енергійна, емоційна, ...

С — сонячна, святкова, світла, спортивна, сяюча, скромна, ...

Н — ніжна, незвичайна, надихаюча, наполеглива, надійна, ...

А — активна, артистична, акуратна, амбіційна, ...

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Майбутнє починається сьогодні». Тема дня «Як спланувати літні канікули?»

— Весна дарує нам тепло, радість, гарний настрій, але... добігає завершення. Попереду на нас чекає дзвінкоголосе сонячне літо. Чи помічали ви, як швидко минає час і скільки всього хочеться встигнути зробити? Чи все задумане ви встигаєте зробити? Мабуть, кожній людині «хронічно» бракує часу. Народна мудрість говорить: «Якщо хочеш здоров'я мати і все встигати, треба рано вставати, а ввечері вчасно лягати». Якщо у вас нестача сну, то якість навчання знижується на 40%.

— Яких «викрадачів часу» ви знаєте? (*Телефонні розмови, телевізор, соцмережі, комп'ютерні ігри, лінощі...*)

— Що треба робити, щоб усе встигати?

— Чи всі дні мають бути розплановані влітку? Чи варто складати чіткий план на кожен день літа вже зараз?

— Чим вам хотілося б займатися на канікулах, чого навчитися, аби потім не шкодувати, що марно витратили 92 дні літа?

► *Гра «Поділися своєю “жабою”»*

— У першому класі ми говорили про те, що потрібно «з'їдати жабу на сніданок», тобто найважливіші завдання необхідно робити у першу чергу, тоді решта справ буде значно легшими.

У нас на дошці прикріплено тарілку. У кожного з вас на парті лежить маленька жабка, вирізана з паперу. Напишіть на ній про важливу справу, яку необхідно зробити влітку, і прикріпіть на тарілку. (3–5 учнів розповідають про свої важливі справи — плани на літо.)

3. Групове заняття

► *Робота в групах*

У кожної групи на столах — зразки планувальників. Діти обирають, який їм до вподоби, і заповнюють їх.

► *Гра—пантоміма «Плани на літо»*

Учні у групах розповідають представникові іншої команди про свої плани влітку (наприклад, навчитися плавати, прочитати цікаву книгу, побувати в горах...). Учень має розказати своїй команді за допомогою рук, міміки і жестів про плани групи на літо.

4. Теми для Щоденника вражень

- Щоб усе встигати, я буду...
- Для мене найскладніше...
- Чого я хочу навчитися на літніх канікулах.

ТИЖДЕНЬ 3. СЕКРЕТИ ГЕНІЇВ

✓ ДЕНЬ 1. ЯК СТАТИ УСПІШНИМ?

Кажі собі: «Я — добрий і щасливий!»
І буде саме так, як ти хотів!

Віталій Іващенко

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

► *Вправа «Віночок побажань»*

Діти утворюють коло, учитель пропонує послідовно, одне за одним, по колу обмінятися побажаннями. *Наприклад:* «Бажаю тобі, щоб всі твої мрії здійснилися».

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Секрети геніїв». Тема дня «Як стати успішним?»

— Чудовими побажаннями ви обмінялися. А що означає «бути успішним, успішною»?

— Ми розпочинаємо новий тиждень «Секрети геніїв» і сьогодні дізнаємось, як стати успішним (*успішною*), що для цього треба робити.

► Читання й обговорення оповідання В. О. Сухомлинського

ЯК МИКИТА СТАВ ПРАЦЬОВИТИМ

Микита був дуже ледачим. Не хотів як слід працювати та й отримав з граматики двійку.

Дали Микиті роботу на літо. Поклав він на столі підручник та й зітхнув тяжко. Треба виконати двісті вправ. Хіба ж таку роботу зробиш!

Минув день, минув другий, минув третій. Ось і тиждень минає, а Микита щодня тільки гляне на книжку та й зітхне тяжко-тяжко.

Утомився хлопець від неробства. Сидить, дивиться у вікно. А за вікном під водостічною трубою стоїть порожнє відро. І в нього з труби капає вода — крапля за краплею.

Нічого робити Микиті, сидить біля вікна цілий день та все дивиться, як вода капає.

А ввечері вийшов, дивиться, а вже пів відра накапало. Наступного ранку було повне відро.

Здивувався Микита: виходить, із маленьких краплинок може назбиратися повне відро води!

Зітхнув тяжко та й розгорнув граматику, і зошит розгорнув.

— Яким був Микита?

— Чи зрозумів він свою помилку? З чого це видно?

— То які саме риси характеру є ворогами успіху? (*Байдужість, лінь.*)

— Працьовитість — запорука успіху. Випадкових перемог не буває. Успіх приходить до тих, хто багато працює. Народна мудрість говорить: «Хочеш бути щасливим — не будь ленивим». Бо все у світі здобувається людською працею: зводяться будинки, будуються мости, вирощується хліб і до хліба. І все це для людини, щоб вона була ситою, здоровою, веселою і щасливою, а «без труда нема плода».

— А яка головна ваша праця?

— Часто не хочеться сідати за уроки, вивчати правило, вірш. Результат — відставання у навчанні. А надолужити — важко. Тому

намагайтеся працювати щодня, не відкладаючи на завтра те, що можна зробити сьогодні.

► Гра «Що буде, якщо...»

— Уявіть, що не вийшли на роботу лікарі. Що трапилося б?

— Якщо не працює електрик?

— Що буде, коли взимку припинять працювати котельні?

— Яка професія найголовніша? *(Усі професії важливі. Люди кожної професії повинні виконувати свої обов'язки добросовісно.)*

— Завдяки чому стають професіоналами?

— Коли треба починати вчитися?

— Головна професія — учень. Наполегливо вчитися потрібно вже в початковій школі. І не тільки. Збагачувати свої знання слід і за межами школи. Багато читати, виконувати додаткові завдання, брати участь у різних конкурсах.

— У нашому класі є учні, які відвідують різні гуртки та спортивні секції та вже досягли гарних результатів. З таких наполегливих і працюючих дітей виростають знані генії та видатні винахідники.

В Україні безліч знаменитих, відомих у всьому світі людей. Це вчені, політики, винахідники, історики, лікарі, вчителі, спортсмени. Це Леся Українка, Т. Шевченко, М. В. Лисенко, Г. С. Сковорода, С. І. Корольов, М. М. Амосов, брати Клички, Андрій Шевченко та багато інших. Чому вони відомі?

► Перегляд презентації «Славетні українці»

△ Режим доступу: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-slavetni-ukra-nci-27929.html>

— Які риси характеру, на вашу думку, допомогли їм досягти успіхів?

— Виберіть риси характеру, притаманні саме їм.

Довідка: працювитість, хитрість, наполегливість, байдужість, організованість, чесність, порядність, брехливість, жорстокість, цілеспрямованість, уважність, сміливість, мудрість, творчість.

3. Групове заняття

► Робота в групах

1-ша група. Скласти порадник-пам'ятку учневі «Як стати успішним?».

2-га група. Завершити і пояснити прислів'я: «Не кажи — не ..., а кажи — .... Умієш ..., умій і .... *(Не кажи — не вмю, а кажи — навчусь. Умієш помилятися, умій і виправлятися.)*

Установити відповідність між прізвиськом і досягненнями людей.

Руслана

найсильніша людина в світі.

Брати Клички

перший український космонавт.

Л. Каденюк	чемпіони світу з боксу.
А. Шевченко	перше місце на Євробаченні.
В. Вірастюк	видатний футболіст.

3-тя група. Дібрати синоніми до слова «успіх». (*Удача, перемога, досягнення.*) Дібрати антоніми. (*Поразка, невдача, програш.*)

Скласти словесний портрет успішної людини та невдахи.

4-та група. Заповнити таблицю складових успіху.

(Розмістити риси характеру в потрібний стовпчик таблиці, пояснити свій вибір, використовуючи технологію «Прес»: «Я вважаю, що...», «На мою думку, ...», «... тому що...», «..., наприклад, ...».)

Талант, лень, неухважність, натхнення, працьовитість, байдужість, інтуїція, досвід, поспіх, безвідповідальність, знання, зібраність, заздрість, систематичність, зосередженість.

Успіх	
Складові успіху	Що заважає досягти успіху

5-та група. Розгадати кросворд.

— Прочитайте про різні життєві ситуації. Визначте, про яку рису характеру йдеться.

1. Василько самостійно ухвалює рішення та вчиняє. Яка риса характеру притаманна хлопчикові? (*Рішучість.*)
2. Ненароком Андрійко розбив улюблену мамину чашку. Хлопчик дуже злякався. «А, може, краще не зізнаватися мамі?». Увечері, коли мама повернулася з роботи, син побіг до матері та промовив: «Пробач мені, матусю, я ненароком розбив твою улюблену чашку».

Мама навіть не розсердилася, а погладила сина по голівці та сказала: «Спасибі, мій хлопчику». «За що?» — не зрозумів син. «За правду». (*Чесність.*)

3. Дідусь Лесика копає грядку. Він дуже старенький, йому важко, піт заливає очі. Це побачив онук. Він швидко побіг до дідуся, забрав лопату і докопав грядку. (*Працьовитість.*)
4. Мама попросила Олю підмести кімнату, але вона вирішила, що краще перегляне мультфільм по телевізору, а кімнату підмете бабуся. (*Лінь.*)
5. Петрик, коли приходить зі школи, миє руки, переодягається, складає речі й обов'язково чистить взуття. (*Охайність.*)

сів за клавiру, в п'ять почав писати власні музичні п'єси. Від самого народження — гордість батьків і майбутня видатна особистість світового масштабу. На перерві ми з подругою обговорювали почуте. З Моцартом усе було ясно: генієм народився, генієм і помер. Що тут може бути неясно, якщо вже крізь пелюшки, у яких немовлям лежав Амадей, просвічувався його непересічний талант. А як же ми? Якщо ми в три роки не сіли за клавiру (не тільки не сіли, а й до другого класу навіть не знали, що це таке), чи означає це, що ми пропаші люди і всесвітньої слави нам не зажити?..

— Обміркуймо, геніями народжуються чи стають у результаті наполегливої роботи над собою? Обґрунтуйте свою думку.

» *Метод «Прес»*

- Я вважаю, ...
- Тому що...
- Наприклад, ...
- Отже, ...

— Що означає працювати над собою?

3. Групове заняття

» *Вправа «П'ять добрих слів» (за методикою О. Мізерної)*

Для цієї вправи необхідні аркуші паперу, олівці або фломастери. Учасники працюють у групах по п'ятеро осіб. Дайте дітям інструкцію: «Кожен має обвести олівцем свою руку на аркуші, а на долоні написати своє ім'я. Передавайте свій аркуш сусідові праворуч, а самі отримуйте малюнок від сусіда ліворуч. На зображенні одного з пальців чужого малюнка напишіть щось приємне із якостей його володаря (наприклад: «Ти чуйний (чуйна)», «Ти наполегливий (наполеглива)», «Ти старанний (старанна)», «Ти пишеш гарні вірші» тощо). Інший робить те саме на зображенні наступного пальця, — і так доти, доти зображення долоні не повернеться до власника.

Лідер групи збирає аркуші, зачитує компліменти, а група відгадує, кого вони стосуються. Після цього учасники забирають аркуші з долонями як пам'ятки.

Обговорення

- Що ви відчували, коли читали написи на своїй долоні?
- Чи всі ваші позитивні якості були названі?
- Які якості притаманні обдарованим людям?

» *Гра «Хто більше?»*

Завдання. Скласти якомога більше слів із букв слова «геніальність».

Геніальність — ... (*ген, ніс, ліс, сіль, лінь, лань, тінь, лан, сет, сіль, стіна, стан, сталь, стіл, ліга...*).

4. Теми для Щоденника вражень

- Я буду працювати над собою.
- Я маю талант...
- Я мрію...

✓ ДЕНЬ 3. ЯК ДОСЯГНУТИ УСПІХІВ У СПОРТІ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Усі разом уголос читають вірш, супроводжуючи кожне дієслово оплеском у долоні та усмішкою.

Хто здоровий, той сміється,
Все йому в житті вдається.
Він долає всі вершини.
Це ж чудово для людини!

Хто здоровий, той не плаче.
Жде його в житті удача.
Він уміє працювати,
Вчитись і відпочивати.

Хто здоровий — не сумує,
Над загадками мудрує,
Він сміливо в світ іде
Й за собою всіх веде.

Бо здоров'я — це прекрасно:
Здорово, чудово, ясно!
І доступні для людини
Всі дороги і стежини.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Секрети геніїв». Тема дня «Як досягнути успіхів у спорті?»

— Що в житті є важливим для людини?

— Що потрібно для того, щоби мати міцне здоров'я? (*Збалансоване харчування, гігієнічні навички, загартування, активний відпочинок, спорт.*)

— А що завдає шкоди нашому здоров'ю? (*Шкідливі звички, лінь, байдужість, необмежений час на перегляд телепередач чи гра на комп'ютері.*)

— Чи ведете ви здоровий спосіб життя? Що для цього робите?

— Чому говорять, що «спорт — найкорисніший заміник ліків»?

► Гра «Скринька запитань»

Діти по черзі у колі відкривають скриньку і беруть звідти невеликий аркуш, на якому написаний вид спорту або щось пов'язане зі спортом. Діти називають усе, що вони знають про це слово.

Наприклад, запропоновані слова: м'яч, бокс, Андрій Шевченко, футбол, стрибки, обруч, ковзани і т. ін.

— Що таке спорт?

— Яким видом спорту ви займаєтесь чи хотіли б займатися?

— Хто такі спортсмени?

— Що має робити спортсмен, щоби досягти успіхів у спорті?
— А що він відчуває під час тренувань та невдач? А у разі перемоги?

— Тож які риси характеру розвиває спорт?

▶ *Перегляд відео «Олімпійські види спорту»*

△ *Режим доступу: <https://youtu.be/ZF61YaMA29I>*

— Які види спорту ви запам'ятали?

— Що таке Олімпійські ігри?

▶ *Перегляд презентації «Видатні спортсмени України»*

△ *Режим доступу: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-vidatni-sportsmeni-ukra-ni-129113.html>*

— Про яких видатних спортсменів ви дізналися?

— У яких видах спорту вони досягли успіхів?

— Чи був, на вашу думку, їхній шлях до слави легким?

— Які якості та риси характеру притаманні спортсменам?

▶ *Гра «Я знаю три види спорту»*

Ця гра допоможе учням актуалізувати назви видів спорту та слів спортивної тематики. Гру починають з того, що школярі утворюють коло, вчитель кидає їм м'яч. Той, хто впіймав, має вдарити м'ячем тричі об підлогу. І доки той знову не торкнеться долоні, учень має сказати назву виду спорту або слово, пов'язане зі спортом. А потім кидає м'яч іншому гравцеві. Якщо хтось не впорався, хід переходить до іншого учасника.

3. Групове заняття

▶ *Гра «Спортивний крокодил»*

Під час цієї гри діти повинні відгадати різноманітні назви видів спорту.

Учнів класу слід об'єднати у дві команди. Перша команда загадує певний вид спорту. А потім гравці обирають одного учня з іншої команди та повідомляють йому загадане слово. Її учасник, якому повідомили вид спорту, має показати це слово своїй команді. При цьому застосовувати можна лише жести, міміку, рухи. І жодного слова чи напису! Команда суперників має вгадати, яке слово їй показують.

Види спорту: теніс, футбол, шахи, біатлон, альпінізм, велосипедний спорт, фігурне катання, легка атлетика, важка атлетика, волейбол, бокс, кінний спорт, плавання, фітнес, фехтування, хокей.

▶ *Робота в групах*

Об'єднатися у групи за видами спорту (волейбол, теніс, футбол, баскетбол, бадмінтон).

Завдання для груп:

1) Пояснити зміст прислів'їв.

1-ша група. Без діла слабше сила.

2-га група. Вміння і труд все перетруть.

3-тя група. Ходи більше — проживеш довше.

4-та група. Що сьогодні збережеш — завтра пригодиться.

5-та група. Здоровий не знає, який він багатий.

Висновок. Щоб досягти неабияких висот у спорті — необхідне здоров'я, а щоб бути здоровим — треба займатися спортом.

2) Скласти у групах синквейн за схемою.

Тема (один іменник — вид спорту)

Опис (два прикметники)

Дія (три дієслова)

Ставлення (фраза з 3–4 слів)

Перефразування змісту (слово чи словосполучення)

3) Дидактична гра «Характеристика спортсмена».

Дібрати на першу літеру слова, які характеризують спортсмена.

С — (сильний, сміливий, стрункий)

П — (прудкий, пружний, пильний)

О — (освічений, особливий, обережний, обачний, оптимістичний)

Р — (різкий, розумний, радісний, рухливий, рішучий)

Т — (товариський, тренований, точний, терплячий)

С — (спритний, стрімкий)

М — (моторний, міцний, мужній)

Е — (ерудований, енергійний, емоційний, екстремальний)

Н — (наполегливий, невтомний, надійний)

4) Створити в групах «Острів успіху» (віра у себе та в успіх від своїх зусиль).

Намалювати вчинок, справу, досягнення, які учні вважають своїм успіхом. Утворити загальний «Острів успіху» класу.

4. Теми для Щоденника вражень

- Мій улюблений вид спорту.
- Щоб досягти успіхів у спорті, потрібно...
- Спорт розвиває такі риси характеру, як...

✓ ДЕНЬ 4. МИСТЕЦТВО БАЛЕТУ

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

► Релаксація під аудіозапис фрагмента із балету

П. Чайковського «Спляча красуня»

△ Режим доступу: <https://youtu.be/0C0u1-zo5RE>

— Заплющте очі й уявіть себе в березовому гайку. Ви сидите під білокорою берізкою, вам добре, від легкого подиху вітерцю шарудить листячко. Лунає спів пташок.

— Чий голос ви більше чуєте зі спільної пташиної пісні? Вам подобається цей птах?

— А тепер розплющте оченята і спробуйте імітувати рухи птаха, відтворити його пісню.

— Чим вам подобається ця пташка?

— Ви слухали фрагмент із балету П. Чайковського «Спляча красуня».

— Чи можна назвати цю музику геніальною?

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Секрети геніїв». Тема дня «Мистецтво балету»

— Який музично-театральний жанр зображено на малюнку? (*Балет.*)

— Чи бачили ви коли-небудь балет (музично-театральну виставу, де всі персонажі танцюють)?

— Які ваші враження?

▶ «Стіна слів»

Балет (з фр.— танець) — музично-театральна вистава, у якій усі персонажі танцюють. Основою балету є класичний танець.

Лібрето («маленька книжечка») — зміст балету чи опери, сценарій, за яким розгортаються дії.

▶ «Крісло автора»

Постановника балетної вистави називають *балетмейстером*.

Виконавців балету називають *балеринами* і *балерунами*.

Днем народження балету вважають 5 жовтня 1581 року. Саме тоді в Парижі при дворі французької королеви було вперше показано виставу з танцями, що започаткувала народження балетного жанру. А французький король Людовік XIV відкрив першу у світі балетну школу — Королівську Академію Танцю. Отже, балету понад 400 років.

Основою балету є інструментальна музика і хореографія. Звичай у балеті панує класичний танець, який може поєднуватися з елементами бальних, народних чи сучасних танців. У сучасному балеті також використовують різноманітні гімнастичні та акробатичні трюки, що робить цей вид мистецтва дуже видовищним.

▶ *Перегляд фрагмента відео «Балет»*

△ *Режим доступу: <https://youtu.be/jVdEpsN0JA8>*

— Видатний композитор П. Чайковський створив безліч музичних творів, які є неперевершеною класикою вже багато років. «Танець маленьких лебедів» — один з найбільш популярних творів композитора. Написаний він був для балету «Лебедине озеро». Дуже часто ця вишукана музика звучить як самостійний музичний твір.

— Послухаймо «Танець маленьких лебедів» з балету «Лебедине озеро» композитора Петра Чайковського.

► Перегляд відео балету «Танець маленьких лебедів»

П. Чайковського

△ Режим доступу: https://youtu.be/rDdcw_p3eJg

— Чи сподобалась вам музика, яка щойно прозвучала? Які відчуття вона спонукала у вас?

— Як звучить музика? (*Легко, чарівно, ніжно.*) Який характер музики?

— Що ви уявили під час слухання твору?

— Як балерини виконують цей танець? (*Легко, вишукано, граціозно.*)

— Найчарівніші балети створено Петром Чайковським за казковими сюжетами: «Спляча красуня», «Лебедине озеро», «Лускунчик».

3. Групове заняття

► *Робота в групах*

— Виберіть правильні твердження.

□ Балет — музично-театральна вистава, де зміст, думки та почуття дійових осіб розкриваються засобами:

- 1) вокальної музики;
- 2) інструментальної музики та хореографії;
- 3) хореографії.

□ Виконавиць балетних номерів називають:

- 1) балеринами;
- 2) гімнастками;
- 3) співачками.

□ Балет — це жанр:

- 1) вокальної музики;
- 2) інструментальної музики;
- 3) театральної музики.

► «Асоціативний кущ»

— Які слова ви асоціюєте зі словом *балет*? (*Балет — видовищний, цікавий, танець, Лускунчик, балерина, прекрасний, шедевр...*)

4. Темі для Щоденника вражень

□ Сучасний балет — це вид мистецтва...

□ П. Чайковський — видатний композитор.

□ Мені подобається (не подобається) балет, тому що...

✓ ДЕНЬ 5. ЯК РОБОТ МОЖЕ ЗАМІНИТИ ЛЮДИНУ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Утворити коло. Запропонувати дітям привітатися та зіграти робота, виконуючи будь-які рухи.

Наприклад: Я — робот (ім'я вчителя). Бажаю всім гарного настрою! Я вмію ось так. (Вітання учнів.)

Привіт, робот, друже могутній,
Як живеш ти у світі майбутнім?
М'язи твої — металічні,
Думка твоя — електрична.
Ми з тобою гуртом пострибаємо
І влюблені ігри пограємо.

— Роботи — неймовірні конструкції! Для існування їм, як і нам, потрібна енергія. Ну ж бо спробуємо підживитись енергією нашого добра та посмішок.

» Вправа «Імпульс доброти»

Діти по черзі непомітно потискують руки тому, хто стоїть із ними в парі, аж доки імпульс не повернеться до того, хто його «запустив». Індикатором руху імпульсу є усмішка того, хто його щойно одержав.

— А тепер порухаємось, як роботи, перевіримо, чи достатньо енергії ми отримали.

» Руханка «Танець робота»

△ Режим доступу: <https://youtu.be/dOnDFDJA9D4>

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Секрети геніїв». Тема дня «Як робот може замінити людину?»

» «Стіна слів»

Робот — механічний пристрій, який може бути запрограмований на виконання певних дій.

Робототехніки — люди, які винаходять, створюють та ремонтують роботів.

— Роботи вже давно ввійшли в наше життя. Хто створює роботів? Чи можна назвати цих людей геніями?

— Яких хатніх роботів ви знаєте? (*Пилосмок, чайник, телевізор, пральна машина тощо.*)

— Яка їхня роль у житті людини?

» Перегляд відео «Яка роль роботів у житті людини?»

△ Режим доступу: <https://youtu.be/5LQxdM-QRXE>

— Які види роботів існують?

— Яку роботу вони можуть виконувати?

► «Крісло автора»

— Загалом, робот — це механічний пристрій, який може бути запрограмований на виконання певних дій. Іграшкові роботи, наприклад, виконують нескладні функції, відтворюють прості рухи та звуки. Але існують і більш серйозні роботи, створені, щоб допомагати людям: роботи-кухарі, роботи-няні, роботи-екскурсоводи, роботи-прибиральники, роботи-садівники, роботи-музиканти, художники, складальники різноманітної техніки тощо. Усі вони створені для того, щоб виконати певну роботу, позбавити людину зайвих навантажень.

Роботів також використовують у медицині та на підприємствах. Вони можуть працювати і ніколи не втомлюватися. Існують військові роботи, що замінюють людину в бойових ситуаціях, не сумісних з можливостями людини, з військовою метою: розвідка, бойові дії, розмінування. З науковою метою створені роботи-дослідники, яких відряджають у космос чи опускають на глибину океану, де вони знімають відео, досліджують дно. Останнім часом знято багато фільмів та мультфільмів про роботів.

► Перегляд відео «Робототехніка»

△ Режим доступу: <https://youtu.be/B87L2cPQd8Y>

— Як ви гадаєте, чи потрібно розвивати таку галузь, як робототехніка?

— Яких роботів вам хотілось би мати у себе вдома та з якою метою?

3. Групове заняття

► Робота в групах

Створення у групах моделей роботів із підручного матеріалу (кубики, конструктори, коробки тощо).

— Створіть моделі роботів з підручного матеріалу та дайте їм назву.

По завершенню конструювання організувати виставку «Країна роботів».

— Продемонструйте свою роботу іншим групам, розкажіть, як звати робота та які види робіт він може виконувати.

— Коли роботи можуть допомогти людині? А в яких ситуаціях, навпаки, можуть завдати шкоди? Відповідь обґрунтуйте.

— Якби у вас була можливість придбати робота, то яким би він був? Розкажіть, які види робіт він би виконував?

4. Теми для Щоденника вражень

- Якого робота я сконструював (skonструювала) би?
- Робот — це винахід людства, який...
- «Штучний інтелект» — допомога чи загроза людству?

ТИЖДЕНЬ 4. ДЖЕРЕЛА РАДОСТІ

✓ ДЕНЬ 1. ЩО Є НАЙГОЛОВНІШИМ У ЖИТТІ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

▶ Вітання-релаксація

— Теплий промінь упав на землю і зігрів насіннячко. З насіннячка проклюнувся паросток. З паростка виросла прекрасна квітка. Ніжитья квітка на сонечку, підставляючи теплу і світлу свою пелюстку, повертаючи голівку слідом за сонцем.

(Діти виразно повторюють рухи за вчителем: сісти навпочіпки, голову й руки опустити, підняти голову, розпрямити корпус, руки підняти в сторони — квітка розцвіла, голову злегка відкинути назад, повільно повертати слідом за сонцем, очі напівзакриті, усмішка, м'язи обличчя розслаблені.)

— Привітайте одне одного за допомогою жестів.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Джерела радості». Тема дня «Що є найголовнішим у житті?»

▶ Слухання й обговорення оповідання В. О. Сухомлинського «Тому що я — людина»

Вечоріло. Дорогою йшли двоє подорожніх: батько і семирічний син. Посеред дороги лежав камінь. Батько не помітив каменя, спіткнувся, забив ногу. Йому боляче. Крекчучи, він обійшов камінь і, узявши за руку дитину, пішов далі.

Другого дня батько із сином йшли тією самою дорогою назад. Батько знову не помітив каменя, знову спіткнувся і забив ногу.

Третього дня батько і син знову йшли тією самою дорогою. До каменя ще було далеко. Батько сказав сину:

— Дивися уважно, сину. Треба обійти камінь.

Ось і те місце, де батько двічі спіткнувся і забив ногу. Батько з сином уповільнили крок, але каменя вже не було. На узбіччі дороги сидів сивий старий.

— Дідусю, — запитав хлопчик, — ви не бачили тут каменя?

— Я прибрав його з дороги.

— Ви теж спіткнулися і забили ногу?

— Ні, я не спіткнувся і не забив ногу.

— Чому ж ви прибратили камінь?

— Тому що я — людина.

Хлопчик зупинився в роздумі.

— Тато, — запитав він, — а хіба ви не людина?...

— На твоєму людському шляху — камені, які ти повинен при-
брати, щоб тим, які йдуть за тобою, було легше. Якщо за своє життя
ти не побачив жодного каменя і не прибрав його — ти не людина.

— Що сталося б, коли б людина робила лише те, що їй зама-
неться? Чи могла б людина бути щасливою? Чи змогло б узагалі
існувати людське суспільство?

— Лише той, хто втратив зір, по-справжньому розуміє, що таке
зір. Найвища мудрість життя полягає в тому, щоб не втратити щастя,
розуміти, що таке щастя.

— Чи може людина робити тільки те, що їй хочеться у своєму
житті?

— У чому ж полягає найвища мудрість життя?

► *Гра «Врятуй дерево життя»*

На дошці зображено квітуче, розлоге дерево життя, на яке
напали шкідники (лінь, злість, ненажерливість, егоїзм, скупість,
задристь, наркоманія, куріння тощо). Дітям пропонують очистити
дерево, знявши шкідників.

3. Групове заняття

► *Робота в групах «Віднови і поясни прислів'я»*

1-ша група. наМіц м'ясі — наміц вадержа. (*Міцна сім'я — міцна
державка.*)

2-га група. зБе м'їсі та госво рудо — маєне ціїна, рудона. (*Без
сім'ї і свого роду — немає нації, народу.*)

3-тя група. ттяЖи тижипро — не лепо реїтипе. (*Життя про-
жити — не поле перейти.*)

4-та група. нуйШа катьба й кунень, то дебу біто різьск денькогла.
(*Шануй батька й неньку, то буде тобі скрізь гладенько.*)

5-та група. каЯ м'ясі — кийта і я. (*Яка сім'я — такий і я.*)

4. Теми для Щоденника вражень

- Найголовніше для мене...
- Життя людини — найцінніший скарб.
- В житті потрібно бути...

✓ ДЕНЬ 2. ЯКІ ЖИТТЄВІ ЦІННОСТІ НАЙВАЖЛИВІШІ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

— Візьміть промінь сонця, і спрямуйте його туди, де панує тем-
рява.

Візьміть усмішку і подаруйте її тому, хто її так потребує.

Візьміть доброту і подаруйте тому, хто сам не вміє віддавати.

Візьміть віру і дайте кожному, хто її не має.

Візьміть любов і несіть її всьому світові.

Діти в колі по черзі закінчують речення: «Я, Софійка, цінністю для мене є...».

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Джерела радості». Тема дня «Які життєві цінності найважливіші?»

► «Крісло автора». Притча «Найважливіші речі»

(Учень демонструє: велике каміння — кукурудза, дрібні — гречка, пісок — манка.)

Один юнак постійно непокоївся з приводу свого життя і майбутнього. Якось, гуляючи берегом моря, зустрів він мудрого старця.

— Що тебе тривожить, юначе? — запитав старець.

— Здається, я не можу збагнути, що в житті для мене найважливіше, — відповів юнак.

— Це дуже просто, — сказав старець. Він підняв із землі порожнього глечика і почав заповнювати його камінням завбільшки з кулак.

Заповнивши глечик по вінця, запитав:

— Цей глечик повний, чи не так?

— Так, — погодився юнак.

Старець мовчки кивнув, узяв жменю дрібних камінців, кинув їх у глечик і злегка потрусив. Камінці заповнили пустоти між великим камінням. Він усміхнувся і запитав:

— А тепер глечик повний? Юнак ствердно кивнув. Тоді старець узяв пригорщу піску і висипав його у глечик. Пісок заповнив пустоти, що залишилися.

— Ось відповідь на твоє запитання, — сказав старець. — Велике каміння — це найважливіші речі в житті: родина, кохана людина, твій духовний розвиток, мудрість. Якщо втратиш усе, крім цього, твоє життя все одно буде повним.

Він хвильку помовчав, а відтак мовив:

— Дрібні камінці — це також важливі для тебе речі: робота, дім, матеріальний добробут. А пісок — дрібниці, які насправді не мають жодного значення.

Юнак слухав дуже уважно, і старець продовжив:

— Деякі люди припускаються помилки. Вони спочатку засипають у глечик пісок, і в ньому не лишається місця для каміння. Так і в житті. Якщо витратити сили на дрібні й незначущі речі, у ньому не буде місця для найважливіших цінностей. Тому передусім подбай про велике каміння, не забувай і про дрібне. А пісок хвилі життя самі наб'ють у проміжки між ними.

— Які життєві цінності схожі на велике каміння, які — на мале, які — на пісок?

- Як ви їх розрізняєте?
- У якому порядку ви б «наповнили глечик»?
- Як можна більше дбати про велике каміння?

3. Групове заняття

► *Робота в групах. Вправа «Шкала цінностей»*
«Стіна слів»

Життєві цінності — це те, що люди вважають важливим для свого життя, про що вони мріють, до чого прагнуть.

Об'єднатися в групи за цінностями, які назвуть діти, наприклад: *сім'я, друзі, здоров'я, багатство*. Усі групи отримують однаковий перелік цінностей. Учитель пропонує вибрати з них 5 найважливіших цінностей і поставити їх послідовно за ступенем значущості.

Цінності

1. Самостійність
2. Упевненість
3. Багатство
4. Здоров'я
5. Задоволення від розваг
6. Цікава робота
7. Щастя й благополуччя в родині
8. Свобода й незалежність
9. Гарні й вірні друзі
10. Творчість

Рішення ухвалюють у групі спільно, аргументуючи свій вибір. Коли учасники виберуть 5 цінностей, потрібно написати їх на аркушах, а потім по черзі презентувати, вивішуючи на шкалі. Після завершення вправи представники команд ознайомлюють клас із результатами командної роботи.

Висновок. На жаль, більшість людей усвідомлюють цінність здоров'я тільки тоді, коли виникає серйозна загроза для здоров'я або коли воно вже значною мірою втрачене. Тоді хочеться його повернути. Тим часом здорова людина, як правило, рідко замислюється про своє здоров'я.

► *Вправа «Скріпка»*

Учня роздати по одній скріпці, пропонуючи її розігнути і скласти в якусь фігурку. Потім попросити повернути у початкову форму. Звісно, зробити це нікому не вдається.

— Отже, уявімо, що наше здоров'я — це скріпка. Ми робимо з ним усе, що завгодно, завдяки впливу шкідливих звичок. Потім ми хочемо бути здоровими, але це вже неможливо так само, як повернути цю скріпку в початкову форму. Важливим є не тільки

відсутність хвороб, але й відчуття щастя, гармонії із собою й навколишнім світом, творчість, можливості власної реалізації.

4. Теми для Щоденника вражень
  - Цінності — це...
  - Найважливішим для мене у житті є...
  - Я обираю здоровий спосіб життя!

✓ ДЕНЬ 3. ЩО ДАРУЄ РАДІСТЬ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

▶ Психогімнастика

Діти утворюють коло, обіймають одне одного за плечі та хором промовляють скоромовку за ведучим та повторюють рухи:

На даху у Шури	Він парить ось так...
Жив лелека Жура.	Відпочиває ось так...
Він ходить ось так...	Сумує він ось так...
Він злітає ось так...	Танцює він ось так...

Учитель пропонує учням привітатися, як це роблять у різних країнах світу, та побажати здоров'я однокласникам.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Джерела радості». Тема дня «Що дарує радість?»

▶ «Крісло автора». Притча

Прийшов молодий парубок до мудреця та й запитав:

— Як мені життя прожити, щоб потім не каятися?

Відповів йому мудрий:

— Якщо хочеш довго жити,— посади сад, якщо хочеш, щоб тебе люди прославили,— викопай криницю, якщо хочеш безсмертним бути,— учи добра дітей.

- У чому сенс життя для вас?
- Чи вважаєте ви себе доброю людиною?
- Що дарує вам радість?
- Як ви даруєте людям радість? Що ви відчуваєте при цьому?

3. Групове заняття

▶ Робота в групах. «Скринька радості»

Учасники кожної групи отримують скриньки і невеликі аркуші паперу, на яких необхідно записати все те, що приносить радість і задоволення. Ці записочки складають у «Скриньку радості».

▶ Вправа «Формула щастя»

У групах назвати моральні цінності — складники щастя, обміркувати та скласти «формулу щастя».

Наприклад:

Щастя = Родина + Здоров'я + Мир + Повага.

4. Теми для Щоденника вражень

- Для мене сенс життя полягає у...
- Моя формула щастя.
- У житті потрібно намагатись бути...

✓ ДЕНЬ 4. ЯКІ ДОБРІ СПРАВИ МОЖЕ ЗАЛИШИТИ ЛЮДИНА НА ЗЕМЛІ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

Доброго ранку, доброго дня,
 Бажаєте ви, і бажаю вам я.
 Доброго ранку! Доброго дня!
 Доброго вечора — нині, щодня!
 Хай не псується годинник на вежі.
 Хай буде все на землі, як належить:
 Сонце — як сонце, літо — як літо,
 Дощик — як дощик, діти — як діти.
 Кожному дому я щастя бажаю!
 Маку — цвітіння, житу — врожаю,
 Небові — миру, голубу — неба.
 Кожній дитині — всього, що треба.
 Хай усміхаються діти щодня.
 Доброго ранку! Доброго дня!

► Гра «Комплімент»

— Згадайте оповідання Василя Сухомлинського «Добре слово» про хвору дівчинку. Письменник звернув нашу увагу на те, що від доброго слова людина може одужати, а від злого слова — захворіти.

— Чи вміємо ми розпізнавати ці слова? Зараз перевіримо у грі, яка називається «Комплімент».

Якщо я скажу комплімент, ви маєте підстрибнути, а якщо ні — присісти.

- Які у вас красиві очі!
- Які у вас великі вухка!
- Які у вас охайні зошити!
- Ви крикливі, як півники!
- Які у вас довгі носики!
- Ви стрункі, як берізки!
- Ви співаєте, як кізочки!
- Яке у вас гарне волосся!

— Які компліменти вам було приємно чути, а які — ні?

— Поміркуйте, чи потрібна доброта людині? Що б ви хотіли змінити у собі?

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Джерела радості». Тема дня «Які добрі справи може залишити людина на Землі?»

— Діти, коли говорять про людину, що вона ніби «світиться», дає світло і тепло? *(Коли людина щира, робить добрі справи, гарні вчинки.)*

— У доброї людини очі сяють, як зорі, а своїми добрими вчинками вона заспокоює, ніби притягує до себе.

— Послухайте історію, якою людиною треба бути.

▶ *«Крісло автора»*

Дідусь з онуком йшли лісом, стомилися, зголодніли. Раптом побачили хатинку для подорожніх. У ній було чисто прибрано. На столі чиста скатертину, хліб, мед. Поруч лежала гілочка ялини, яка за народним звичаєм означає: ласкаво просимо, заходьте, пригосаайтеся. Онук запитує: «Дідусю, хто це все приготував для нас?».

— Добра людина, онучку.

— Як це так? Залишив добрий чоловік нам їжу, а ми не знаємо, хто він. Навіщо ж він старався?

— Щоб ти став кращим,— відповів дідусь.

— Які добрі справи ми можемо робити?

— Тож, любі діти, я сподіваюсь, що після нашої сьогоднішньої зустрічі ми станемо кращими, добрішими.

▶ *Інтерактивна вправа «Магніт»*

— Які слова «притягуються» до слова «добро»?

На дошці прикріплено аркуші з написаними словами. З-поміж поданих слів діти вибирають необхідні та прикріплюють до слова «добро».

Допомога, уважність, ненависть, співчуття, злість, байдужість, піклування, заздрість, вдячність, щиросердність, милосердя, жадібність, любов, чуйність, великодушність...

— Чому решта слів виявилася зайвою? (Діти висловлюють свої думки.)

3. Групове заняття

▶ *Робота в групах*

1-ша група. Гра «Залиш собі»

— Добро, доброта — слова, у яких узагальнені найкращі риси людини. Оберіть, що б ви залишили для себе, а чого хотіли б позбутися? Які ще риси ви б дописали?

Щедрість	любов
впертість	працелюбність
привітність	заздрість
терпимість	вдячність
доброзичливість	злість
крикливість	байдужість
милосердя	чесність
хитрість	справедливість

2-га група. Гра «Утвори прислів'я»

— Подивіться уважно на таблицю і спробуйте віднайти кінцівку прислів'їв.

Доброго тримайся		робиш зло — зла сподівайся.
Робиш добро — не кайся,		надійніше кам'яного мосту.
Добро закарбовуй на камені,		поганого цурайся.
Хто людям добра бажає,		а лихим і в двері не ввійдеш.
Велике діло		а зло записуй на снігу.
Добрим словом мур проб'єш,		добре слово.
Добрий чоловік		той і собі має.

3-тя група. Складання «Правил доброти»

— Складіть правила доброти «Мої добрі вчинки», яких треба дотримувати в житті.

Наприклад:

- Дбати про слабких, маленьких, літніх, хворих.
- Не заздрити.
- Жаліти інших, а не себе.
- Своїми вчинками приносити радість.
- Не завдавати болю.

4-та група. Намалювати плакат «Ідеї для добрих справ».

5-та група. Створити колаж «Неси у світ добро».

4. Теми для Щоденника вражень

- Якби я був (була) чарівником (чарівницею)...
- Добрі справи у моєму житті.
- Моя життєва позиція — ...

✓ ДЕНЬ 5. ЯК МИ ЗРОСТАЛИ? ЧИ ЗМІНИВСЯ СВІТ ЗАХОПЛЕНЬ ЗА 4 РОКИ НАВЧАННЯ?

1. Запрошення до ранкового кола. Вітання

► Вправа «Обійми»

— Обійміться ті, хто любить читати книги.

— Потисніть руки ті, хто захоплюється музикою.

— Присядьте ті, хто любить спорт.

— Помахайте рукою ті, хто любить малювати.

2. Обмін інформацією. Тема тижня «Джерела радості». Тема дня «Як ми зростали? Чи змінився світ захоплень за 4 роки навчання?»

— Ось і добігає завершення навчання у 4-му класі. Ми всі змінилися за ці роки. Які зміни відбулися з вами?

— Що вам найбільше запам'яталося за 4 роки навчання?

— Чи змінилися ваші захоплення?

Захоплення людини — це те, що подобається їй робити. Захоплення приносить задоволення від життя.

— Які захоплення, на вашу думку, найпопулярніші серед людей?

10 найбільш популярних серед людей захоплень

1. Читання книг.
2. Hand made (*хендмейд* — вироби, виготовлені власноруч).
3. Колекціонування чогось.
4. Заняття спортом.
5. Відгадування кросвордів.
6. Музика.
7. Кіноіндустрія.
8. Віртуальні ігри.
9. Азартні ігри.
10. Автомобілі.

3. Групове заняття

► *Робота в групах*

Гра «Слов'янський базар»

Учні на невеликих папірцях записують своє найбільше захоплення і, рухаючись класною кімнатою, мають знайти однокласників, які мають таке саме захоплення, таким чином, об'єднуючись у групи. Групі необхідно розказати про захоплення, чим воно цікаве і корисне.

(Можна зробити «П'єдестал захоплень» за допомогою кольорових цеглинок. Діти кожної утвореної групи будують вежу, ставлячи по одній цеглинці одна на одну. Таким чином дізнаються, яке захоплення найпопулярніше у класі.)

Вправа «Сонце захоплень»

Кожен учасник групи отримує жовтий «промінчик» — вузьку смужку паперу жовтого кольору. На цих промінчиках записують свої нові захоплення, які з'явилися за період навчання, і прикріплюють їх на дошці.

► Перегляд відео «Корисні підказки. Коли тобі нудно»

△ Режим доступу: <https://youtu.be/hNE48-bAuwU>

► Колаж «Мої захоплення»

Діти вирізують із журналів, газет світлини, або створюють малярки, які символізують їхні захоплення.

4. Теми для Щоденника вражень

- Я мрію...
- Світ моїх захоплень.
- Мене зацікавило...

══════ СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ══════

1. Велика книга ЧОМУ? Енциклопедія для допитливих.— К. : Рідна Мова, 2019.
2. Гра по-новому, навчання по-іншому. Методичний посібник / упоряд. О. Рома.— The LEGO Foundation, 2018.— 44 с.
3. Довкілля: хрестоматія: для почат. кл. загальноосвіт. навч. закл. / упоряд. О. А. Біда.— К.; Ірпінь : Перун, 1999.— 366 с.
4. Динамічні перерви. 1–2 клас / упоряд. В. П. Порошук.— Х. : Вид. група «Основа», 2018.
5. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання.— К. : А. С. К., 2004.
6. Через комунікацію до пізнання.— К. : Вид-во «Плеяди», 2005.— 112 с.— (Відкритий урок. Початкова школа. Вип. 1–2).
7. Я досліджую світ. 4 клас : навчальний посібник. Інтегровані теми: «Світ невидимий», «Світ невідомий», «Як це влаштовано?», «Енергія», «Можливості людини» / О. В. Волощенко, О. П. Козак, Г. С. Остапенко.— К. : Світич, 2020.— 96 с. : іл.
8. Я досліджую світ. 4 клас. Пілотування НУШ. Кейс завдань до інтегрованої теми «Можливості людини» / Ольга Волощенко, Олександра Козак, Ганна Остапенко, Оксана Волошенюк.— К. : Світич, 2020.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

1. <https://www.youtube.com>
2. <https://minsk-amsterdam.com/micropia/>
3. <https://dovidka.biz.ua/>
4. <https://jmil.com.ua/2017-9/workshop>
5. <https://www.facebook.com/>
6. <https://nus.org.ua/>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Сигида Світлана Вікторівна — методист методичного кабінету, спеціаліст вищої категорії, відділ освіти управління освіти, молоді та спорту Смілянської міської ради Черкаської області; учитель початкових класів, спеціаліст вищої категорії, «учитель-методист», Смілянська ЗОШ № 11, Черкаська обл.

Брежата Оксана Миколаївна — учитель початкових класів, спеціаліст вищої категорії, «старший учитель», Смілянський НВК «Дошкільний навчальний заклад — загальноосвітня школа I–III ступенів № 15», Черкаська обл.

Кравченко Тетяна Андріївна — учитель початкових класів, спеціаліст вищої категорії, «старший вчитель», Смілянська ЗОШ № 6, Черкаська обл.

Кузьменко Світлана Станіславівна — учитель початкових класів, спеціаліст вищої категорії, «учитель-методист», Смілянський НВК «Дошкільний навчальний заклад — загальноосвітня школа I–III ступенів № 15», Черкаська обл.

Нечипоренко Олена Анатоліївна — учитель початкових класів, спеціаліст вищої категорії, Смілянська ЗОШ № 11, Черкаська обл.

Оверченко Лариса Григорівна — учитель початкових класів, спеціаліст вищої категорії, Смілянська ЗОШ № 11, Черкаська обл.

Хівренко Світлана Миколаївна — учитель початкових класів, спеціаліст вищої категорії, «старший учитель», Смілянська ЗОШ № 11, Черкаська обл.

Хінціцька Ніна Василівна — учитель початкових класів, спеціаліст першої категорії, Смілянська ЗОШ № 11, Черкаська обл.

Чорнобай Ольга Павлівна — учитель початкових класів, спеціаліст вищої категорії, «старший вчитель», НВК «Загальноосвітня школа I–III ступенів № 3—колегіум», Черкаська обл.

Навчальне видання

Серія «Посібник для вчителя»

**РАНКОВІ ЗУСТРІЧІ.
4 КЛАС. II СЕМЕСТР**

Автор-упорядник
СИГИДА Світлана Вікторівна

Головний редактор *Ю. Є. Бардакова*
Редактор *О. В. Грабар*
Відповідальний за видання *Ю. М. Афанасенко*
Технічний редактор *Є. С. Островський*
Коректор *О. М. Журенко*

Підписано до друку 06.07.2021. Формат 60×90/16.
Папір газетно-офсетний. Друк офсет. Гарнітура Helvetica.
Ум. друк. арк. 10,00. Замовлення № 21-07.

ТОВ «Видавнича група «Основа»
61001, м. Харків, вул. Плеханівська, 66
тел. (057) 731-96-34
e-mail: office1@osnova.com.ua
osnova.com.ua, book.osnova.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6058 від 01.03.2018 р.

Телефон для замовлення: 0-800-505-212
(Безкоштовно з мобільних та стаціонарних телефонів України)

Надруковано у друкарні ТОВ «ТРИАДА-ПАК»
м. Харків, пров. Сімферопольський, 6. Тел. +38(057)703-12-21
www.triada-pack.com, email: sale@triada.kharkov.ua
ISO 9001:2015 № UA228351, FAMO TRIADA LLC (065445)